

บทที่ 9

ก.ศ. 1956 : ปีแห่งความเปลี่ยนแปลง

ระหว่าง ก.ศ. 1953–55 รุสเซียได้กำหนดนโยบายอันใดที่แน่ชัด และมีได้มีการกำหนดแผนระยะยาวสำหรับการต่างประเทศอย่างสืบต่อเนื่อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในระยะเวลาดังกล่าวตน รุสเซียดำเนินนโยบายที่มีลักษณะแตกต่างเป็นตรงกันข้าม เป็นการสะท้อนว่า รุสเซียยังมิได้กำหนดการต่างประเทศอย่างแน่นอนเป็นรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะรุสเซียมีการปักครองโดยหมู่คณะ ยังไม่มีผู้ใดเป็นใหญ่อย่างแท้จริง นโยบายต่างประเทศข้อมແลัวแต่ว่าผู้ใดเป็นใหญ่ในช่วงนั้นก็จะกำหนดตามคตินิยมและจุดประสงค์ของผู้นั้น แม้หมู่คณะจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม นโยบายเช่นนี้นั้นจึงมักถูกเหลาพร้อมกับบุคคลนั้นๆ ที่ตอกย้ำเรื่องการเมืองไป

ภายหลังปี ก.ศ. 1955 ครุสเซฟได้สร้างสมอำนาจมั่นคงขึ้นมา แต่ครุสเซฟเองมิได้ผลักดันความคิดหลักของตนเป็นนโยบายต่างประเทศในทันทีทันใด มีนโยบายเดิมหลายลักษณะที่จัดเป็นคุณประโยชน์อยู่บ้าง ครุสเซฟยอมรับนโยบายเดิมในบางลักษณะเท่านั้น โดยเฉพาะลักษณะการยอมรับว่า จะเป็นต้องผ่อนคลายความตึงเครียดกับโลกตะวันตก เพียงแต่ครุสเซฟได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินนโยบายให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกเท่านั้น

ในกลางทศวรรษที่ 1950 ครุสเซฟได้เป็นผู้ริเริ่มความคิดและสปริตใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรุสเซีย บุคลิกภาพของเขามองเห็นเองได้ประทับรอยตราตรึงไว้ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้งมาก ครุสเซฟเป็นผู้ที่มิได้ยึดมั่นต่ออุดมการณ์และทฤษฎีอย่างเคร่งครัด จึงมิได้เป็นนักทฤษฎีแบบเดนินและมิได้เป็นนักอุดมการณ์แบบสถาalin¹ ครุสเซฟสามารถกำหนดนโยบายตามแนวความคิดของตนที่เป็นที่ยอมรับทั่วในพระคocom-munistรุสเซียและทั่วโลกเสรี นโยบายใหม่ของครุสเซฟปรากฏเป็นครั้งแรกในที่ประชุมสภาคองพระคocom-munistรุสเซีย ครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ก.ศ. 1956 สภาองพระคเป็นองค์กรที่กำหนดรูปแบบและให้ความชอบธรรมทางด้านทฤษฎีแก่นโยบายต่างประเทศของครุสเซฟ เป็นการปลดปล่อยรุสเซียและลัทธิคอมมunistแบบมาร์กซ์และเลนินให้พ้นจากความอำนาจของสถาalin

¹ Nogee, p. 27.

นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ : เหตุผลแห่งการดำเนินนโยบาย

ในทรอร์ศนะของสถาลินนั้น โลกมีสองฝ่าย (camp) คือฝ่ายโลกนายทุนและโลกคุณมิวนิสต์ของชนชั้นกรรมมาซีพ่อ娘นั่น การดำรงตนเป็นกลางไม่ฝักฝ่ายใดนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ทฤษฎีสองค่าย ("Two Camp" World) นั้นจำกัดบทบาทของรัสเซียในอดีตมิให้มีทางเลือกเป็นอันนอกจาก การเผยแพร่หน้าเป็นปฏิปักษ์ต่อ กัน มิตรประเทศที่ไว้ปกไม่มีหนทางเลือกเป็นกลาง เป็นการจำกัดรัสเซียมิให้มีมิตรประเทศโดยไม่จำเป็นและโดยไม่เป็นคุณต่อรัสเซีย ครุสเซฟจึงได้สร้างความคิดใหม่ขึ้นโดยหยิบยืมทรอร์ศนะของเดนิโนอาลงมาจากห้องปัดฝุ่นนำมาใช้อีกครั้งหนึ่ง ทรอร์ศนะของเดนิโนอาลงด้วยว่า การผูกมิตรชั่วคราวกับผู้ที่มิได้เป็นคอมมิวนิสต์เพื่อร่วมกันต่อต้านและสู้ศรัทธารัฐดินนิยมร่วมกันย่อมเป็นไปได้ โดยมิได้ขัดต่ออุดมการณ์แต่อย่างใด ครุสเซฟถือว่า ยุคใหม่นั้นมีโภมหน้าหรือลักษณะรูปโฉมใหม่ที่เห็นชัดคือ การที่ลัทธิสังคมนิยมได้ทะยานขึ้นมาสู่ระบบการเมืองโลกแล้ว และลัทธิสังคมนิยมและลัทธิทุนนิยมย่อมสามารถยืนหยัดดำรงคงอยู่ร่วมกันได้ รัสเซียสามารถผูกมิตรกับประเทศที่มิได้ฝักฝ่ายใด ทฤษฎีสองค่ายนั้นล้าหลังไม่เป็นคุณต่อรัสเซียแล้ว รัสเซียต้องยอมรับความเป็นจริงว่า โลกได้แบ่งเป็นสามฝ่ายแล้วโดยปริยาย คือ

1. โลกเสรี (Free World) นำโดยสหรัฐอเมริกา และบรรดามหาอำนาจในยุโรปตะวันตกที่สำคัญคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส นโยบายหลัก คือ นโยบายปิดล้อมลัทธิคอมมิวนิสม์ โดยการทำสนธิสัญญาสร้างพันธกรณ์เป็นพันธมิตร และให้ความช่วยเหลือต่อ กันทางเศรษฐกิจและการทหาร

2. โลกคอมมิวนิสต์นั่นโดยโซเวียตรัสเซียและบรรดาราชรัฐคอมมิวนิสต์ นโยบายหลักคือ ปฏิวัติโลกให้เป็นคอมมิวนิสต์โดยวิธีการใช้กำลัง

3. โลกที่สาม กลุ่มประเทศที่มิได้ฝักฝ่ายใดเข้ากับโลกเสรีหรือโลกคอมมิวนิสต์ นโยบายหลักคือ การตั้งตนเป็นกลาง กลุ่มประเทศในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นรัฐที่เพิ่งได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ล้วนต่อต้านนายทุนจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่ก็มิได้เลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสม์ กลุ่มประเทศเหล่านี้ตั้งตนเป็นกลาง และใช้ความเป็นกลางนั้นเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมืองกับโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์²

ทฤษฎีสามโลกเป็นข้อเท็จจริงที่รัสเซียต้องยอมรับและปรับเปลี่ยนนโยบายของตนให้เหมาะสมกับความเป็นจริงของการเมืองโลก เช่นนั้น ครุสเซฟได้ประกาศเปลี่ยนนโยบาย

² Walter C. Clemens, Jr. (ed.), **World Perspectives on International Politics** (Boston : Little, Brown and Company, 1956), pp. 10-11.

รุสเซียใหม่ โดยการกล่าวสุนทรพจน์ลับในที่ประชุมสภาคองพรรคกอมมิวนิสต์รุสเซียครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1956 สุนทรพจน์นี้นักนิเวลาเจิดชั่วโมงเต็ม มีเนื้อหาสำคัญในด้านการประเมินและวิจารณ์ลัทธินิยมตัวบุคคล (Cult of Personality) ระบบเผด็จการโดยเอกสารของสถาเดินในการปักกรองรุสเซียและโลกกอมมิวนิสต์ และวิจารณ์การต่างประเทศของสถาเดินเหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการการประมาณสถาเดิน (Destalinization) ในด้านการต่างประเทศ ครุสเชฟได้วิจารณ์ว่าสถาเดินดำเนินนโยบายเดี่ยงในการปฏิริวัติโลก ทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างสหภาพโซเวียตและสหภาพโซเวียต ซึ่งมักมีระดับสูงถึงขั้นเป็นอันตรายต่อรุสเซียเองหลายครั้ง ในด้านความสัมพันธ์กับโลกกอมมิวนิสต์ ครุสเชฟวิจารณ์ว่าสถาเดินเผด็จการเกินไป และได้ยกตัวอย่างผลของการปักกรองเผด็จการ คือ ยูโกสลาเวียถูกเป็นคอมมิวนิสต์นักกอกอก ครุสเชฟได้เสนอนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับโลกเสรี และนโยบายให้อิสระเสรี (Liberalization) แก่โลกกอมมิวนิสต์

การกำหนดนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันตินี้เหตุผลสนับสนุนหลายประการบนพื้นฐานของประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศระหว่าง ค.ศ. 1945 ถึง ค.ศ. 1956 กล่าวคือ รุสเซียยื่อมตระหนักดีว่าโลกเสรีมีเอกภาพความเป็นปึกแผ่นและมีศักยภาพทางทหาร จึงอยู่ในฐานะอำนาจพร้อมที่จะเผชิญหน้าและต่อต้านรุสเซียได้ทุกโอกาส ภาระ การดำเนินนโยบายแห่งชาติอย่างมีประสิทธิภาพโดยการปฏิริวัติโลกบังหน้าและใช้วิธีการต่อสู้โดยอาชุชย์ยื่อมเป็นการเดี่ยงเกินไปต่อความมั่นคงของรุสเซียเอง ตัวอย่างได้ประจักษ์ชัดในกรณีวิกฤติการณ์ปีต้องรอดิน ปี ค.ศ. 1948 และสหกรรมเกษตรปี ค.ศ. 1950 การเดี่ยงเผชิญหน้าด้วยกรณีที่รุสเซียเป็นฝ่ายก่อสถานการณ์ยื่มไม่เป็นการชาญฉลาดและไม่ถือว่าจำเป็นต่อการป้องกันตนเองแต่อย่างใด เพราะรุสเซียมีความมั่นคงในพรหมดденหึ้งตะวันตกและตะวันออกอยู่แล้ว ทางตะวันตก รุสเซียได้สร้างระบบรัฐบริหารในยุโรปตะวันออกเป็นปราการอันแข็งแกร่ง กติกาสัญญาอธิปไตยได้ถูกประกันความมั่นคงให้แก่รุสเซียยังขึ้นในพรหมดデンหึ้งยังมีเกษตรอันมั่นคงมาก ความวิตกหัวด้วยความไม่มั่นคงของตน ซึ่งเคยเป็นปัจจัยกำหนดนโยบายต่างประเทศของรุสเซียน้อยในอดีตได้มาหายไปแล้วใน ค.ศ. 1956 อีกประการหนึ่ง การแข่งขันกันผลิตอาวุธนิวเคลียร์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำลายล้างทำให้รุสเซียมีเห็นความจำเป็นที่จะต้องเผชิญหน้ากับโลกเสรีในสหกรรมเย็นอีกต่อไป เพราะโอกาสที่สหรัฐอเมริกาจะข่มขู่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Blackmail) ลดน้อยลงไปมากแล้ว รุสเซียต้มมีศักยภาพทางอาวุธนิวเคลียร์ ถึงกระนั้น การแข่งขันกันในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์นั้น แม้จะอยู่ในระดับที่

เสมอ กันบ้าง ไม่เว้นช่วงห่าง กันบ้าง คุณภาพและปริมาณไม่แตกต่าง กันบ้าง แต่ส่วนรวมนิวเคลียร์ ย่อมมีอานุภาพในการทำลายล้างทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ ความหมายจะอุบัติขึ้นแก่คู่สังคม เสมอกัน การแข่งขันหน้าเพื่อทำส่วนรวมนิวเคลียร์จึงเป็นการเป็นไปได้ยากยิ่ง อีกทั้ง รัสเซียเองเป็นอภิมหาอำนาจมั่นคงอยู่แล้ว จะดำเนินบทบาทก้าวร้าวซึ่งๆ หน้ายิ่อมเป็นการเสี่ยงศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แห่งสถานะอภิมหาอำนาจ รัสเซียมีความเชื่อมั่นว่า ถ้ารัสเซียแสดงตนเป็นผู้ไฟสันติภาพและยินดีอยู่ร่วมกันโดยสันติกำลังโดยสันติกำลังโดยสันติจะเป็นพื้นฐาน แห่งอุดมการณ์เพื่อการดำรงอยู่ของสัมพันธภาพระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา โดยไม่จำเป็นต้องเสียงก่อเกิดส่วนรวมนิวเคลียร์ นโยบาย เช่นนั้น เป็นการขยายเนื้อหาแก่นแท้ของทฤษฎีการต่างประเทศแบบคอมมิวนิสต์ และเป็นการตอบโต้ต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีของส่วนรวม³ กล่าวคือ อาชุนิวเคลียร์ได้เป็นเครื่องเปลี่ยนแปลงลักษณะของการเมืองระหว่างประเทศให้เข้มอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ว่าส่วนรวมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สุนทรพจน์ลับของครุสเชฟ⁴ ได้ปฏิเสธทฤษฎีของเดนิที่ว่าส่วนรวมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitability of war) และยืนหยัดในหลักการใหม่ว่า การบรรลุถึงชั้นลิทธิคอมมิวนิสต์นั้นอาจเป็นไปได้โดยสันติสิหรือโดยวิถีทางประชาธิปไตย⁴ ดังที่ครุสเชฟได้กล่าวขึ้นในงานวิจัย :

“แน่นอน หลักการของลัทธิมาร์กซ์ – เลนินได้กำหนดไว้ว่า ส่วนรวมทั้งหลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตรานี้ได้ลัทธิจักรพรรดินิยมยังคงดำรงคงอยู่ หลักการนี้ได้ถูกวิพัฒนาการขึ้นในระยะเวลาที่ (1) ลัทธิจักรพรรดินิยมเป็นเพียงระบบเดียวของโลก และ (2) พลังสังคมและพลังการเมืองที่ไม่ได้พึ่งประคุณส่วนรวมยังอ่อนอยู่ มีการจัดตั้งไม่ใคร่ตี่ และตั้งนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะบีบกันให้ฝ่ายจักรพรรดินิยมปฏิเสธส่วนรวมได้”

“ประชาชนโดยปกติย่อมถือปัญหาเพียงด้านเดียวและสำรวจตรวจสอบเฉพาะพื้นฐานเศรษฐกิจของเหล่าส่วนรวมภายใต้ลัทธิจักรพรรดินิยม นี้ไม่เป็นการเพียงพอ ส่วนรวมมิได้เป็นแต่เพียงปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น การที่จะเกิดส่วนรวมหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ร่วมกัน อย่างกว้างๆ ของชนชั้น พลังการเมือง ระดับชีดคืนขององค์กร และการรู้สึกตัว และคุลวิโนจัย ของประชาชน ยิ่งกว่านั้น ในบางเรื่องไขอันแน่อนนั้น การต่อสู้ที่พลังสังคมและพลังการเมืองที่

³Nogee, p. 29.

⁴Ibid p. 28

ก้าวหน้าได้ก่อขึ้น อาจมีบทบาทสำคัญได้ ดังนั้น สภាភแห่งการพัฒนาอย่างเป็นไปในทันองที่ว่า พลังมีได้ปรารถนาสังคมและต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมนั้น มีการรวมตัวจัดตั้งที่ไม่ดีและ ขาดกรรมวิธีที่จะตรวจสอบแผนการของผู้ก่อสังคม ดังที่ก่อนสังคมโลกครั้งที่ 1 เมื่อพลังหลัก เป็นปฏิปักษ์ต่อการข่มขู่ที่จะเกิดสังคม... ชนชั้นกรรมมาซีฟโลก... ย่อมมีการจัดตั้งที่รวมตัวกันไม่ ติด โดยเหตุกุศลในนายของผู้นำของ การประชุมคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่ 2 (Second International) ดังนั้น ขณะเมื่อไก่ล้างเกิดสังคมโลกครั้งที่ 2 เมื่อสหภาพโซเวียตเป็นเพียงประเทศเดียวที่ดำเนินนโยบาย สันติภาพอย่างแข็งขัน ในขณะที่บรรดามหาอำนาจที่มีเจตจำนงและจุดประสงค์ต่าง ๆ ล้วนสนับสนุนผู้ก้าวร้าวrukran และผู้นำสังคมประชาธิปไตย ฝ่ายขาวได้แบ่งฝ่ายความเคลื่อนไหวของกรรมการ ในบรรดาประเทศทุนนิยม”

“ในระยะเวลาหนึ่น หลักการนั้นที่ว่า สังคมเป็นสิ่งที่หลักเลี้ยงมีได้ บ่อมเป็นหลักการที่ ถูกต้องเด็ดขาด ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปมาก บัดนี้มีโลกแห่งค่ายสังคม นิยมซึ่งกล้ายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ เกรียงไกรในค่ายนี้ พลังสันติภาพมีได้เพียงแต่พบหลักศีลธรรมจรรยาเท่านั้น หากแต่ยังได้พบกรรมวิธีที่เป็นตัวเป็นตนในการป้องกันมิให้เกิดการก้าวร้าวrukran ด้วย ยิ่งกว่านั้น ยังมีกลุ่มใหญ่ของประเทศอื่น ๆ ที่มีประชากรนับร้อย ๆ ล้านที่ดำเนินการ หลักเลี้ยงสังคมอย่างเข้มแข็งยิ่ง ความเคลื่อนไหวของกรรมกรในบรรดาประเทศทุนนิยมได้ กล้ายเป็นพลังมหาศาลในปัจจุบันแล้ว ความมุกสื่อนิวไฮของผู้สนับสนุนสันติภาพได้ผุดขึ้นมา มาก และได้พัฒนาขึ้นมาเป็นปัจจัยที่ทรงอำนาจยิ่ง”

“ในสภាភแห่งลือดดังนั้น หลักการเดนนที่ว่า ตราบใดที่ลักษัณรัตนิยมดำรงอยู่ พื้นฐานเศรษฐกิจที่จัดก่อเกิดสังคมย่อมจะมีดำรงอยู่และหลักการเดนนนั้นยังดำรงเป็นพลัง อよู่ เรายังต้องแสดงความตั้นตัวจับตาฝ่าคูห้พร้อมไว้ ตราบใดที่ลักษัณนิยมยังอยู่รอดในโลก ตราบหนึ่นพลังปฏิวิริยาที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของการผูกขาดทุนนิยมขักดำเนินต่อไปสู่การ เดินพันทางทหารและการก้าวร้าวrukran และอาจจะลองถึงขนาดปล่อยให้เกิดสังคมขึ้นได้ แต่ สังคมมีได้เป็นสิ่งที่จะหลักเลี้ยงมีได้โดยจะต้าลิขิตแต่อย่างได้”⁵

ความเข้าใจแสดงชัดเจนว่า สังคมระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายนายทุนนั้น เป็นสิ่งที่หลักเลี้ยงได้ โลกนายทุนมีได้ปิดล้อมคอมมิวนิสต์อีกต่อไปแล้ว ระบบสังคมนิยม จะเป็นฝ่ายมีชัยล้าดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันตติ การเริ่มสันติภาพ (Peace Initiative) มี ลักษณะดังนี้.—

⁵Ibid pp. 28-29.

1. การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างมวลหมู่มหาอำนาจ
2. การขัดต้านต่อแห่งสังคมและการป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งได้ ๆ ขึ้น
3. การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับยุโรป
4. การแสวงหาข้อต่อประเดิมต่าง ๆ ที่ยังคงอยู่ อาทิ ความมั่นคงของยุโรป การลดกำลังรบ ปัญหาเบอร์มัน เป็นต้น

5. การแสวงหามิตรไม่ใช่กลัชดิกับนานาประเทศ เพื่อห้ามไวซ์ซึ่งสันติภาพ
6. การขยายความสัมพันธ์ติดต่อระดับนานาประเทศ และความสัมพันธ์ในมวลหมู่ผู้นำเป็นการส่วนตัวโดยแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนกัน⁶

ครุสเซฟให้ข้อว่า การต่อสู้ขันแผลมหึมายาทุนจักรารดินิยมจักรุนแรงมากขึ้น ความเคลื่อนไหวของกรรมการและเหล่าสังคมประชาธิปไตยต้องร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ในการต่อสู้มิให้เกิดสังคมและต่อสู้กับฝ่ายปฏิริยา ที่สำคัญคือ รุสเซียต้องกระชับความสัมพันธ์กับโลกเสรี โดยเสนอสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือบนพื้นฐานแห่งหลักการ 5 ประการ ของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งได้แก่.–

1. การแสวงหานโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ
2. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ฉันกราดราษฎรสังคมนิยม โดยเฉพาะกับยุโภสลาเวีย

3. การพนึกความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับโลกที่สามให้มีทั้งมิตรภาพและความร่วมมือกัน

4. แสวงหานโยบายที่จะปรับปรุงความสัมพันธ์กับโลกเสรี
5. ประธานพุติกรรมการก่อการร้ายของผู้เป็นศัตรูต่อสันติภาพและเสริมสร้างศักยภาพแห่งการป้องกันตนของของรุสเซีย⁷

นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ เช่นนี้เป็นการยอมรับว่า แม้โลกนายทุนและโลกสังคมนิยมต่างก็มีอุดมการณ์ และสถาบันหลักในสังคมแตกต่างกัน แต่ต่างก็สามารถมีความสัมพันธ์ต่อกัน และต่างก็สามารถจะแบ่งขันลักษณะอุดมการณ์ว่า ลักษณะใดประสบความสำเร็จในการสร้างสังคมที่อุดมสมบูรณ์และเข้มแข็ง ความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจจะเป็นเครื่องพิสูจน์ลักษณะได้ดีกว่าการทำสังคมขยายอำนาจอาณาเขต การอยู่ร่วมกันโดยสันติ จึงหมายมุ่งไปถึงการอยู่ร่วมกันโดยแบ่งขันกัน (Competitive Coexistence) นโยบายนี้มิใช่สิ่ง

⁶ Nogee, p 101

⁷ Ibid.

ແປລກໃໝ່ ແລະມີໄດ້ເປັນຄວາມຄິດຮີເຮັ່ມຂອງຄຣຸສເໜີ ຮູສເຊື້ຍເຄີຍໃຫ້ໂຍບາຍນີ້ກັບຕະວັນຕົກເປັນເກຣີ່ອງມື້ອສຳຄັງໃນການປ່ຽນປ່າມສ່າງຄວາມກາລາເມື່ອໃນ ດ.ສ. 1922 ມາແລ້ວ ແລະເນື່ອເຍຣອນນີ້ບຸກຮູສເຊື້ຍໃນ ດ.ສ. 1941 ສຕາລິນກີ້ໄດ້ໃຫ້ໂຍບາຍນີ້ຕ່ອຕະວັນຕົກ ແມ່ນເນື່ອສ່າງຄວາມເກຫລ໌ຈະຈັກຈັນ ແລະມີທີ່ທ່າຈະດຶງເອຮູສເຊື້ຍເຂົ້າຮ່ວມໃນການພຶ່ມຍູ້ທີ່ກັບສຫວັນອົມເມຣີກາ ນາຍກຣູມນົມຕົ້ມາເລັນຄອົກີ້ໄດ້ປະກາສໃຫ້ໂຍບາຍນີ້ໃນເດືອນສົງຫາຄມ ດ.ສ. 1953⁸ ແມ່ນແຕ່ຈິນຄອມມິວນິສັຕິອົງ ເນື່ອມີຈຸດປະສົງຄົງຈະຜູກມີຕົກຕົກໄມ້ຕົກກັບປະເທດທີ່ໄມ້ຜົກໄຟຟ່າຢີໄດ້ ກີ້ໄດ້ປະກາສໂຍບາຍນີ້ທີ່ເນື່ອງຫລວງນິວເດລີຂອງອິນເດີຢີໃນ ດ.ສ. 1954 ແລະທີ່ເນື່ອງບັນດຸງ (Bandung ໃນອິນໂດນີເຊີຍ) ໃນ ດ.ສ. 1955

ໃນຄວາມໝາຍຂອງຄຣຸສເໜີ ນໂຍບາຍປົງລົງຕົກເປັນໂຍບາຍເດີມທີ່ຈະເປັນໄດ້ ໂຄກໃ້ເປັນຄອມມິວນິສັຕິ ເພີ່ຍແຕ່ເປັນຍຸນວິທີການດຳນັນໂຍບາຍເທົ່ານັ້ນ ວິທີການເດີມ ກີ້ວິທີການຕ່ອສູ້ດ້ວຍກຳລັງອາວຸຫຼາດ ວິທີການໃໝ່ ກີ້ວິການອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍແພ່ງຂັ້ນກັນເພື່ອພິສູຈົນລັກທີ່ ວິທີການໃໝ່ນີ້ມີລັກຍະນະຍືດຫຍຸ່ນແລະເສີ່ງອັນຕາຍນີ້ອີກວ່າມາກ ກາຮອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິແລະກາຮແພ່ງຂັ້ນກັນໂດຍສັນຕິເປັນກາຮພິສູຈົນນີ້ຄວາມດີເດັ່ນຂອງລັກທີ່ ລັກທີ່ໄມ້ມີຄຸນລັກຍະນະດີເພີ່ຍພອຍໆມີພ່າຍແພ້ແລະຕາຍໄປເອງຕາມທຣົມຈາຕິວິສັຍ ດັ່ງທີ່ຮູສເຊື້ຍຢ້າໄວ່ວ່າ “ສົ່ງສຳຄັງກີ້ວິກາຮຮັກຍາຮູານະຂອງກາຮຕ່ອສູ້ກາງອຸດນາກາຮນ ໂດຍໄມ້ກັ້ນໄປໃຫ້ອາວຸຫຼາດເພື່ອພິສູຈົນວ່າໄກຮເປັນຝ່າຍຖຸກ”⁹

ນໂຍບາຍກາຮອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິຈາຈເປັນກາຮດຳນັນໂຍບາຍທີ່ໄຫ້ພົດທາງກາຮເນື່ອງດີແຕ່ມີໄດ້ເປັນທຄູມກົມື້ພັດ¹⁰ ເພະຄຣຸສເໜີໄດ້ໃຫ້ອຣຕາຫິນາຍແຫຼຸ່ມແ່ງສ່າງຄວາມ ທຄູມກົມື້ປ້ອງ-ປ່າມ (Deferrence Theory) ຂອງຄຣຸສເໜີນີ້ຄອກເລີຍວ່າ ລັກທີ່ຖຸນນິຍມຄຸກຄາມສັນຕິກາພ ອຳນາຈແ່ງໂລກຄອມມິວນິສັຕິຈະຍັ້ນມີໄຫ້ເກີດສ່າງຄວາມ ຄຣຸສເໜີປົງລົງທຄູມກົມື້ເລັນນີ້ທີ່ວ່າ ສ່າງຄວາມເທົ່ານັ້ນທີ່ຈະທຳໄຫ້ເກີດກາຮປົງລົງທີ່ໄດ້ ກາຮອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິມີໄດ້ໝາຍຄວາມດົ່ງກາຮປະນີປະນົມຮອມຮອມກັນ (Reconciliation) ໂດຍສັນຕິຂອງສອງໂລກ ຄຣຸສເໜີຢ້າເສນວ່າ “ກາຮອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິສາມາຮດ ແລະຄວາມພັດນາໄປສູ່ກາຮແພ່ງຂັ້ນໂດຍສັນຕິເພື່ອຈຸດປະສົງຄົງແ່ງກາຮທຳໄໝ້ມີນຸ່ມຍາຕິພິ່ງພອໃຈໃນຄວາມຕ້ອງກາຮໃນວິດີທາງທີ່ເປັນໄປໄດ້”¹¹ ກາຮຕ່ອສູ້ຮ່ວມກັນຂັ້ນຍັງຄົມມີອຸ່ນ ແຕ່ມີໄດ້ເປັນກາຮຕ່ອສູ້ໃນຮູປງຂອງກາຮພຶ່ມຍູ້ທີ່ກັບສ່າງຄວາມກົມື້ພັດ ນໂຍບາຍອູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິມີຜລໃຫ້ບັນກັນຕ່ອງກາຮລັ້ນພັນຮ່ວມກັບສ່າງຄວາມກົມື້ພັດ ໂດຍແນພະຕ່ອສ່າງຄວາມປຸດແອກ

⁸Rauch, p. 453

⁹Nikita S. Khrushchev, "Peaceful Coexistence : The Russian View," **The Cold War : Ideological Conflict or Power Struggle**, ed. Norman A. Graebner (Boston : D.C. Heath And Company, 1963), p. 80.

¹⁰Nogee, p. 29.

¹¹Ibid p. 30.

กล่าวโดยสรุปแล้ว นโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติหมุน舛์ดำเนินกับโลกเสรีเป็นสำคัญมากกว่า เป็นนโยบายที่จะทำให้รัสเซียไม่ต้องเสี่ยงพัวพันเกี่ยวข้องกับสหภาพโซเวียต เนื่องจากต้องอธิบายให้โลกคอมมิวนิสต์ฟังว่าตนมุ่งดำเนินกับโลกเสรีเป็นโดยที่เขตอิทธิพลแห่งโลกคอมมิวนิสต์ไม่ถูกจำกัดขอบเขตด้วย ปัญหาที่รัสเซียต้องพิจารณาคือ รัสเซียจะอยู่ร่วมกันโดยสันติกับสหภาพโซเวียตได้ด้วยวิธีการอย่างไรและความมีขอบเขตเพียงใด อีกทั้งจะดำเนินนโยบายอย่างไรจึงไม่เป็นการเสี่ยงสูงสหภาพโซเวียต และไม่เป็นการดำเนินนโยบายเบี่ยดบังนโยบายปฏิรัติโลก ทั้งนี้ ครุสเชฟได้ยื่อข้อข้อเสนอแนะในปลายปี 1956 ว่า นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติได้หมายถึงการผ่อนปรนอ่อนข้อให้ในด้านอุดมการณ์ เพราะหนทางไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ย่อมมีหลายหนทาง

ในเดือนมิถุนายน ก.ศ. 1956 ได้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศจากนายชีพิลอฟ เป็นนายโมโลตอฟ เป็นการเริ่มต้นการดำเนินนโยบายใหม่ของรัสเซีย ท่ามกลางความผันแปรของสถานการณ์โลกที่ดูเหมือนจะจงใจเกิดขึ้นเพื่อท้าทายนโยบายใหม่นั้น ระหว่าง ก.ศ. 1956–58 สถานการณ์โลกที่สำคัญเกี่ยวข้องกับรัสเซียได้แก่ –

1. วิกฤติการณ์ในโปแลนด์และยังการใน ก.ศ. 1956
2. วิกฤติการณ์คลองสuez (Suez) ใน ก.ศ. 1956
3. วิกฤติการณ์ในตะวันออกกลาง ใน ก.ศ. 1957
4. วิกฤติการณ์ไทรหัวใน ก.ศ. 1958

ท่ามกลางสถานการณ์โลกดังกล่าว รัสเซียได้กำหนดเป้าหมายแห่งนโยบายของตนไว้ที่โลกเสรี โลกคอมมิวนิสต์และโลกที่สาม ผลกระทบของนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ pragmatism ซัดเจนมากที่สุดในโลกคอมมิวนิสต์ก่อน เป็นการทดสอบประสิทธิภาพของนโยบายนั้น และทดสอบความสามารถของรัสเซียที่จะปรับปรุงนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

โลกคอมมิวนิสต์

ทันทีที่ครุสเชฟกล่าวสุนทรพจน์ลับในที่ประชุมสภากองพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย ครั้งที่ 20 โลกคอมมิวนิสต์ได้เกิดความระส่ำระสายเป็นครั้นได้ น้ำ สุนทรพจน์ลับนั้นมีจุดมุ่งหมายต่อโลกคอมมิวนิสต์ว่า คณะผู้นำใหม่ต้องการที่จะทำลายความเชื่อถือด้วยเดิมอันงมงาย เรื่องสถาลินผู้ยิ่งใหญ่ที่ผู้คนนั้นผู้ใดจะแตะต้องล่วงละเมิดมิได้ และคณะผู้นำใหม่จะคัดเลือกสรรแต่สิ่งที่ยังเป็นคุณประโยชน์ของสถาลินไว้เท่านั้น จริงอยู่สุนทรพจน์ลับนั้นโดยเนื้อหา แล้ว มีได้มีความตอนใจวิพากษ์วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับโลกคอมมิวนิสต์ในสมัย

สถาลิน¹² แต่สุนทรพจน์ลับได้ทำลายความเชื่อมั่นเดิมของโลกคอมมิวนิสต์ที่มีต่อสถาลิน และทำให้เกิดความไม่แน่ใจในทิศทางของรัสเซียที่จะมีต่อโลกคอมมิวนิสต์ สุนทรพจน์ลับนั้นได้ยอมรับแนวความคิดของยูโกสลาเวีย เรื่อง วิถีทางหลักหลายไปสู่ลัทธิสังคมนิยมและความแตกต่างของบรรดารัฐบริหารในด้านวิธีการ แบบอย่าง พฤติกรรมและนโยบาย แต่สุนทรพจน์ลับมิได้กำหนดขอบเขตแห่งเสรีภาพและความเป็นอิสระส่วนตนสำหรับรัฐบริหาร¹³ อีกทั้ง ก่อให้เกิดความสับสนยิ่งขึ้นด้วยการที่สุนทรพจน์ย้ำว่า แบบอย่างรัสเซียในการจัดตั้งสังคมย่อมจะสอดคล้องกับแบบอย่างของรัฐบริหารที่มีระบอบประชาชน (People's Democracies) สุนทรพจน์ลับมิได้ให้รายละเอียดว่า สิ่งใดรัสเซียถือว่าสามารถจะอดทนอดกลั้น มีขันติธรรมได้ และสิ่งใดเป็นข้อต้องห้ามในการสร้างลัทธิสังคมนิยม¹⁴ สุนทรพจน์ลับได้ระบุ ความต้องหนึ่งไว้ว่า:

“ในทุกๆ ประเทศอาจมองหัวต่อไปสู่ลัทธิสังคมนิยมนั้น สำหรับคนญี่ปุ่นมีอย่างเดียวแต่ขาด และเป็นสิ่งซึ่งขาดมากก็คือ ความเป็นผู้นำทางการเมืองของชนชั้นกรรมชั้นนำที่มีแนวหน้าซึ่งนำลัทธิปราศจากสิ่งหนึ่ง หัวเลี้ยวหัวต่อไปสู่ลัทธิสังคมนิยมลักษณะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้”¹⁵

จริงอยู่ ครุสเชฟได้กล่าวไว้ว่า การอธิบายให้เหตุผลอ้างสาเหตุอุดมการณ์เพื่อความถูกต้องของการมีสถาบันหลักภายใต้เป็นสิ่งที่สถาลินไม่เต็มใจที่จะอดกลั้นมีขันติธรรม¹⁶ แต่ สุนทรพจน์ลับเองมิได้ให้ความกระฉับเช่นกัน สุนทรพจน์ลับมิลักษณะกำกับความเบ็ดรองไว้ ให้รัสเซียมีการกระทำเป็นอิสระ และตีความหมายได้หลากหลายมาก และเปิดโอกาสให้รัสเซียมีแนวโน้มสู่แง่มุมที่หลากหลายด้วย¹⁷ ระบบคอมมิวนิสต์ต้องประกอบประคับประคองตนเองเพื่อ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของโลกคอมมิวนิสต์ เป็นการยืนกรานว่า เอกภาพแห่งบรรดา สำาคัญกว่าความหลากหลายของสถาบันต่างๆ ภายในประเทศ หลักการตั้งกล่าวจึงเป็นการปฏิเสธสถาลินในฐานะที่เป็นต้านคุกคุก และลัทธินิยมสถาลินในฐานะที่เป็นลัทธอุดมการณ์ ด้วย¹⁸ การประณามสถาลินเป็นการสร้างผลประโยชน์ที่แหลกเหล(CLICK TO EXPAND)

¹² Brzezinski, p. 182.

¹³ Nogee, p. 205.

¹⁴ Brzezinski, p. 182.

¹⁵ Ibid., p. 183.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Brzezinski, p. 184.

¹⁸ Ibid.

ในแต่ละรัฐและแม้แต่ในรัสเซียเองแตกต่างกันมาก ภายในรัฐบริวาร เห็นชอบสถาลินได้รับความสนับสนุนจากมวลชนให้ต่อต้านสถาลินจึงผู้นำของตน ลัทธิชาตินิยมเริ่มปรากฏผล ประจำหนาeme กับกระบวนการประปานิษัทสถาลินและความไม่พึงพอใจที่มวลชนมีต่อระบบ การปกครองและก่องทัพแห่งชาติ ล้วนเป็นอันตรายต่อผู้นำแบบสถาลินและเป็นอันตราย ต่อรัสเซียด้วย เหล่าผู้นำที่เลียนแบบสถาลินต้องพยายามผ่อนคลายความตึงเครียดภายใน ประเทศ และพยายามปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับมวลรัสเซียที่เปลี่ยนทิศทางอย่าง กระทันหันจนแทบจะตั้งตัวไม่ติด ถึงกระนั้น ความเกลียดชังอย่างลึกซึ้งที่มีต่อผู้นำของตน ทำให้พระคocom มีวนิสต์แตกแยกกันเยื่องตั้งแต่ระดับคณะกรรมการกลาง บรรดาผู้นำพวกมีวนิสต์ ของหลายรัฐบริวารประสาทความตึงเครียดมาก แม้ในนโยบายใหม่จะเป็นสัญญาณให้มีการกระทำ เป็นอิสระจากรัสเซียมาก แต่ลัทธิคocom มีวนิสต์เริ่มมีหลายสูนย์แห่งอำนาจแล้วอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้

นโยบายใหม่ของครุสเชฟอาจเป็นที่ยอมรับโดยทางการของจีน แต่จีนก็อ้วว่าเป็นการ เปลี่ยนแปลงนโยบายโดยมีได้ปรึกษาหารือกับ รัสเซียได้ดีอ่อนเป็นผู้นำในการกำหนดดินแดน นโยบายโดยพฤติการ จีนยอมถือว่า โดยเนื้อแท้แล้ว รัสเซียมีได้ดีอ่อนเป็นมหาอำนาจมีตระเตรียมอัน ทึ่ง ๆ ที่รัสเซียได้ยืนยันกับจีนใน ก.ศ. 1954 ว่าจะดำเนินนโยบายของโลกcom มีวนิสต์โดย ปรึกษาหารือกับจีนก่อนทุกครั้ง จีนจึงถือว่า รัสเซียได้สนับประมาทจีนมาก การเปลี่ยนแปลง นโยบายโดยมีปรึกษากับจีนก่อนเข่นนั้น ยังเป็นการสร้างความหวาดระแวงแผลงใจในเจตนาการณ์ ของรัสเซียมากกว่า นโยบายเดิมนั้นอาจเป็นกลวิธีมากกว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ในการเพชญลัทธิ จักรวรรดินิยมตะวันตก¹⁹ กล่าวคือ เนื่องหลังการดำเนินนโยบายเดิมนั้น ก็อ การที่รัสเซียดำเนิน การทูตเพื่อสमานฉันท์ (Détente) กับสหรัฐอเมริกา เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของภาวะ สมครามเย็น จนถึงขั้นที่อาจจะเป็นการยุติภาวะสมครามเย็นและมีการปรับความเข้าใจอันดี ตอกันจนเป็นมิตรที่ดีต่อกัน (Entente) สัมพันธภาพสองฝ่าย (Bipolar Relation) เช่นนี้เคยปรากฏ มาแล้วในภายหลังสมครามโลกครั้งที่ 2 จีนวิตกว่าตนอาจถูกตระบัดมิตร อีกทึ่ง อุดมการณ์ แห่งการอยู่ร่วมกันโดยสันติแบบรัสเซียนั้นมีลักษณะแตกต่างกับจีนมาก จีนดำเนินนโยบาย อยู่ร่วมกันโดยสันติกับโลกที่สาม แต่รัสเซียนั้นดำเนินนโยบายเดิมนั้นกับโลกที่สามและโลกเสรี ด้วย ความแตกต่างกันทางอุดมการณ์จึงเห็นได้ชัดและต่างก็จะดำเนินนโยบายต่างประเทศ ไปคนละทิศทาง ท้ายสุดย่อมนำไปสู่ความแตกต่างในด้านลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่าง โลกcom มีวนิสต์กับโลกเสรีด้วย รัสเซียถือว่าสังคมระหว่างรัฐที่เป็นสังคมเฉพาะแห่ง

¹⁹ Nogee, p 31

(Local wars) อาจกล่าวเป็นการแข่งขันหนึ่งกันของภูมิภาคอำนาจและลูกค้าเป็นสหกรณ์นิวเคลียร์ ได้ แต่จีนถือว่า สงครามเฉพาะแห่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิวัติและยื่อมเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองระหว่างประเทศ ในขณะที่ลัทธิจักรวรรดินิยมยังยืนอยู่ จีนไม่เห็นด้วย กับการที่รุสเซียปฏิเสธลัทธิเดนินในเรื่องที่ว่า สงครามและการปฏิวัติเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน²⁰

อาจจะกล่าวได้ว่า การประณามสถาลินเองก็มีผลกระทบต่อจีนด้วย เพาะรุสเซีย ประณามวิธีการปกครองแบบเผด็จการโดยเอกสารของสถาลินและประณามลัทธินิยมตัวบุคคล (Cult of Personality) การประณามนั้นเป็นที่พึงพอใจของบุคคลกลุ่มใหญ่ในพระองค์มีมนิสต์ แต่ไม่เป็นที่พึงพอใจสำหรับกลุ่มเมานเฉดุงซึ่งมีแนวโน้มเจริญรอยตามสถาลินในการปกครองแบบเผด็จการโดยเอกสารและเชิดชูเมานเฉดุงมาก โดยนายของครุสเซฟลั่วนไม่เป็นคุณประโยชน์ต่อจีนโดยตรง แม้จีนจะยอมรับโดยหลักการ แต่ภายหลังเมื่อความสัมพันธ์ต่องกันร้าวคลานไปแล้ว จีนได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายของครุสเซฟอย่างเปิดเผย และได้โ久มตัวว่าเป็นความไม่ยุติธรรมและดำเนินยุทธศาสตร์ไปตามลำพังแต่ฝ่ายเดียว โดยผูกมัดโลกคอมมิวนิสต์ให้ต้องพอลอยมีภารพจน์อันเสื่อมเสียไปด้วย

แต่อันที่จริงแล้ว ถ้าวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ย่อมเห็นได้ว่า ในสมัยสถาลิน สถาลินไม่เคยแสดงความสนใจในเรื่องการปฏิวัติจีน และแม้เป็นรัฐคอมมิวนิสต์แล้ว สถาลินก็ยังคงมีความสัมพันธ์กับจีนในลักษณะที่ดูถูกดูแคลนปล่อยปละละเลยให้ต่อสู้กับชาติธรรมไปตามยุทธศาสตร์ ถ้าแม่สถาลินจะยังมีชีวิตอยู่ใน ก.ศ. 1956 จีนคงไม่มีโอกาสเขยิบฐานะขึ้นมาเคียงบ่าเคียงปีกหลังรุสเซียได้ และความช่วยเหลืออันได้ที่รุสเซียจะให้แก่จีนดังที่ได้ให้ระหว่าง ก.ศ. 1953–55 ย่อมเป็นสิ่งที่จะไม่มีวันเป็นไปได้และแทนจะเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อเลยที่เดียว แต่คณะผู้นำใหม่ของรุสเซียได้ยกย่องจีนมาหากำลังก็ได้เห็นกับ รุสเซียจำเป็นต้องเออกอาใจจีนให้เห็นชอบกับนโยบายของตนที่มีต่อโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ และได้เพิ่รชี้ให้เสียงสนับสนุนจากจีนโดยใช้ให้ความช่วยเหลือมากขึ้น ๆ ทุกที่ แม้จันถิ่งการสัญญาให้แบบอย่างนิวเคลียร์ ถึงกระนั้น รุสเซียไม่สามารถถอดล้อมเกล้าจีนได้อย่างที่ปราศนา ความผูกพันที่จีนมีต่อสถาลิน และความนับถือยอมรับในเกียรติภูมิสถาลินล้วนเป็นสิ่งที่จีนแสดงชัดแจ้งในเวลาต่อมา เมื่อรุสเซียลัดดจีน และเมื่อจีนเองเห็นความสำคัญของการปฏิวัติ จีนได้นำเอาเรื่องดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างในการวิพากษ์วิจารณ์รุสเซีย²¹ นับแต่ ก.ศ. 1956 เป็นต้นมา รุสเซียย่อมรู้สึกตัวเสมอว่า ตนไม่มีอิสรภาพในการต่อประเทสอีกแล้ว เพาะจีนจักตั้งตนเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์รุสเซียและเป็นอุปสรรคแก่รุสเซีย

²⁰ Ibid., p. 32.

²¹ Ulam, p. 575

การประมาณสถาลินและการประกานนโยบาย ย่อมจะเป็นการยากยิ่งสำหรับรุสเซีย อาจจะนับได้ว่าเป็นการเสี่ยงสำหรับรุสเซียโดยเฉพาะครุสเชฟที่จะสร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้น ในแวดวงพระคocomมิวนิสต์ ที่จะทำให้ครุสเชฟสำคัญเป็นที่ยอมรับ และจะทำให้ประชาชนเห็นชอบด้วย ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในที่ประชุมสภากองพระคocomมิวนิสต์ครั้งที่ 20 ครั้งนั้น ผู้แทนของหลายรัฐบริหารตระหนกตกตื่น ตึงตัวไม่ติดและเกิดความระส่ำระสายร้อง嚷มีไปกับสุนทรพจน์ลับของครุสเชฟ ที่ประชุมซื้อกไปช่วงณะและระนาดไปทั่วทั้งประเทศเมื่อ มีการเสนอเรื่องในที่ประชุมของสาขาพระคุกุหนแห่ง²² การประมาณสถาลินจึงมีได้เป็น ง่ายดายหรือเป็นการกระทำที่ปลอดภัยมั่นคงต่อผู้ประกาศเลย เพราะทั้งโลกคอมมิวนิสต์สั่นสะเทือนถึงรากถึงโคน โดยเฉพาะการที่รุสเซียสามารถทันทีกับตะวันตก และทابทางไกลชิดตีโต ล้วนเป็นการดำเนินการทุกที่ใกล้เกินกว่ารัฐบริหารและโลกคอมมิวนิสต์จะยอมรับได้ การลงสถาลินออกจากราชานาโซเวียตมีได้เป็นการง่ายดายเลย ทั้งนี้ จะเห็นได้จากความเปลี่ยน-เปล่งของสัมพันธภาพระหว่างรุสเซียกับโลกคอมมิวนิสต์

ยูโกสลาเวียเองผู้เป็นคอมมิวนิสต์นักก่อการ แม้จะถูกขับออกจากส้านักงานสาร-นิเทศคอมมิวนิสต์ ยูโกสลาเวียยังคงดำเนินนโยบายเป็นอิสระตามแบบสังคมนิยมที่ตนปรารถนา แต่ว่าถ้าการพัฒนาประเทศยังคงจะห้อนแบบรุสเซียก็แบบสถาลิน ยูโกสลาเวียยังคงเป็นรัฐแห่งชนชั้นกรรมชาชีพที่มีความผูกพันต่อหลักการที่ว่า พระคุมความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ยึดมั่นในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ปฏิวัติตามระบบนำร่วม และโลกทั่วโลกนี้ยังคงเป็นโลกทั่วโลกนี้แบบรุสเซีย ลัทธิตีโตเป็นลัทธินิยมความเป็นกลางจนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่าง มิตรประเทศที่มีระเบียนแบบแผนและสถาบันหลักแตกต่างกัน ลัทธิตีโตเป็นหนทางเลือก เป็นอันจากแบบรุสเซียที่ให้รัฐบริหารได้มีโอกาสศึกษาเปรียบเทียบและทำให้รัฐบริหารเห็นทางเลือกแห่งการอยู่ร่วมด้วยจากการครอบป้าของรุสเซีย การที่ครุสเชฟได้ทางานตามมิตรรัฐ กับยูโกสลาเวียใหม่ตั้งแต่ ก.ศ. 1955 เป็นการประทับตราอย่างยอมรับว่า ความเป็นอิสระของ ยูโกสลาเวียนนั้นถูกต้องชอบธรรมและบริสุทธิ์ด้วยรัฐ และย้อมเป็นลักษณะรัฐคอมมิวนิสต์แบบยูโกสลาเวียที่แตกต่างจากลักษณะสากลของรัฐคอมมิวนิสต์ในโลกคอมมิวนิสต์

การที่ครุสเชฟยอมอ่อนน้อมข้อให้ยูโกสลาเวียนนั้น สันนิษฐานจากการที่ครุสเชฟคิดว่า โดยการอ่อนน้อมข้อเช่นนั้นจะทำให้ยูโกสลาเวียยอมรับรองฐานะเป็นหนึ่งของพระคocomมิวนิสต์ รุสเซีย เป็นการเสริมส่งเกียรติภูมิของพระคocomมิวนิสต์รุสเซียและประสบการณ์ของลัทธินิยมมาร์กซ์และลัทธินิยมเลนิน ตลอดจนยอมรับความยิ่งใหญ่ของรุสเซีย สุนทรพจน์ลับของ

²²Ibid

ครุสเซฟได้ขัดความหวาดวิตกของตีโตหัวว่า ลัทธิสถาลินจักเป็นบรรทัดฐานสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐคอมมิวนิสต์

ในเดือนเมษายน ก.ศ. 1955 รุสเซย์ได้แสดงความจริงใจต่ออนุฯ ของตนให้เป็นที่ประจักษ์แก่โลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ ด้วยการประกาศยุบเลิกสำนักงานสารนิเทศ และครุสเซฟได้เดินทางไปเยือนยูโกสลาเวียและบรรดาธรูบวารณ ประเทศยูโกสลาเวียนั้นเอง ที่ได้มีการอุดและการณ์ร่วม (20 มิถุนายน 1956) ขอมรับในหลักการว่า วิถีทางหลากหลาย สู่ลัทธิสังคมนิยมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และควรแก่การแสวงหาได้ด้วยตนเอง การอุดและการณ์นั้นเป็นการประกาศข้าแก่รัฐบรูบวารให้ทราบหนักกว่า เพื่อเอกสารแห่งโลกคอมมิวนิสต์ ความเป็นปึกแผ่นของอุดและการณ์ยอมสำคัญกว่าการกำหนดทิศทางจากศูนย์กลางคือรุสเซย์ ลัทธิสถาลินต้องเปิดทางให้แก่ลัทธิตีโต²³ ลัทธิตีโตมิ่ได้ถูกขับยank กล่าวอ้างอีกต่อไปแล้วด้วยความประดิษฐาที่จะให้ยูโกสลาเวียมีระบอบโซเวียตภายในเป็นแบบรุสเซย์²⁴ ยูโกสลาเวียได้ขี้ความจริงนี้ด้วยการที่ตีโตเยื่องมือสโกในเดือนมิถุนายน ภายหลังการเยือนเพียงหนึ่งสัปดาห์ โลกคอมมิวนิสต์ได้ประสบความปั่นป่วนเป็นครั้งแรกจนเกือบสุดวิสัยที่รุสเซย์จะระงับยังไม่ได้

ลัทธิตีโตและลัทธิครุสเซฟ (Khrushchevism) เป็นลัทธิที่รัฐบรูบวารไม่พึงพอใจอย่างยิ่งขาด โดยเฉพาะการที่ครุสเซฟยอมอ่อนช้อแก่ยูโกสลาเวีย รัฐบรูบวารไม่เต็มใจที่จะโอนอ่อนตามรุสเซย์ในเรื่องเช่นนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ตั้งแต่ ก.ศ. 1953 รุสเซย์ได้กำหนดนโยบายวิถีทางใหม่ และใน ก.ศ. 1956 ได้กำหนดกระบวนการประณามสถาลินและการเชิดชูลัทธิตีโต ความเคลื่อนไหวเหล่านั้นได้ทำให้เกิดความปั่นป่วนและการแยกสายอย่างรุนแรงในรัฐบรูบวาร โดยเฉพาะยังการและไปแลนด์ ภายในประเทศของบรรดาธรูบวารนั้น ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบสถาลิน และเติมไปด้วยความระมัดระวังและระวังแกล้งในทุกๆ ด้านเดินของคณะผู้นำใหม่ ของรุสเซย์ ได้มีการปรับปรุงในบางเรื่องที่พ่อจะกระทำได้เพื่อความอยู่รอดของระบบการปกครอง โอกาสที่รุสเซย์จะแสดงอำนาจในการเมือง ต่อรัฐบรูบวารลดลงมากจากการที่รุสเซย์แสดงความประณามเอกสารแห่งอุดและการณ์ จากการที่ระบอบการปกครองในรัฐบรูบวารมองถูกคุกคาม และจากการที่รุสเซย์มีโอกาสสนับสนุนมากที่จะแทรกแซงทางทหารในกิจกรรมในของรัฐบรูบวาร บรรดาสถาลินจึงได้ดำเนินการปิดล้อมทางการเมือง ครุสเซฟมีหน้าที่ต้องกำหนดคำนิยามของกระบวนการประณามสถาลิน และต้องกำหนดพื้นฐานใหม่สำหรับเอกสารแห่งโลกคอมมิวนิสต์แล้ว เพราะกระบวนการประณามสถาลินที่มีอยู่ให้เกิดขึ้นในรัฐบรูบวารได้สำแดงผล เกินความคาดหมายมาก

²³ Brzezinski, p. 187.

²⁴ Ibid

ในรัฐบุรีวาร ได้มีการกวาดล้างเหล่าคอมมิวนิสต์ที่ยึดมั่นในลัทธินิยมสถาเดิมและมีการยกย่องผู้ที่เป็นคอมมิวนิสต์ที่ชาตินิยมและเป็นที่นิยมของประชาชน ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้จำกัดขอบเขตไว้แต่เพียงนี้ กระบวนการประเมินสถานภาพต่อต้านให้มวลชนตั้งตัวและแสดงออกเกินคาดหมายจนกลายเป็นการจลาจลขึ้นในโปแลนด์และยังการี

1. วิกฤติการณ์ในโปแลนด์

การที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องวิกฤติการณ์ในโปแลนด์ให้ถ่องแท้ได้นั้น จะเป็นต้องมีการพิจารณาประวัติศาสตร์เป็นภูมิหลังด้วย

ในปี ก.ศ. 1939 โปแลนด์ได้กลับเป็นกรณีพิพากษาระหว่างประเทศ ความปรารถนาของเยอรมันในการพิชิตโปแลนด์เพื่อเป็นบันไดขึ้นตันในการขยายอาณาเขตสู่ตะวันออก (คือ รัสเซีย โดยเฉพาะอูเครน) ความปรารถนาของรัสเซียที่จะเข้าແผ่าอำนาจอิทธิพลในโปแลนด์ซึ่งเป็นแนวป้องกันของรัสเซีย และความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวของยูโรปตะวันตกที่จะพิทักษ์โปแลนด์สักดักกันการขยายอำนาจของเยอรมัน สามประการนี้มีส่วนทำให้โปแลนด์ตกอยู่ในสภาพล่อแหลมและกลายเป็นชนวนอย่างดีที่จะก่อเกิดมหาภัยที่ใหญ่กว่าครั้งหนึ่ง การทุตยูโรประหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม ก.ศ. 1939 มีเหตุของขบวนต่ออยู่ที่คำรามง่าย ๆ ว่า “ยูโรปตะวันตกจะบินขึ้นให้เยอรมันและรัสเซียแบ่งโปแลนด์เป็นครั้งที่สี่หรือไม่” เท่านั้นเอง สนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันแห่งเดือนสิงหาคม ก.ศ. 1939 ระหว่างเยอรมันกับรัสเซียได้เป็นจุดเริ่มต้นของการที่ทั้งสองฝ่ายแบ่งโปแลนด์อย่างลับ ๆ และตามมาด้วยการที่เยอรมันบุกโปแลนด์อันเป็นชนวนที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น เนื่องจากยูโรปตะวันตกไม่ยินยอมให้เยอรมันกิ่กลืนกินโปแลนด์

เมื่อยุอรมันบุกโปแลนด์ล้ำเจตดินแคนท์กลองกันไว้ รัสเซียได้ส่งกองทัพเข้าแทรกแซงทันที ทั้งสองฝ่ายเริ่มขัดแย้งกันด้วยเรื่องแก่งแย่งอำนาจผลประโยชน์ในโปแลนด์ อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เยอรมันตัดสินใจบุกรุสเซียในเดือนมิถุนายน ก.ศ. 1941 ก่อนกำหนดถึง 4 เดือน เมื่อรัสเซียได้สร้างพันธมิตรกับยูโรปตะวันตกและกับสหราชอาณาจักร นับแต่นั้นมา รัสเซียได้แสดงที่ทำเด่นชัดว่า รัสเซียจะปักปืนเขตแดนใหม่ให้คืนสู่สถานะเดิมก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อุบัติ ในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1941 รัสเซียได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาร่วมป้องกันกับโปแลนด์ ในขณะเดียวกัน อังกฤษได้แสดงที่ทำไม่ยินยอมให้รัสเซียกิ่กลืนกินโปแลนด์ตะวันออก ความขัดแย้งได้รุนแรงขึ้นถึงขั้นที่รัสเซียได้หันหลังให้รัฐบาลพลัดถิ่นโปแลนด์ใน ก.ศ. 1943 และปลายปีนั้นเองในขณะที่พันธมิตรเปิดประชุมสามผู้นำที่เตหะราน กองทัพรัสเซียได้รุกคืบหน้าไม่หยุดยั้งเข้าไปในโปแลนด์ อังกฤษได้พยายามสักดักกันโดยเชิงการทูตเสนอให้ปักปืนเขตแดนตามแนวที่ลอร์ด เคอร์ชัน (Curzon Line) ได้เคยเสนอเมื่อ ก.ศ. 1919 รัสเซีย

ได้เพิ่มภารกิจด้วยการตัดดินแคนโนป์แลนด์ตั้งวันอุกามเป็นของตนเอง และตัดดินแคนนเยอร์มีตามแนวแม่น้ำนีส (Neisse) และโอด์เดอร์ (Oder) ให้แก่ป์แลนด์ นอกจากนั้น รัสเซียได้ส่งเสริมคอมมิวนิสต์ป์แลนด์ให้เสริมสร้างกำลังขึ้นมาเป็นรัฐบาลแข่งกับรัฐบาลพัดถิ่น (ที่ลอนดอน)

ในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1944 กองทัพรัสเซียได้เข้ายึดครองป์แลนด์ ต่อมาในเดือนสิงหาคม ท่ามกลางการขาดลาภในกรุงวอร์ซอฟที่ชาป์แลนด์ได้ลูกชี้ขึ้นต่อสู้กับทหารเยอรมัน รัสเซียรุกคืบหน้าเข้าขึ้นทั้งป์แลนด์ ได้ในต้นปี ก.ศ. 1945 บรรดามหาอำนาจได้พยายามยั่งยั่งกระบวนการยึดครองป์แลนด์ โดยการเจรจาต่อรอง ณ ที่ประชุมยัลตาในเดือนกุมภาพันธ์ ก.ศ. 1945 แต่ล้มเหลว ทั้งยังต้องยินยอมโดยพฤตินัย ณ ที่ประชุมพอตสดัม ให้รัสเซียตัดดินแคนนเยอร์มันตั้งวันอุกามให้ป์แลนด์

กลางปี ก.ศ. 1945 รัสเซียยินยอมให้ป์แลนด์ตั้งรัฐบาลผสม หากแต่รัสเซียได้ใช้อำนาจอิทธิพลบีบบังคับอยู่เบื้องหลังจาก อาทิแต่ตั้งตั้ง จอมพลคอนสแตนติน โรกอสซอฟสกี (Konstantin Rokossovsky) ชาวรัสเซียเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม บีบบังคับป์แลนด์ให้เข้าร่วมระบบบรู๊ฟวาร์ด้วย เป็นต้น

ความเป็นมาโดยประวัติศาสตร์ดังกล่าว ย่อมจะทำให้เห็นได้ชัดว่า รัสเซียลือว่า ป์แลนด์มีความสำคัญต่อความมั่นคงและอำนาจเกียรติภูมิของรัสเซียมากเพียงใด วิกฤติ-การณ์ป์แลนด์เกิดขึ้นเนื่องจากรัสเซียได้ปรับเปลี่ยนนโยบายหลายครั้งจนสุดวิสัยที่ป์แลนด์จะตามทันได้นั้นเอง แม้แต่เลขาธิการพระคocomมิวนิสต์ป์แลนด์ผู้สัตย์ซื่อจะรักภักดีต่อสถาลินมากก็ยังต้องต่อสู้ทรชนลับในที่ประชุมสภากองพระคocomมิวนิสต์ป์แลนด์ประสบปัญหาอย่างมาก จนครุสเซฟต้องเดินทางเข้าร่วมประชุมพระคocomมิวนิสต์เพื่อช่วยตั้งบุคคลขึ้นดำรงตำแหน่ง เลขาธิการ ซึ่งได้แก่นายเอเดียด โอชับ (Edeard Ochab) ซึ่งเป็นผู้ที่นิยมเลื่อมใสระบบการปกครอง เพด็จการระบบทาลิน การเลือกนายโอชับขึ้นมาเป็นเลขาธิการพระคocomมิวนิสต์ จึงเป็นการนักกล่าว โดยปริยายว่าผู้นำป์แลนด์ยังคงระบบเพด็จการแบบสถาลิน ขัดกับความปรารถนาของชาวนะป์แลนด์เองที่ปรารถนาสัมพันธ์เสรีภาพในการปกครองตนเอง และต้องการขัดอำนาจของรัสเซีย ตลอดจนมีความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สุนทรพจน์ลับของครุสเซฟมีส่วนให้ความหวังแก่ชาวนะป์แลนด์เป็นอันมาก

นอกจากนั้น ชาวนะป์แลนด์มีความรู้สึกrunแรงในแบ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อรัสเซียมاءแล้ว ตั้งแต่อดีต การแบ่งป์แลนด์สามครั้งและการปราบขบวนการกู้ชาติป์แลนด์ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ได้สร้างความรู้สึกขึ้นมาให้แก่ชาวนะป์แลนด์และก่อให้เกิดความรู้สึกต้องการลงโทษ อำนาจอิทธิพลของรัสเซียให้หมด ปัญหาป์แลนด์เป็นเอกสารช การเปลี่ยนป์แลนด์เป็นคอมมิวนิสต์ การเมืองที่พุ่งเป้าหมายยึดครอง ตลอดจนการที่รัสเซียควบคุมป์แลนด์ทุกด้านเหล่านี้

ทำให้ไปแลนด์ดีนรันที่จะเป็นเอกสารอย่างแท้จริง ท้ายสุด การที่รุสเซียบีบังคับให้ไปแลนด์ ปลดนายโภกมูลกาออกจากตำแหน่งเลขานุการพระองค์ด้วยข้อหา “พฤติกรรมตีโต” ได้สร้างบรรยากาศแหน่งความเชื่อถือด้านใจชาวไปแลนด์ ความกดดันนั้นได้ส่งผลสู่ความไม่สงบในวาระที่ครุสเซฟ ประธานสถาลิน และรุสเซียบีบังคับให้พระองค์มีมติให้ยกงานขายโภชันเข้ามามีเป็นเลขานุการพระองค์ใน ก.ศ. 1956 นายโภชันได้ทำการปักธงอย่างเผ็ดการແນນสถาลิน

ในเดือนมิถุนายน ก.ศ. 1956 กรรมการและนักศึกษาปีญญาชานได้ก่อการจลาจลขึ้นที่เมืองโปชนาน (Poznan) การจลาจลแผ่ขยายวงกว้างไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว เนื่องจากนายโภชันได้ใช้กำลังสักดิ์กันการจลาจล เมื่อเหตุการณ์ลุกคามเกินคาด พระองค์มีมติให้เปลี่ยนวิธีการเป็นโน้นอ่อนผ่อนปรนทางการเงินแก่ผู้ก่อการจลาจล แต่การจลาจลก็มีได้หลายตัว เพราะการจลาจลได้ก้าวไปไกลถึงขั้นเรียกร้องขออิสระเสรีในการปกครอง ขอให้ขัดelman จ่อทิพลรุสเซีย และมีที่ท่าที่จะดึงไปแลนด์ออกจากตัวสัญญาอร์ซอ ไปแลนด์ กำลังจะดำเนินไปสู่วิถีทางແນนตีโต เป็นเหตุก่อเกิดความปรวิตกยิ่งใหญ่ในมอสโก

เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่รุสเซียแล้วว่า พระองค์มีมติให้ตัดสินใจที่จะยึดหยัตเคียงข้างประชาชนของตน และพร้อมที่จะเป็นผู้นำในการปฏิรูปประเทศตามเสียงปวงชน การกระทำเหล่านี้ย่อมเป็นการแสดงถึงว่า พระองค์มีมติให้เปลี่ยนตัวสัญญาอร์ซอ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน พระองค์ได้ดำเนินการปฏิรูปโดยมีได้ปรึกษาหารือหรือขอความเห็นชอบจากรุสเซียแต่อย่างใด โดยเฉพาะการปรับปรุงน้ำทรัพยากร การรองซึพ และลดราคาสินค้าเกรวอ่องอุบโกกวนิโกก ประชาชนจึงพึงพอใจและสนับสนุนให้พระองค์ปฏิรูปต่อไป

พระองค์มีมติให้ดำเนินการปฏิรูปต่อไปอย่างเป็นอิสระจากรุสเซีย ยิ่งขึ้นตามลำดับ ในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1956 พระองค์มีมติให้เปิดประชุมคณะกรรมการกลาง และรุสเซียได้แสดงตัวเข้าแทรกแซงในฉับพลันทันที คณะผู้นำรุสเซีย นำโดยนายบูลกานิน และจำหนาทลูกคอกฟ์ได้บินด่วนมาปรากฏตัวในที่ประชุม คณะผู้นำรุสเซียได้พยายามใช้อำนาจอิทธิพลชั่วบีบังคับให้ไปแลนด์ในเรื่องการกำหนดคณะกรรมการบุคคลบริหารพระองค์ แต่ไร้ผล พระองค์มีมติให้ยกงานที่จะปฏิรูปต่อไป และด้วยความหวาดวิตกว่ารุสเซียอาจจะเป็นต้นเหตุที่ให้เกิดการจลาจลอีก พระองค์มีมติให้ตัดสินใจที่จะให้โภกมูลกาเป็นผู้นำประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยเสียงต่อการที่รุสเซียอาจดูดงานถึงขั้นแทรกแซงทางทหาร

ในวันที่ 19 ตุลาคม ก.ศ. 1956 พระองค์มีมติให้ไปแลนด์เปิดประชุมคณะกรรมการกลาง รุสเซฟได้บินด่วนเข้าร่วมโดยไม่คาดหมาย ที่ประชุมเสียงโดยอาเอกสารอ่านใจ อธิบดีไทยของตนเป็นเดิมพันในการเลือกโภกมูลกาเป็นผู้นำของตน ทั้งๆ ที่รุสเซียข่มขู่บีบังคับ

อย่างหนัก แม้จะถึงการซุ่มที่จะแทรกแซงทางทหาร ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงมาก เพราะรัสเซีย มีกองทัพในปีแพนด์พร้อมที่จะเคลื่อนกำลังและรื้อถอนตระกูลโน้มของปีแพนด์เองก็เป็น ทางรุสเซีย คือ จอมพลโรคօสซอฟสกี โภมูลกาได้ข่มชู้รัสเซียบ้างว่า ถ้ารัสเซียจะแทรกแซง ทางทหาร ปีแพนด์ย่อมจะต้องนองเลือด เพราะกองทัพปีแพนด์จะปกป้องประเทศอย่าง เต็มที่ ตามรายงานของจอมพลโรคօสซอฟสกี กองทัพรัสเซียเองรายกำลังบางๆ อยู่ที่ ประเทศ การแทรกแซงทางทหารย่อมจะทำให้เกิดสงครามอย่างแท้จริง กองทัพรัสเซียเคลื่อน กำลังจากไซเดนช์สู่ภาคเหนือและอีกสองทัพหนึ่งจากเยอรมันตะวันออกเคลื่อนกำลัง ไปสู่ตะวันออก กองทัพปีแพนด์เองก็เคลื่อนเข้าประจำกรุงวอร์ซอ

ท่าทีหรือที่จะต่อสู้เต็มที่เพื่อยืนหยัดในเขต自然而ณที่จะปกครองตนเองเช่นนี้ บ่อนจะทำให้รัสเซียต้องตื่นตระหนก โดยเฉพาะการที่รัสเซียมีการปักครองโดยหมู่คณะ บ่องที่นี้การกำหนดนโยบายต่อปีแพนด์ขาดเอกสารมามาก²⁵ การตัดสินใจเรื่องปีแพนด์จึง ต้องอาศัยความเป็นจริงเป็นหลัก กล่าวคือ โภมูลกาเป็นวีรบุรุษที่ชาญปีแพนด์นิยม พระคocom-วิวิสต์ปีแพนด์เลือกที่จะบุกครองตามเสียงบ่วงชนมากกว่าเสียงรัสเซีย มวลชนอยู่เบื้องหลัง พระคินการ “กบฏ” แข็งข้อต่อรัสเซียและกองทัพปีแพนด์พร้อมที่จะปกป้องประเทศ พลพรรค ของโภมูลกาเองพร้อมหั่นกรรมตามงาน逰งานเตรียมพร้อมที่จะติดอาڑุร่วมป้องกันประเทศ คาดเดินที่ รัสเซียเอง แม้จะมีข้อค้นคว้าสามารถที่จะปราบปรามปีแพนด์ แต่ก็ต้องยังยัง ซึ่งใจ เพราะมีความเป็นไปได้ว่าการปราบปรามปีแพนด์มิได้เป็นการง่ายดาย โลกเสรีเองก็มีที่ทำ สนิจและอาจยื่นมือเข้าไปช่วยปีแพนด์ ท่ามกลางวิกฤติการณ์ที่ยากแก่การตัดสินใจนั้น รัสเซีย ได้ปรึกษาหารือกัน จึงได้เดือนรัสเซียว่า การแทรกแซงทางทหารจะเป็นการเสี่ยงเกินไป เพราะ อาจจะกลายเป็นปฏิกรณ์ยาลูกโซ่ให้รัฐบริวารอื่นถือเป็นเชิงอย่าง²⁶ รัสเซียจึงเปิดการเจรจา กับพระคocomมีวนิสต์ปีแพนด์ ได้มีการอุกแฉลงการณ์ร่วมเป็นข้อตกลงว่า ปีแพนด์ยัง จะเป็นก้อนมีวนิสต์ภายในภายใต้การสัญญาوار์ซอ แต่จะพัฒนาประเทศตามครรลองวิถีทางของ ตนเป็นสู่สุดที่สังคมนิยมตามหลักการของกรุสเซฟและต้องเองที่ถือว่า วิถีทางสู่สุดที่สังคมนิยม นั้นย้อมมีหนทางหลากหลาย ส่วนความผูกพันต่อรัสเซียนั้น ปีแพนด์จะผูกมัดในพัทธิการณ์ ต่อรัสเซียในด้านการต่างประเทศและการป้องกันประเทศเท่านั้น จอมพลโรคօสซอฟสกีจะ ดาวน์อกและกลับคืนประเทศไทยรัสเซีย กองทัพรัสเซียยังคงประจำการอยู่ในปีแพนด์ แต่การ เคลื่อนกำลังและการใช้กองทัพนั้นต้องเป็นไปตามความเห็นชอบของปีแพนด์ รัสเซียได้

²⁵ Ulam, p. 590

²⁶ Nikita, S. Khrushchev, Khrushchev Remembers, translated by Strobe Talbott (London : Sphere Books Limited, 1971), p. 382.

ขยายสินเชื่อและให้ความช่วยเหลือแก่ไปแลนด์เป็นการให้ข้ามกำลังใจ

การผ่อนปันแก่ไปแลนด์นั้นประจวบเหมาะกับฝ่ายไปแลนด์เองก็มีความประสงค์ที่จะ เช่นกัน บทเรียนส่งความโกรธยังหลอนหลอกไปแลนด์อยู่มาก ทำให้ไปแลนด์ประณีตที่จะ หาข้ออุตสาห์ที่เป็นคุณประโยชน์แก่ตนเองดีกว่าจะให้เกิดการของเลือดอึ้ง บรรดาคอมมิวนิสต์ จึงต้องเจริญรอยกล้อยตามความประสงค์ของนายโภกุลกา ทั้งนี้ เมื่อจะต้องเผชิญหน้ากับ รุสเซีย ไปแลนด์เองก็เตรียมการพร้อมทุกด้านที่จะเผชิญกับรุสเซียและบีบบังคับโดยปริยาย ให้รุสเซียต้องตกลงได้เพลย์ใจน้อยตามจุดประสงค์ของไปแลนด์²⁷ รุสเซียไม่อาจจะ ตัดสินใจเป็นอื่นได้ เพราะความเป็นจริงของสถานการณ์ขณะนั้นบังคับ กล่าวคือ บรรดาคอมมิวนิสต์ไปแลนด์ควบคุมสถานการณ์ภายในประเทศไว้ได้ ประชาชนมิได้เป็นปฏิปักษ์ต่อ บรรดา บรรดาได้รับความสนับสนุนจากประชาชนและกองทัพ และไปแลนด์มิได้แสดงเจตจำนง ที่จะถอนตัวออกจากตัวสัญญาอธิบาย ข้อสำคัญคือ ไปแลนด์ยังต้องพึ่งพารุสเซียมาก โดยเฉพาะพร้อมแต่ตัววันตากของตนยังเผชิญการกุก仲อยู่ในที่จากเยอร์มนีตัววันตากที่ รั่วลงต้องการดินแดนตามแนวแม่น้ำเนสและโอเดอร์กิน²⁸ ข้อตกลงระหว่างบรรดาคอมมิวนิสต์ ไปแลนด์กับรุสเซียจึงสามารถถูกต้องต่อการณ์ได้โดยมิต้องเกิดการของเลือด และข้อตกลง นั้นจักกลายเป็นแม่นบทของข้อตกลงที่รุสเซียจะทำกับรัฐบริวารอื่น ๆ โดยเฉพาะการประจำ กองทัพรุสเซียในรัฐบริวารเพื่อความมั่นคงร่วมกันมากกว่าจะเป็นการยึดครอง กรุสเซฟจึงถือว่า ข้อตกลงเช่นนั้นเป็นชัยชนะในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเก็บจะเชื่อว่าตนเป็น ผู้ลิขิตข้อตกลงนั้นขึ้น²⁹

ข้อตกลงเรื่องไปแลนด์ได้ทำให้รุสเซียสามารถสร้างและการเดินที่เหลือจะทัน ทาน คือ การตรวจสอบส่องรัฐบริวารทุกแห่งทุกมุม และควบคุมอย่างถ้วนถี่ทุกระดับของ บรรดาและรัฐบาล รุสเซียยังคงมีอำนาจอิทธิพลลึกล้ำกว่าเดิมเหนือรัฐบริวาร เพียงแต่การใช้ อำนาจอิทธิพลนั้นได้เปลี่ยนวิธีการจากการใช้ความเหี้ยมหุ่นโหดและการสืบราชการ มาเป็น การใช้ข้อตกลงให้รัฐบริวารให้ความร่วมมือด้วยดี เพราะเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน การแข่งขัน ได้ ของรัฐบริวารจัดขึ้นโดยเหตุผลมากกว่าการใช้อำนาจบัตรใหญ่ รุสเซียแทรกแซงกิจการ ภายในโดยรูปแบบของการ “เตือน” บ้าง “แนะนำ” บ้าง มากกว่าการข่มขู่บีบบังคับแบบสถาalin การ “ควบคุม” ด้วยวิธีใหม่นั้นจึงพอจะเป็นที่อุดหนอดกลั่นได้สำหรับรัฐบริวาร พื้นฐานแห่ง จักรพรรดิคอมมิวนิสต์ได้ค่อย ๆ ปรากฏจากวิกฤติการณ์ไปแลนด์เป็นต้นมา และข้อเท็จจริง นั่นที่ไม่ควรจะลืม คือ วิกฤติการณ์ไปแลนด์นั้นเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของลัทธิคอม-

²⁷ Ulam, p. 594.

²⁸ Nogee, p. 206

²⁹ Ulam, p. 594

มีวนิสม์ชาตินิยม³⁰ ซึ่งจัดทำได้โดยอิทธิฤทธิ์ในยังการีและในรัฐบริวารอื่น ๆ ในเวลาต่อมา เอกภาพของคอมมิวนิสต์สั่นคลอนด้วยเหตุอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสม์ที่เน้นชาตินิยม (Nationalism) มากกว่าสากلنิยม (Internationalism) หรือมากกว่าลัทธินิยมรัสเซีย (Russianism) วิกฤติการณ์ยังการีได้อุบัติขึ้นด้วยอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสม์ชาตินิยม แต่ข้อที่แตกต่าง กับวิกฤติการณ์โปแลนด์ก็คือ วิกฤติการณ์โปแลนด์อยู่ภายใต้การควบคุมของพระคocommunist โปแลนด์ พระคocommunist ถือความไม่มีพึงพอใจของประชาชนให้อยู่ในขอบเขตจำกัด และ สามารถสกัดกั้นไม่ให้การจลาจลลูกคามลายเป็นการปฏิวัติล้มล้างระบอบคอมมิวนิสต์³¹ ที่สำคัญคือ ประชาชนไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อพระคocommunist พระพรคโion อ่อนอ่อนผ่อนปรนแก่ประชาชน แต่วิกฤติการณ์ในยังการีมีลักษณะเป็นตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง

2. วิกฤติการณ์ยังการี

วิกฤติการณ์โปแลนด์มีส่วนทำให้เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นในยังการีด้วย ชาวยังการีมีได้ พึงพอใจนักที่พระคocommunist ยังการีปักกรองประเทศด้วยการใช้อำนาจเผด็จการ และ คับแค้นใจกับการที่รัสเซียเมืองนาททรงอำนาจจ่ออิทธิพลปักป้องพระคocommunist ยังการี ชาว ยังการีไม่นิยมหั้งพระคocommunist ยังการีและรัสเซีย เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ขึ้นในโปแลนด์ ชาวยังการีได้ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ในทรรศนะของชาวยังการี การที่ผู้นำรัสเซีย ผู้ยังไหญ่เดินทางไปถึงเมืองหลวงของรัฐบริวารแล้วต้องเสียตัวเรียกร้องของรัฐบริวาร และ แม้แต่กำลังแสนยานุภาพรุสเซียเองที่ชี้คุกความก์ทำอะไรรัฐบริวารไม่ได้ ย่อมเป็นเรื่องที่ประทับ ใจชาวยังการีมาก และทำให้อุณหภูมิแห่งความประรรณาเป็นไฟจากลัทธิคอมมิวนิสม์และ รัสเซียกลับเราร้อนผุ่งขึ้นถึงขีดสุดอีก ประจำหน่วยกับพระคocommunist ยังการีเองเผด็จการ ในการปกครองมาก ทำให้การลุกฮือโดยมวลชนมีความเป็นไปได้สูงมาก

นายแมทธิัส ราโคชี (Matyas Rakosi) เลขาธิการพระคocommunist ยังการี ผู้เคยชิน ต่อการใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศตามแบบสถาลิน ได้เริ่มตระหนักถึงความบรรยายกาศ ทางการเมืองในโลกคอมมิวนิสต์ที่มีที่ทำต้องการอิสรภาพเสรีในการปกครองตนเองให้พ้นการ ควบคุมของรัสเซีย ราโคชีจึงพยายามปรับปรุงการปกครองให้มีลักษณะโอนอ่อนผ่อนปรน มากขึ้น แต่ประชาชนผู้เกลียดชังเขาและพระคูก์ยังคงต้องการที่จะกำจัดเขาและพระคocommunist มากกว่าอื่นเป็นอันดับแรก พระคocommunist ยังการีจึงประสบความสำเรสั่งสันสนและวนเรเป็น อย่างยิ่ง ความสนับสนุนที่ได้รับจากรัสเซียก็ไม่สามารถจะทำให้สถานการณ์ดีขึ้นได้ ในท้ายสุด รัสเซียต้องยื่นมือเข้าไปประจำเหตุ นายอนาสตัส มีโคยัน (Anastas Mikoyan) เดินทางไปจัดการ

³⁰Nogee, p. 205.

³¹Ulam, p. 594.

และยินยอมให้ปลดครอโคซีออกจากตำแหน่งในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 นายเออร์โน จีโร (Erno Gero) ได้ก้าวขึ้นไปแทนที่ แต่เขาเองก็ดำเนินการปกครองเผด็จการเช่นเดิม เขายังได้สั่งจับกุมนายนาจี (Imre Nagy) ซึ่งเคยเป็นนายกรัฐมนตรีรั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1953 และเป็นคอมมิวนิสต์ชาตินิยมฝักใฝ่ในการปกครองประเทศแบบยูโกสลาเวีย

ระบบเผด็จการของนายจีโรได้เร่งร้าวให้ประชาชนรวมพลังกันต่อต้านความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเกิดโดยเหตุที่มวลชนเป็นผู้ริเริ่ม เพียงแต่ว่าชาวโปแลนด์ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ในขณะที่ในสังกัด ประชาชนต่อต้านพรรครัฐและรัสเซีย เสียงปะงานต่อต้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบบังคับบุ่นเข้ม ต่อต้านการพัฒนาเกษตรกรรมและเหมืองแร่ที่ไร่ประสีทชิกาพ จนทำให้ประชาชนตกยาก พรรครัฐคอมมิวนิสต์ยังการต้องพยายามกลับมวลชนอย่างเดียวดาย เพราะไร้ชันชื่นได้แม้แต่กรรมกรที่จะสนับสนุนพรรครัฐ³² พรรครัฐต้องยึดมั่นกับรัสเซียแต่สถานเดียว ซึ่งก็ทำให้พรรครัฐเป็นที่เกลียดชังมากขึ้นในหมู่ประชาชนของตน เพราะประชาชนถือว่ารัสเซียเป็นศัตรูของตนที่ขัดขวางผลประโยชน์ของอังการีในทุกทาง แม้จะถึงการยินยอมให้มีการโอนดินแดนทรานซิล瓦เนีย (Transylvania) ของอังการีให้แก่รูเมเนีย ความเกลียดชังพรรครัฐและรัสเซียจึงมีความรุนแรงมาก โดยเฉพาะเมื่อได้เห็นแล้วว่า ในโปแลนด์เอง กองมุลค้าได้ขึ้นสูงอ่อนๆ จึงเป็นการตีความได้เพียงประการเดียวว่า รัสเซียเองยินยอมให้มีการขัดระบบสถาалиนออกจากยูโรปตะวันออก ยังการจึงถือว่าตนขัดระบบสถาалиนบ้าง ย่อมไม่เป็นการผิดแต่อย่างใด มวลชนอังการีได้จัดการเดินขบวนขึ้นในวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 1956 บรรดาນักศึกษาปั้ญญาชนได้เรียกร้องให้ปฏิรูปการปกครองและปล่อยตัวนาจีในชั้นต้น รัสเซียได้กล่าวโทษว่า นาจีอยู่เบื้องหลังความเดือดร้อนทั้งหมด³³ จีโรได้ปราบปรามการเดินขบวนอย่างรุนแรงถึงขั้นของเลือด เมื่อเหตุการณ์ลุกคามเช่นนั้น พรรครัฐคอมมิวนิสต์ยังการต้องจำใจปล่อยตัวนาจี รัสเซียเองก็ได้ส่งมิโโคยันและชูสโลฟไปแก้ไขปัญหาอังการี คณะผู้แทนรัสเซีย “แนะนำ” ให้จีโรและคณะของตนออกจากอังการีในทันทีทันใด พรรครัฐคอมมิวนิสต์ได้เลือกนายจานอส คาดาร์ (Janos Kadar) เป็นเลขานุการพรรครัฐ และก็ตกลงให้นาจีเป็นนายกรัฐมนตรี แต่เหตุการณ์ภายในอังการียังไม่สงบ พรรครัฐคอมมิวนิสต์ยังการียังคงกันไม่ติด เพราะว่าบรรดาคอมมิวนิสต์หัวนิยมเผด็จการแบบสถาалиนได้แสดงที่ท่าพระทั่วไปยินยอมรับรองนาจี ปิดกั้นมิให้เข้าปฏิบัติงานในสำนักงานกลางของพรรครัฐ และเรียกร้องขอให้รัสเซียส่งทหารเข้าแทรกแซง ฝ่ายกองทัพอังการีได้ประท้วงและประกาศต่อต้านกองทัพรัสเซีย ความ

³² Nogee, p. 207.

³³ Khrushchev Remembers, p. 379

ปั่นป่วนได้ทวีขึ้นจนท้ายสุด พรรค ком มิวนิสต์ ต้องถ่ายตัวลงชั่วขณะะ รัฐบาลภายใต้การนำของนาเจมีผู้ร่วมรัฐบาลหลายคนที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลไม่มีอำนาจอาญาสิทธิ์ที่จะรักษาความสงบภายในได้ ถึงกระนั้น นาเจกิพยาภยามแก้ไขสถานการณ์โดยประกาศการปฏิรูปประเทศและขอให้รัสเซียถอนทหารออกจากรัฐดูดาเปสต์ ในวันที่ 28 ตุลาคม ได้มีการตกลงหยุดยิงและรัสเซียถอนทหารออกไประหว่างวันที่ 30–31 ตุลาคม และตกลงที่จะถอนทหารออกจากยังการี ตลอดจนปรับปรุงติดกิасัญญาอร์ซอและสนธิสัญญาความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ (COMECON)

การที่รัสเซียยอมผ่อนปรนเช่นนี้ เป็นเพราะรัสเซียไม่เต็มใจที่จะใช้กำลังกับยังการี เท่าไนดัก ด้วยเหตุว่า องค์การนาโตะมีปฏิริยาและเกรงเหตุการณ์ลูกคามาเสริมส่งให้รัฐบริหารอั่นด้วยโอกาสตามอย่าง³⁴ รัสเซียลังเลใจในการที่จะเลือกปฏิบัติการตอบโต้ยังการี ดังปรากฏว่า รัสเซียได้ทابานทามฟังความคิดเห็นจากรัฐคอมมิวนิสต์ทั้งปวง ก็อ จั่นคอมมิวนิสต์ โปแลนด์ รูเมเนีย เชโกสโลวะเกีย บัลแกเรีย และครุสเซฟได้เดินทางไปทابานทามฟังความเห็นยูโกสลาเวียในขณะที่รัสเซียดำเนินการดังกล่าวอยู่นั้น บรรดาคอมมิวนิสต์ยังการีที่นิยมแพดจ์การแบบสถาลินได้เริ่มติดต่อซื้อหาอาวุธจากเชโกสโลวะเกียและรูเมเนียเพื่อล้มล้างนาเจ เหตุการณ์มีที่ทำลูกคามาเป็นสังกงานกลางเมือง ถึงกระนั้น รัสเซียก็ยังลังเลตัดสินใจไม่ได้ว่าควรแทรกแซงทางทหารหรือไม่เพียงใด รัสเซียเพียงแต่ส่งกองทัพตามเงื่อนไขกดักสัญญาอร์ซอให้เตรียมพร้อม ยังการีเองนั้นได้ก้าวต่อไปไม่หยุดยั้งที่จะปฏิรูปตนเอง เสียงนักศึกษาปั่นป่วนเรียกห้องให้เปลี่ยนแปลงยังการีทุกอย่างโดยสิ้นเชิง

นาเจอ้อว่า ผลประโยชน์ของยังการีและของรัสเซียนั้นเดินสวนทางกันมากที่จะไปด้วยกันได้ หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติบนพื้นฐานห้ามประการที่จีนประการศีริ ณ บันดุใน ก.ศ. 1955 ประทับใจนาเจมาก เขาประธานาที่จะให้โลกคอมมิวนิสต์ยิดถือหลักการนี้และให้แต่ละรัฐพัฒนาประเทศตามวิถีทางของตนในขอบเขตของลัทธิคอมมิวนิสม์ ความประ oran ของนาเจที่สะท้อนความคิดของชาวยังการีเป็นความประ oran ที่อันตรายยิ่งต่อรัสเซียและโลกคอมมิวนิสต์

ในขณะเดียวกันนั้น การจลาจลลูกคามาไปทั่วประเทศ ผู้ชนได้ทำลายสถานที่ราชการและทรัพย์สินราชการ และรัฐบาลเก็บຈะไม่มีอำนาจอาญาสิทธิ์ได ๆ เหลืออยู่อีกเลย ทั่วทั้งประเทศได้มีการเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการเพื่อจัดตั้งสภากรรมกร (Worker's Council) เรียกร้องต้องการระบอบประชาธิปไตย นาเจจำต้องตอบสนองโดยการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองมากมายตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม ชาวยังการียังไม่พอใจเพียงนั้น ได้มีการเรียกร้องให้ยังการี

³⁴ Ibid., p. 380.

ถอนตัวออกจากกติกาสัญญาอร์ซอแล้วตั้งตนเป็นกลาง และให้รุสเซียถอนทหารออกจากยังการี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน นาเจประกาศหงการีตั้งตนเป็นกลาง ไม่เป็นสมาชิกของกติกาสัญญาอร์ซอต่อไป การตั้งระบบประชาธิปไตย การถอนตัวอออกจากโลกคอมมิวนิสต์ และการตั้งตนเป็นกลางเช่นนี้ ล้วนถือได้ว่าเป็นกบฏต่อรุสเซียและเป็นการประกาศการเป็นยูโก-สลาเวียที่สอง สัญญาณบอกเหตุอันตรายได้ก่อตัวขึ้นกุกความเสถียรภาพความมั่นคงของรุสเซีย ด้วยตัวอย่างการเช่นนี้จะก่อเกิดขบวนการทำองเดียวกันขึ้นทั่วทุกรัฐในโลกคอมมิวนิสต์ เป็นภัยตราชต่อลัทธิคอมมิวนิสม์และเป็นการทำลายระบบพัฒนามิตรที่รุสเซียได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวป้องกันตนเองจากภัยยูโรปตะวันตก ยังการีไปไกลสุดสายปานที่รุสเซียจะยินยอมได้แล้ว

รุสเซียจำเป็นที่จะต้องสักดักกั่นการปฏิรูปของยังการีทุกหนทาง เมื่อการเจรจาด้วยดีไม่สามารถจะก่อเกิดผลดีแก่รุสเซียได้ หนทางเดียวที่มีอยู่คือ การแทรกแซงทางทหาร เป็นที่น่าจะแน่นอนได้ว่าแผนแทรกแซงทางทหารนั้นมีเตรียมพร้อมอยู่แล้วตั้งแต่วันที่ 23 ตุลาคม 7 วันต่อมา รุสเซียได้เตือนยังการีโดยนัยถึงการแทรกแซงทางทหาร ด้วยการประกาศความเป็นมิตรและความร่วมมือกันในโลกคอมมิวนิสต์ ซึ่งหมายถึงการที่รัฐบาลริวารพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติการแทรกแซงทางทหาร³⁵ ในวันที่ 1 พฤศจิกายน รุสเซียส่งกำลังทหารเข้าไปเพิ่มเติมในยังการีเพื่อเตรียมพร้อม แต่ในวันนั้นรุสเซียก็ยังไม่คิดจะแทรกแซงทางทหาร แต่เมื่อสถานการณ์สุกโอมเกินขึ้นยังได้ รุสเซียก็บินบังคับให้นายคาดาร์เลขาธิการพระคริสต์เป็นฝ่ายเข้าชิงให้รุสเซียช่วยรับเหตุ ในวันที่ 4 พฤศจิกายน คาดาร์ได้ออกประกาศทางวิทยุขึ้นให้รุสเซียส่งทหารเข้ารับเหตุ กองทัพรุสเซียเข้าสู่นครหลวงบูดาเปสต์พร้อมๆ กับการโจมตียึดทั่วทั้งประเทศ ชาวยังการีได้ต่อต้านอย่างหนีหนาแน่นทั่วๆ ที่ขาดอาชญาและกำลังพล กำลังแสบยานุภาพรุสเซียที่พร่องพร้อมด้วยปืนกลหนักและรถถังจึงสามารถปราบปรามการปฏิรูปในยังการีได้สำเร็จผลอย่างรวดเร็ว นาเจถูกจับและประหารหัวตีในเวลาต่อมา รัฐบาลใหม่ยังคงนำโดยคาดาร์ต่อไป การต่อต้านยังคงมีประป้ายแต่ไม่ร้ายแรง การต่อต้านในรูปของกรณีดหยุดงาน เดินขบวนประท้วงและการต่อแพร่ยังคงมีปรากฏ และชาวยังการีประมาณ 200,000 คน หลงเหลืออกรุ่นออกประเทศลึกลับสู่พรມเดนตะวันตก

การที่รุสเซียตัดสินใจแทรกแซงทางทหารครั้งนั้น ต้องถือว่า เป็นการเสี่ยงมากที่โลกเสรีอาจแทรกแซงทางทหารเพื่อช่วยยังการี ระหว่างวันที่ 28–31 ตุลาคม ทั่วทั้งยูโรปตะวันออก และยูโกสลาเวียล้วนเต็มไปด้วยความปริวิตกในสถานการณ์ของยังการีมากอย่างลึกซึ้ง การที่รัฐ

³⁵ Ulam, p. 597.

กอมมิวนิสต์ต้องการพัฒนาประเทศตามวิถีทางของตนไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสม์และยอมรับโลก คอมมิวนิสต์นั้น เป็นเรื่องที่แตกต่างจากสิ่งที่สังการต้องการคือ การลดลัทธิคอมมิวนิสม์ เพื่อแสวงหาระบอบประชาธิปไตย การตั้งตนเป็นกลางและการถอนตัวจากโลกคอมมิวนิสต์ ความต้องการของสังการเรื่องนั้นจักเป็นเยี่ยงอย่างให้ประชาชนในโลกคอมมิวนิสต์ลุกขึ้น เรียกร้องบ้าง ระบอบคอมมิวนิสต์จักถูกปฏิวัติไปโดยสิ้นเชิง โลกคอมมิวนิสต์จึงถือว่า รัสเซีย ทำถูกต้องแล้วที่ยันยั่งความต้องการเช่นนั้นของสังการได้ทันกาล อย่างไรก็ตาม ความประชัย ของสังการเป็นความประชัยของลัทธิคอมมิวนิสม์ชาตินิยมอย่างแน่นอน

ในทรรศนะของรัสเซียเอง รัสเซียตระหนักดีว่า จำเป็นต้องปราบปรามการปฏิรูปใน สังการ การตัดสินใจปราบปรามนั้นนับว่าไม่น่าอันตรายเท่าครั้งที่คิดปราบปรามโปแลนด์ เพราะ สังการมีประชากรเพียง 8–9 ล้านคน ในขณะที่โปแลนด์มีประชากร 25 ล้านคน และโปแลนด์ ได้ชี้อ่วงเป็นประเทศที่มีจิตสำนึกในความรักชาติสูงเป็นที่เห็นอกเห็นใจในยุโรปตะวันตกมาก หลายศตวรรษมาแล้ว การแตะโปแลนด์ย่อมอันตรายต่อรัสเซียและอาจจะกล่าวได้ว่า เป็น คราวเคราะห์ดีของโปแลนด์ด้วยที่เกิดวิกฤติการณ์ก่อนสังการ รัสเซียถือว่า การโอนอ่อนแก่ โปแลนด์นั้นว่าเป็นโชคกลางอันยิ่งใหญ่สำหรับโปแลนด์เองมากที่เดียว

ปัญหาที่การคิดสำหรับโลกคอมมิวนิสต์คือ เป็นไปได้หรือไม่ที่รัฐบริหารจะหั่นนา ประเทศนั้นไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบชนชั้นกลาง (Bourgeois democracy) และจะเออใจ ออกห่างจากโลกคอมมิวนิสต์ได้หรือไม่ ปัญหานี้ย่อมเกิดขึ้นจากเบื้องต้นมูลฐานของข้อ เห็นใจว่า รัฐบริหารมีสิทธิเสรีภาพที่จะกำหนดวินิจฉัย (Self-determination) ประเทศไปในทิศทาง ได้ได้หรือไม่นั่นเอง

ครุสเชฟได้แสดงให้เป็นที่ประจักษ์ด้วงว่า รัสเซียพร้อมที่จะยอมรับให้มีการพัฒนา ประเทศไปสู่ลัทธิสังคมนิยมในวิถีทางอื่น นอกเหนือจากวิถีทางรัสเซีย แต่การพัฒนานั้นต้อง มีขอบเขตจำกัดที่จะไม่เป็นการกระทำการที่ห่อหรือทำลายผลประโยชน์ของรัสเซียและ โลกคอมมิวนิสต์โดยตรง³⁶ วิถีทางโปแลนด์เป็นที่ยอมรับ แต่วิถีทางใดที่นอกเหนือจากวิถี ทางโปแลนด์แล้ว ถือว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้โดยเด็ดขาด วิกฤติการณ์โปแลนด์และสังการ ได้ให้บทเรียนแก่รัฐบริหารแล้วว่า แม้รัสเซียจะยินยอมผ่อนปรนให้มีสิทธิในการปกครองตนเอง รัสเซียอาจใช้กำลังเข้าแทรกแซงได้ ถ้ารัฐบริหารมีที่ท่าเปลี่ยนระบบการปกครองและ หันเหออกจากโลกคอมมิวนิสต์ หรือมีที่ท่าจะซุกคามอำนาจผลประโยชน์และเสถียรภาพ ความมั่นคงของรัสเซียเอง³⁷

³⁶Nogee, p. 208.

³⁷Ulam, p. 598.

นโยบายการให้อิสระเสรีแก่รัฐบริหารนั้น โดยเนื้อแท้เป็นการดำเนินนโยบายที่มีลักษณะเสมือน “หนีเสือปะจะระเจี้” กล่าวคือ ถ้ารัสเซียผ่อนปรนให้อิสระเสรีแก่รัฐบริหาร ย่อมขัดต่ออุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสม์ แต่ถ้าปิดกั้นเสรีภาพ ก็อาจนำไปสู่การล้มล้างระบบ กองมิวนิสต์ได้³⁸ วิกฤติการณ์ในโปแลนด์และสังการีได้ทำให้รัสเซียต้องลดขีดคันความสำคัญของวิถีทางหลวงหลายไปสู่ลัทธิสังคมนิยม และเน้นลักษณะเฉพาะพิเศษของลักษณะต่าง ๆ อันเป็นลักษณะร่วมที่ปรากฏขึ้นตามประสบการณ์แห่งการพัฒนาประเทศแบบรัสเซีย ในเดือนกันยายน รัสเซียได้มีจดหมายเวียนไปสู่รัฐบริหารเป็นการเตือนมิให้เลียนแบบอย่างยูโกสลาเวียโดยอ้างวิถีทางหลวงหลายไปสู่ลัทธิสังคมนิยม ในวันที่ 11 กันยายน ครุสเซฟเดินทางไปเยือนยูโกสลาเวีย ต่อมา ตีโตไปเยือนรัสเซีย การเยือนกันอย่างเป็นทางการเป็นความประรณาของครุสเซฟเองที่ต้องการให้เป็นการพิสูจน์จุดยืนของเข้า และยังกราบให้ยูโกสลาเวีย เข้าร่วมโลกคอมมิวนิสต์ แต่ยูโกสลาเวียยังคงบ่ายเบี้ยงไม่ยินยอมปฏิบัติตาม

โดยความเป็นจริงแล้ว ยูโกสลาเวียพึงพอใจต่อการที่เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นในโปแลนด์ และสังการี ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่า การปกครองแบบสถาลินนั้นไม่ถูกต้อง ตีโตเองแสดงความไม่เห็นชอบด้วยกับมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบริหารคิดใจใช้เพื่อแก้ปัญหานั้น ตีโตมีความไม่สุนทรีย์มากกว่า โลกคอมมิวนิสต์ความมิศุนย์อำนาจสามเสา คือ มองโก ปักกิ่ง และเบลเกรด ความไม่สุนทรีย์นั้นย้อมหมายถึงโลกคอมมิวนิสต์ที่แตกเป็นเส้า ๆ (Polycentrism) อันไม่เป็นที่ประรณาสำหรับรัสเซียเอง ดังจะเห็นได้ว่า ในระหว่างการพบปะกันระหว่างตีโตกับครุสเซฟ ครุสเซฟได้ย้ำเตือนตีโตถึงสุภาพiyitที่รู้จักกันแพร่หลายด้วยว่า “ทุกคนเดินไปในจังหวะเดียวกัน ยกเว้นทหารคนเดียวที่เดินแตกແຕกแตกจังหวะ” และครุสเซฟได้ตั้งคำถามแก่ตีโตว่า ในการณ์เช่นนั้น โครงการเปลี่ยน ทุกคนในแطاหรือทหารคนนั้น นายโกคา-โพโพวิค (Koca Popovic) รัฐมนตรีต่างประเทศของยูโกสลาเวียได้ย้อนถามว่า และแล้วใครคือคนกลุ่มนี้กันนั้น และใครคือทหารแตกแطاคนนั้น³⁹ ความนั้นสะท้อนชัดว่า ยูโกสลาเวียถือว่าตนเป็นกองมิวนิสต์ที่ถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องแก้ไขอะไร รัสเซียเริ่มตระหนักแล้วว่า ลัทธิตีโตนั้นเสมอไวรัสที่สามารถปลูกกระตุนลัทธิชาตินิยมได้ ทั้งรัสเซียและจีนเริ่มนีปฏิภารยาแข็งกร้าวต่อยูโกสลาเวีย แต่ทั้งนี้ก็มิได้มายความว่า รัสเซียเห็นดีเห็นงามกับลัทธิสถาลิน และพร้อมที่จะแตกแยกกับยูโกสลาเวีย แต่ทั้งนี้ก็มิได้มายความว่า รัสเซียเห็นดีเห็นงามกับลัทธิสถาลิน และพร้อมที่จะแตกแยกกับยูโกสลาเวีย อีกครั้งหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับบริหารได้มีพื้นฐานอยู่ที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ครุสเซฟเริ่มแสดงนโยบายใหม่ต่อโลกคอมมิวนิสต์ใน ก.ศ. 1957 ที่เรียกร้องให้รัฐ

³⁸ Rauch,p.451.

³⁹ Brzezinski,p.209.

บริวารขึ้นในลัทธิอุดมการณ์ โดยไม่่อนเอียงไปทางเกร่งกรัดต่อลัทธิเกินไป (Dogmatism) แต่ ก็ไม่่อนเอียงไปสู่การนิยมแก้ไขปรับปรุงตัวลัทธิ (Revisionism) กล่าวคือ รุสเซียไม่ต้องการทั้ง ลัทธิโดยและถ้าต้องแก้ไขปรับปรุงตัวลัทธิในรัฐนิยม ยูโกสลาเวียเองแสดงตนเป็นอิสระมาก ร่วมมือกับรุสเซีย เนื่องจากความเมื่อยล้าจากการต่อสู้ทางการเมืองที่มีมาอย่างยาวนาน ด้วยเหตุนี้ความผูกพันทางอุดมการณ์กับรุสเซีย ยูโกสลาเวียเป็นคอมมิวนิสต์ โดยมิได้แสดงชุดยืนที่เด่นชัดว่า จะเข้าหรือจะออกจากโลกคอมมิวนิสต์

ในการนัดลงปีปฏิวัตินัดเดียวครั้งที่ 40 ต่อมาได้ไปร่วมงาน ครุสเซฟร์บอร์จิน อย่างใหญ่โต และร่วมกับประธานาธิบดีนิยมแก้ไขลัทธิ (Revisionism) และมีที่ทำว่าจะฟื้นคืนชีพสำนักงานสารนิเทศคอมมิวนิสต์ใหม่ ทั้งนี้และรุสเซียยอมรับว่า ลัทธินิยมอุดมการณ์ อย่างสุดขีด (Dogmatism) และความนิยมแตกนิกาย (Sectarianism) เป็นอันตรายต่อพรรคคอมมิวนิสต์มาก ในการประชุมครั้งนี้ ผู้แทนยูโกสลาเวียปฏิเสธไม่ลงนามในคำแคลงการณ์ร่วม รุสเซียแสดงความไม่พอใจแต่ไม่ได้ตัดความสัมพันธ์ในขณะที่จัดและแสดงนาเนียประมาณ ยูโกสลาเวียย่างหนัก บทบาทของจีนในการของยูโรปตะวันออกเช่นนั้น เป็นข้อควรสังเกตมากกว่า จีนอยู่ในฐานะอะไรในโลกคอมมิวนิสต์?

ตั้งแต่รุสเซียคืนดีกับยูโกสลาเวีย จีนได้จับตาดูอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเมื่อรัฐนิยม รัฐนิยมเริ่มมีความหวังที่จะปกครองโดยไม่มีเจ้าของสถาปัตย์ทั้ง รัฐนิยม ได้ชาวด้วยกัน ผู้แทนโปแลนด์ เยือนปักกิ่ง พนักงานจีนเอง โดยเฉพาะเม้าเซตุ้งแสดงที่ทำเข้าใจและเห็นชอบในความประณญาของรัฐนิยม โดยได้ย้ายพลังสามัคคีของโลกคอมมิวนิสต์และระบบคอมมิวนิสต์ทุกแห่งยื่อม แตกต่างกันตามสภาพสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ทั่วภัยในและภายนอกประเทศ⁴⁰ ทำให้ ของจีนทำให้รัฐนิยมต้องหันมาดูจีนเป็นสำคัญ จีนเห็นชอบกับการปกครองที่มีลักษณะยืดหยุ่น คือ ไม่ ควรคล้อยตามแบบรุสเซียเลยที่เดียว และไม่ควรอยู่ใต้คำบังคับของรุสเซีย แต่ทั้งโปแลนด์ และยังการ์ได้แสดงเจตจำนงชัดเจนที่จะสัดส่วนออกคอมมิวนิสต์และขยายอำนาจของรุสเซีย จึงเป็นสิ่งที่จีนได้คาดหมาย และย่อมถือว่าเจตจำนงเช่นนี้เป็นการทำลายโลกคอมมิวนิสต์ จีนจึงใช้อิทธิพลนับบันกับรุสเซียให้ดำเนินมาตรการเด็ดขาดต่อโปแลนด์และยังการ์ บทบาท จีนนี้ย่อมไม่รอดพ้นความสังเกตของรุสเซียไปได้ว่า จีนในฐานะมหามิตรเสมอ ก็ได้เริ่มนี้ สิทธิ์มีสิ่งกำหนดด้วยนัยยะต่างๆ ของรัฐนิยมของรุสเซีย เมื่อวิกฤติการณ์ขุติลังแล้ว ในเดือนมกราคม ก.ศ. 1957 นายกรัฐมนตรีจีน นายจูเอโนไล (Chou En-lai) ได้เยือนมอสโก วอร์ซอ และบุดาเปสต์ เป็นการยืนยันการสนับสนุนนโยบายรุสเซียเต็มที่ แต่ก็เป็นการแสดงออกที่

⁴⁰ Ulam, pp. 590-98.

ผลิกความคาดหมายของรัฐบริวารมาก เช่นกัน รัฐบริวารเริ่มสื้นหวังที่จะรอดพันเงื่อนมือรุสเซีย นับแต่นั้นมา

บทบาทจีนในการสนับสนุนนโยบายรุสเซียที่มีต่อโปแลนด์และยังการรื้นร้น ย่อมเป็นคุณอ่อนนนต์แก่จีนเอง เพื่อเป็นการสนองคุณความอี้อารีของจีนและเพื่อให้จีนมีความมั่นใจในเสถียรภาพความมั่นคงของตนมากพอที่จะสนับสนุนรุสเซียในการดักด老งอาชูนิวเคลียร์ในภายภาคหน้า รุสเซียได้ทำข้อตกลงกับจีนในเดือนตุลาคม ก.ศ. 1957 โดยมีความสำคัญเรื่องรุสเซียจะให้ความช่วยเหลือแก่จีนทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือจีนในการผลิตอาชูนิวเคลียร์ หัวรบนิวเคลียร์ และพัฒนาแผนแพร่กระจายแก๊สเชื้อเพลิง ที่สำคัญคือ การที่รุสเซียให้คำมั่นที่จะให้แบบอย่างนิวเคลียร์แก่จีน อาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบนี้มายากลำบากจากภัยคุกคามนั้นในโปแลนด์และยังการรื้อจีน⁴¹ เพื่อให้จีนเห็นชอบตามนโยบายของตน รุสเซียต้อง “ประมูล” เสียงจีนสูงขึ้นตามลำดับ และเพชญกับการที่จีนผลักดันให้รุสเซียดำเนินนโยบายปฏิวัติโลกตามอุดมการณ์⁴²

ในสายตาของจีน รุสเซียมีศักยภาพทางทหารสูงเหนือกว่าสหรัฐอเมริกามาก ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ก.ศ. 1957 รุสเซียผลิตขีปนาวุธขั้นทวีป (Intercontinental Ballistic Missiles—ICBM) ได้สำเร็จ สร้างความ恐怖ให้ต้องโต้ด้วยการเสนอติดตั้งขีปนาวุธขั้นทวีปไปสักกลาง (An Intermediate Range Missiles—IRBM) ขึ้นในยุโรปตะวันตก แต่ยุโรปตะวันตกไม่ยินยอมด้วยเกรงว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์ตึงเครียดขึ้นในยุโรป ถึงกระนั้น ความสำเร็จของรุสเซียในด้านอาชูนิวเคลียร์ ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดพร้อม ๆ กับการที่รุสเซียมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ โดยการส่งดาวเทียมสputnik (Sputnik) ขึ้นสู่อวกาศได้สำเร็จ ความเห็นอีกกว่าเช่นนั้นทำให้จีนมั่นใจว่า โลกคอมมิวนิสต์มีพลังเหนือกว่าโลกเสรีแล้ว เมาเซตุงได้กล่าวสุนทรพจน์ในงานฉลองครบรอบปีการปฏิวัติของรุสเซียในเดือนตุลาคม ก.ศ. 1957 เป็นถ้อยสุดดีรุสเซียเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์และผู้นำ阶级คือคอมมิวนิสต์ทั่วโลกและได้ย้ำว่า โดยฐานะผู้นำเช่นนั้น รุสเซียย่อมดำเนินนโยบายเพชญหน้ากับโลกเสรี เพราะรุสเซียมีอำนาจยิ่งใหญ่เป็นต่อแล้ว คุลียภาพแห่งอำนาจการเมืองโลกได้เออนเอียงมาทางโลกคอมมิวนิสต์ จึงเป็นโอกาสเหมาะสมแล้วที่โลกคอมมิวนิสต์ควรเป็นฝ่ายนำในวงการเมืองโลก ประวัติศาสตร์กำลังพัฒนาไปในแนวทางที่เป็นที่น่าพอใจสำหรับโลกคอมมิวนิสต์ สมควรแก่เวลาแล้วที่จะต้องส่งเสริมการปฏิวัติโลก และ

⁴¹ Ibid., p. 599.

⁴² A. Doak Barnett, Communist China and Asia, Challenge To American Policy (N.Y.: Vintage Books, A Division of Random House, 1960), p. 107.

โลกคอมมิวนิสต์ต้องมีพลังสามัคคีเป็นพลังแข็งแกร่งในการปฏิวัติโลก บทบาทเมาเซตุ้งในครั้นนั่นทำให้รัสเซียเต็มไปด้วยความระแวงแกล้งใจในเจตนาการณ์ของจีน ในฐานะผู้นำโลก คอมมิวนิสต์และผู้นำพรรคอมมิวนิสต์ทั่วโลกและโดยที่เป็นจ้าวลัทธิอุดมการณ์ รัสเซียถูกจีนบีบบังคับให้ปฏิบัติตามความผูกพันต่ออุดมการณ์คือ การปฏิวัติโลก เป็นการบีบบังคับ และความคุณนโยบายและการกระทำการของรัสเซีย ถ้าผิดพลาดเป็นประการใด ความเป็นผู้นำย่อมจะหลุดลอยไปได้⁴³ อาจจะกล่าวได้ว่า จีนได้อำศัยความผูกพันทางอุดมการณ์เป็นเครื่องเดิมพันเพื่อท้าทายรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์แล้ว

เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งก็ย่อมจะไม่เป็นการยากที่จะเข้าใจทำที่และบทบาทของจีน ว่า จีนได้เริ่มท้าทายความเป็นผู้นำของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์แล้ว และได้แสดงความไม่แน่ใจในรัสเซียที่เป็นมหานิตรของตน สุนทรพจน์ลับของกรุสเซฟ (คุณภาพันธ์ 1956) ได้ทำให้จีนเริ่มไม่แน่ใจในรัสเซียมาก เพราะการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับโลกเสรีย่อมเป็นการทรยศต่ออุดมการณ์ และเป็นการตระบัดมิตรคือจีน โดยนายนี้ถือเป็นกุศโลบายและเป็นการแก้ไขลัทธิอุดมการณ์ (Revisionism) เพื่อประโยชน์ของรัสเซียเอง การที่จีนโงมตัญญอกสลาเวียจึงเป็นการตีวักระบทคราด ถือว่ากระหนบรัสเซียทางอ้อม ความไม่แน่ใจในความเป็นมิตร ทำให้จีนต้องก่อสถานการณ์โงมตีการรอบนอกของไต้หวันในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1958 เพื่อพิสูจน์ว่า รัสเซียจะเคารพความเป็นมหานิตรต่อจีนโดยช่วยเหลือจีนหรือไม่ รัสเซียกับโลกเสรีสมานฉันท์ถึงขั้นได้ และสหรัฐอเมริกามีความแน่นแหน่ในการปกป้องไต้หวันเพียงได⁴⁴ สถานการณ์ครั้นนั้นย่อมทำให้รัสเซียกระอักกระอ่วนใจ กรุสเซฟได้รับรู้ดีไปปักกิ่งและพยายามเกลี้ยกล่อมให้จีนล้มเลิกการรวมไต้หวัน เพราะศักยภาพทางทหารรัสเซียยังด้อยกว่าสหรัฐอเมริกามาก รัสเซียแสดงที่ทำอย่างเปิดเผยว่า การรักษาพันธกรณ์ต่อจีนแดงนั้นมีขอบเขตจำกัดว่ารัสเซียจะปกป้องจีนเมื่อถูกรุกรานเท่านั้น⁴⁵ โดยวิธีนี้จักทำให้สหรัฐอเมริกายับยั้งชั่งใจในการปกป้องไต้หวัน แต่ครั้นเมื่อวิธีการตั้งกล่าวไว้ผลเพราจะนั่งคงกรุกรานไต้หวัน รัสเซียได้แตลงจุดยืนในวันที่ 5 ตุลาคม ว่า รัสเซียจะไม่แทรกแซงทางทหาร ถ้าสหรัฐอเมริกาจะดำเนินนโยบายไม่แทรกแซงทางทหารเข่นกัน เมื่อสหรัฐอเมริกาแสดงที่ทำป้องกันไต้หวัน จีนต้องยอมล่าถอยเหตุการณ์ครั้นนั้น ทำให้จีนมั่นใจว่า รัสเซียถือนโยบายสองจีน คือ รับรองทั้งจีนและไต้หวัน รัสเซียจำกัดขอบเขตความเป็นพันธมิตรกับจีน สหรัฐอเมริกามีความจริงจังในการปกป้องไต้หวัน และรัสเซียสามารถสนับสนุนที่กับสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัสเซียจึงมาถึง

⁴ Simmomds, pp. 57-58.

⁴ Hinton, *China's Turbulent Quest*, p. 91.

⁴⁵ Ibid

ระหว่างปี ก.ศ. 1957–62 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียเต็มไปด้วยลักษณะ “ลุ่นจับไม่ติด” (“feverish”) ด้วยเหตุที่มีการเสี่ยงเดินพันนโยบายมีลักษณะแตกต่างเป็นตรงกันข้าม เช่นเดียวกันกับที่เคยปรากฏมาแล้วในระหว่าง ก.ศ. 1953–55 กล่าวคือ รัสเซียดำเนินนโยบายปฏิวัติโลกด้วยการก้าว้าวຽกราบเพื่อบนทอนฐานะของโลกเสรีและเพื่อขัดอิทธิพลโลกเสรีทั่วทุกมุมโลก ทั้งๆ ที่นโยบายนั้นย่อมเสี่ยงต่อการเผชิญหน้าอันนำไปสู่สังคมนิวเคลียร์ได้ แต่ในขณะเดียวกัน รัสเซียก็ดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติอันเป็นการประนีประนอม ด้วยดี (Accommodation) กับโลกเสรี การแสวงหาความสำเร็จในนโยบายต่างประเทศเช่นนั้น สะท้อนได้ชัดจากความทะเยอทะยานของตัวผู้นำเอง และความจำเป็นที่จะต้องให้ลัทธิคอมมิวนิสม์ปราภูมิเป็นคลื่นอนาคต (“wave of the future”) การดำเนินการต่างประเทศยังประสบกับปัญหาข้างเคียงคือ ปัญหาภายในโลกคอมมิวนิสต์ดังที่ได้บรรยายมาแล้วด้วย คณะผู้นำรัสเซียได้เพียรแสวงหาสูตรสำเร็จที่จะสามารถเข้ามายังส่องส่องที่รัสเซียปรารถนา คือ ความปรารถนา เสียงภาพของรัฐบริหาร และความปรารถนามาตรการที่จะปกป้องคุ้มครองดุลประسانแห่งอุดมการณ์กับสังคม

นับแต่ ก.ศ. 1956 อาจจะกล่าวได้ว่า รัสเซียมีได้อยู่โดยเดียวแล้ว รัสเซียนับสนุน การติดต่อ กับโลกตะวันตกในรูปของการก้าว่างประเทศ การร่วมมือและแยกเปลี่ยนกัน ในด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบรัสเซียไม่ต้องหวาดวิตกการแข่งขันและการเปรียบเทียบกับโลกเสรีอีกต่อไปแล้ว สิ่งเดียวที่ยังเป็นปัญหาใหญ่หลวง คือ ความขัดแย้งทางการเมืองกับโลกเสรี

โลกเสรี

ระบบการปกครองของรัสเซียมีบทบาทสำคัญในการรักษาระดับความตึงเครียด ต่อลูกเสรี แต่ความตึงเครียดเองนั้นย่อมทำให้การดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติมีความ слับซับซ้อนจนก่อเกิดปัญหาขึ้น เพราะการอยู่ร่วมกันโดยสันตินี้กำหนดหลักการว่าต้องการหลักเดี่ยมให้เกิดสังคมนิวเคลียร์ขึ้น หลักการนั้นเป็นส่วนนำไปสู่หลักการหรือสูตรสำเร็จ ที่จะยกเลิกหรือลดกำลังรบ ตั้งแต่ ก.ศ. 1954 การลดกำลังรบและจุดประสงค์ของรัสเซียที่จะมีอาวุธนิวเคลียร์และปีปนาวุธย่อมเดินสวนทางกัน เมื่อรัสเซียมีอาวุธนิวเคลียร์จนรู้สึกมั่นคงแล้ว จึงคิดที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือในการทูต

ในวันที่ 4 ตุลาคม ก.ศ. 1957 รัสเซียยิงดาวเทียมสปุตนิก (Sputnik) สู่อวกาศได้สำเร็จ เป็นประเทศแรกในโลก รัสเซียมีปีปนาวุธนิวเคลียร์ขึ้นทวีป เทคโนโลยีการผลิตปีปนาวุธถือเป็นความสำเร็จอันดงของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ รัสเซียได้ถือความสำเร็จนั้นเป็น

การแสดงความเห็นอกร่างโโลกเสรี ส่วนในโลกเสรีเอง ตั้งแต่ ก.ศ. 1957 สหรัฐอเมริกามีแผนที่จะเพิ่มขีดความสามารถทางทหารของกำลังรบขององค์การนาโต โดยการเสนอจัดตั้งหัวรบนิวเคลียร์ (Nuclear Warheads) ในยุโรปตะวันตกเพื่อใช้ในเหตุปะทะ แล้วจัดตั้งฐานทัพปีปานาธุ นิวเคลียร์พิสัยกลางในประเทศสมาชิกองค์การนาโต แผนนี้ย่อมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัสเซียอย่างมีต้องสงสัยเลย

ทั้งฝ่ายโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์แห่งขันกันเป็นหนึ่งในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การทหารและความก้าวหน้าในด้านอาวุธ แต่สำหรับรัสเซียนั้น การแห่งขันนี้จัดก่อ อุบัติเหตุที่ว่า รัสเซียต้องอยู่ด้วยตัวเองที่จะไม่ให้ล้าหลังโลกเสรี เพราะจีนอยู่ระหว่างสอบ ทุกภารกิจของรัสเซีย อีกทั้งความต้องการของรัสเซียเองที่จะทำลายภาวะห่วงโซ่ในยุโรป และจะปรับปรุงความสัมพันธ์กับโลกเสรี ทำให้รัสเซียต้องพัฒนาอุปกรณ์ทางการทหารใหม่เพื่อเชิดชูความ เป็นผู้นำของรัสเซียบนเวทีการเมืองโลกด้วย อุทกศาสตร์ใหม่นั้นขึ้นอยู่กับความเป็นจริงที่ เป็นพื้นฐานกือ รัสเซียเกรงการแพร่กระจายของการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Proliferation) ไป สู่เยอรมันตะวันตก และจีนซึ่งกำลังพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์อย่างหนักอยู่ ระหว่าง ก.ศ. 1953–62 รัสเซียเชื่อมั่นแล้วว่า โอกาสที่สหรัฐอเมริกาจะใช้อาวุธนิวเคลียร์โจมตีนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เป็น ปัญหาอีกแล้ว แต่ถ้าเยอรมันตะวันตกมีอาวุธนิวเคลียร์ เยอรมันตะวันตกสามารถถูกความ รัสเซียและรัฐบริวารได้ แม้แต่การที่จะให้รัฐบริวารมีอาวุธนิวเคลียร์เองยังไม่เคยอยู่ในความคิด ของรัสเซียเลย และรัสเซียไม่มีวันที่จะยินยอมให้รัฐบริวารมีอาวุธนิวเคลียร์ เพาะระดับนั้น ถ้าเยอรมันตะวันตกมีอาวุธนิวเคลียร์ เยอรมันตะวันออกจะเจริญรอยตามมàiโดยเด็ดขาด การที่รัสเซียยินยอมช่วยเหลือจีนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ก็เป็นความช่วยเหลือที่มีข้อมูลเฉพาะเจาะจัดและให้ความช่วยเหลือด้วยภาวะจำเป็นต้องขอเสียง สนับสนุนจากจีนในระยะนั้น แต่รัสเซียก็ไม่ได้ช่วยเหลือจนถึงขั้นทำให้จีนผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ได้ในเร็ววัน ดังจะเห็นได้ว่า ในวันที่ 20 มิถุนายน ก.ศ. 1959 รัสเซียได้ฉีกข้อตกลงร่วมกับ จีนเรื่องเทคโนโลยีใหม่เพื่อการพัฒนาการป้องกันประเทศ (ข้อตกลงมีในวันที่ 15 ตุลาคม ก.ศ. 1957) เป็นเหตุให้จีนก่อการล้มล้างรัฐบาลรัสเซียมากกว่า :

“จุดมุ่งหมายอันแท้จริงของผู้นำโซเวียตคือ การทางานประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกา เพื่อแสวงหาทางผ่อนคลายความตึงเครียดชั่วขณะ และเพื่อสร้างไว้ซึ่งการผูกขาดอาวุธนิวเคลียร์ และเพื่อเป็นจ้าวอาวุธนิวเคลียร์เหนือค่ายสังคมนิยม”⁴⁶

⁴⁶ Ulam, p. 611

ข้อกล่าวหานั้นมีความจริงแท้เพียงใด คงไม่สำคัญเท่ากับความเป็นจริงที่ว่า รัสเซียสมัยครุสเชฟไม่ต้องการแซงหน้ากันโดยสันติมากกว่า ต่างฝ่ายต่างก็เลึงเห็นว่า การรักษาดุลยภาพแห่งยุทธศาสตร์ทหารเป็นสิ่งสำคัญ ยุทธศาสตร์ทหารนั้นมีคำนิยามอยู่ที่ การผูกพันเป็นพันธกรณี การปั่นจู๊ และการยอมรับการเสี่ยงบ้าง แต่ดุลยภาพแห่งยุทธศาสตร์ไม่เป็นคุณแก่รัสเซีย เพราะรัสเซียยังมิได้มีความเจริญทันสมัย และขยายตัวทางยุทธศาสตร์ดังเช่นที่สหราชอาณาจักรดำเนินการพัฒนาในศตวรรษที่ 1950 จนปรากฏว่า กองทัพอากาศสหราชอาณาจักร มีเครื่องบิน 1,300 เครื่องที่มีประสิทธิภาพในการใช้อาวุธนิวเคลียร์โฉมตีรุสเซียได้ มีเครื่องบินบี-47 (B-47) พิสัยไกล บี-52 (B-52) ที่สามารถจะบรรทุกระเบิดไฮโดรเจนได้ 4 ลูก และสามารถถูกใจได้ไกลไปกลับสหราชอาณาจักรด้วยระยะทาง 5,000 ไมล์ โดยมิต้องแวะเติมเชื้อเพลิง รัสเซียมิมีจีดคันกำลังรบที่มีประสิทธิภาพเช่นนั้น⁴⁷ สหราชอาณาจักรมีสิ่งที่รุสเซียมีอยู่แล้วคือ เครื่องบินบัดเจอร์ (Badger—TU-16) พิสัยใกล้ และบีซอน (Bison—Mya-4) แต่เครื่องบินเหล่านี้ขาดอัตราการบินที่สูงพอที่จะเป็นเครื่องบินโฉมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์และจักใช้เป็นจำนวนมากไม่ได้ รุสเซียมีความเชื่อมั่นมากว่า ประสิทธิผลของระเบิดที่เป็นอาวุธทางการเมืองย่อมไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับขนาดและปริมาณของการสะสมอาวุธระเบิด แต่ขึ้นอยู่กับรัฐบาลที่มีความท้าทายและการไม่คำนึงถึงผลของการใช้อาวุธนั่นมากกว่า อายุโรงกีตาน การที่รุสเซียมีอาวุธนิวเคลียร์ที่พัฒนาล้ำหน้าดังสหราชอาณาจักร บ่อมทำให้รุสเซียรู้สึกว่าตนเสียเปรียง และรู้สึกว่า มีช่องว่างเกิดขึ้นในการพัฒนาอาวุธปลดล็อก (Missile Gap) แต่รุสเซียต้องอ้ำพรางซ่อนว่าตนนี้มิให้โลกเสรีล่วงรู้ รุสเซียได้แต่โอดประสิทธิภาพประสิทธิผลและปริมาณของอาวุธนิวเคลียร์ให้เกินจริง

ทรรศนะของครุสเชฟเองในเรื่องอาวุธนิวเคลียร์และการลดกำลังรบ ล้วนสะท้อนความคิดความไม่แนนอนระหว่างความรู้สึกตระหนักได้ถึงภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น สร้างกำลังรบ กับความมั่นใจว่ารุสเซียสามารถที่จะไม่ต้องระมัดระวังและมีความชาญฉลาดเหนือโลกเสรี รุสเซียได้รับรองก็จะใช้อาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือขับขวนะจะต่อไป ประโยชน์ทางการเมือง แต่การข่มขวนั้นขึ้นอยู่บนพื้นฐานของการหลอกลวงเกี่ยวกับประสิทธิภาพของปืนนาวุธนิวเคลียร์ของรุสเซียเอง รุสเซียระมัดระวังที่จะมิให้การข่มขวนั้นถึงขั้นก่อการต่อสู้ แต่เต็มใจที่จะเสี่ยงในการข่มขวนเพื่อว่าสหราชอาณาจักรจะไม่เป็นฝ่ายริเริ่มก่อสงครามโลก โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ทฤษฎีเล่นเกม (Game Theory)

⁴⁷ Nogee, p 109

ของครุสเซฟก่อเกิดความยากลำบากมากในเวลาต่อมา เพราะครุสเซฟได้เล่นเกมนั่นสำเร็จ ผลตีเกินไป สหรัฐอเมริกาเข้าใจว่า รัสเซียมีขีดขั้นความสามารถในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ เหนืออ่อน จึงเร่งรัดสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ก่อเกิดภาวะซ่องว่างขึ้นราบรื่นวิวิคิลีร์อย่างแท้จริง ใน 4 ปีต่อมาในวิถีทางที่ไม่เป็นที่พึงประสงค์แก่รัสเซียเอง

การเล่นเกมต่อโลกเสริมนี้บังบางจังหวะที่รัสเซียต้องหยุดยั้งชั่งใจ ดังจะเห็นได้ว่า ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1957 รัสเซียให้โปแลนด์เป็นฝ่ายเสนอให้กำหนดภูมิภาคอยู่ในภาคกลางเป็นภูมิภาคปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (Denuclearized Zone) แต่โลกตะวันตกเพิกเฉย ข้อเสนอ แม้โปแลนด์จะขี้ว่า ภูมิภาคดังกล่าวจะเป็นเขตห้ามผลิต ห้ามสะสมและห้ามการใช้อาวุธนิวเคลียร์ต่อภูมิภาคนั้นก็ตาม โลกตะวันตกถือว่าข้อเสนอันเป็นประโยชน์แก่ความมั่นคงของรัสเซียเอง เพราะสหรัฐอเมริกาจะไม่สามารถให้อาวุธนิวเคลียร์แก่เยอรมันตะวันตกซึ่งอยู่ในภูมิภาคนั้น และข้อเสนอันจะทำให้สหรัฐอเมริกาต้องพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์โดยไม่เป็นการกระเทือนต่อรัสเซีย ซึ่งมีความเห็นอกกว่าที่มีขึ้นราบรื่นวิวิคิลีร์พิสัยไกล หลังจากนั้นมา รัสเซียเสนอการงดทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในจังหวะที่สหรัฐอเมริกาอ้างว่า ในการทูตเพื่อลดกำลังรบ ผู้ที่ได้ประโยชน์ก็คือรัสเซียอย่างเห็นได้ชัด เพราะอย่างน้อยก็ทำให้โลกได้ประจักษ์ว่า รัสเซียไฟสันติที่ได้เสนอลดกำลังรบ แต่โดยแท้จริงออกหนีจากนี้แล้ว รัสเซียเองดำเนินกลวิธีเช่นนั้นโดยมิได้รับประโยชน์ใดๆ ผลกระทบเท่าไร เพราะการลดกำลังรบเพื่อให้การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ล่าช้าด้วยขาดการแพร่กระจายนิวเคลียร์นั้น เป็นการลดกำลังที่สายเกินไป จึงได้ผ่านขั้นตอนของการริเริ่มพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ไปแล้ว ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1950 การขัดขวางจึงมิให้มีอาวุธนิวเคลียร์จีโรพล ถึงระนั่น รัสเซียก็ยังคงดำเนินการนโยบายลดกำลังรบต่อไป ในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1958 รัสเซียเป็นฝ่ายประกาศเดือนการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ แต่ไร้ผลที่จะยั้งสหรัฐอเมริกาและองค์กรมิให้ทดลองได้ รัสเซียเองจึงต้องทดลองอาวุธนิวเคลียร์ต่อไปในเดือนพฤษจิกายน

อาจจะกล่าวได้ว่า ในการดำเนินมาตรการห้ามแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์นั้น ทั้งสหรัฐอเมริกาและรัสเซียต่างก็ล้มเหลวทั้งสองฝ่าย จึงและฝรั่งเศสได้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ไปตามลำพัง ("Go it alone") ปัญหาเรื่องอาวุธนิวเคลียร์เป็นปัญหาสำคัญที่ปรากฏในสองค่ายมิได้ยิ่งหย่อนกว่ากัน

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1957 รัสเซียผลิตขีปนาวุธนิวเคลียร์ข้าทวีป (An Intercontinental Ballistic Missiles—ICBM) ได้สำเร็จ สหรัฐอเมริกาได้ตอบโต้โดยเสนอตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง (An Intermediate Range Missiles—IIRBM) ขึ้นในยุโรปตะวันตก แต่มหาอำนาจในยุโรปตะวันตกไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์ตึงเครียด

ในยุโรป อีกทั้งการที่สหราชอาณาจักรใช้ฐานทพเท่านั้น ส่วนการใช้ปืนใหญ่เคลื่อนตัวอยู่ในคุลพินิจของสหราชอาณาจักร ยุโรปถือว่าเป็นการเสียเปรียบ และไม่แน่ใจว่า การมีแต่ฐานทพโดยไม่มีอาวุธจะช่วยแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าได้ผลอย่างไร ยุโรปตะวันตกประณญาณเป็นไทยทางด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ไม่ต้องการตามหลังสหราชอาณาจักรทุกย่างก้าว ทันทีที่นายพลชาเรลล์ เดอโกล (Charles De Gaulle) ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้เสนอให้การตัดสินใช้อาวุธนิวเคลียร์อยู่ภายในคุลพินิจร่วมกันขององค์กร ฝรั่งเศสและสหราชอาณาจักร สถาพร้อมร่วมกัน ฝรั่งเศสแยกตัวทันทีโดยถอนกองทัพเรือจากกำลังขององค์การนาโต้ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและสร้างอาวุธนิวเคลียร์เอง

ในโลกคอมมิวนิสต์เอง ปัญหาอาวุธนิวเคลียร์มีส่วนทำให้จีนระแวงแกล้งใจในรัสเซียมากขึ้น เพราะตั้งแต่ ก.ศ. 1957 เป็นต้นไป รัสเซียได้เริ่มเจรจาเรื่องลดกำลังรบ โดยเฉพาะอาวุธนิวเคลียร์กับโลกเสรี เป็นการผูกขาดอาวุธนั่นมาให้ชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะจีนได้มีโอกาส มีกรรมสิทธิ์ ความเกลื่อนนี้ให้ทันทีที่นับว่าสำคัญ คือ การเจรจาดูทดลองอาวุธนิวเคลียร์ (Test Ban) จีนพยายามเกลี่ยกล่อมรัสเซียมีให้เจรจา แต่ไม่สำเร็จ รัสเซียได้พยายามให้เหตุผลแก่จีนว่า จีนไม่จำเป็นต้องมีอาวุธนิวเคลียร์ รัสเซียพร้อมที่จะพิทักษ์ปักป้องให้อยู่ใต้ร่มนิวเคลียร์ (Nuclear Umbrella) อยู่แล้ว แต่การที่รัสเซียมีเขตนำร่องไม่แน่นหนาในนโยบายทั่วไปต่อโลก คอมมิวนิสต์และโลกเสรี ตลอดจนการที่รัสเซียนิยมระบบมีบริหารกดดันให้มีกำลังอำนาจ ทำให้จีนตัดสินใจไม่พึ่งพารัสเซีย จีนตัดสินใจสร้างอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่ปลายปี ก.ศ. 1957 โดยจะขอให้รัสเซียช่วยรัสเซียคงแม้จะไม่เต็มใจช่วยนัก แต่ต้องเออใจจีโนยู่บ้าง โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่จีนต่อไป ตามข้อตกลงของวันที่ 15 ตุลาคม ก.ศ. 1957 รัสเซียจะช่วยโครงการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ ถ้ารัสเซียตั้งใจปฏิบัติตามกำหนดสัญญาที่ให้แก่จีนก็จะเป็นโครงการมหาศาลที่สุดที่รัสเซียมีเคยให้แก่รัฐใดมาก่อน⁴⁸ เป็นการแลกเปลี่ยนที่ต้องการให้จีนส่งเสริมความเป็นผู้นำของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์ และต้องการให้จีนส่งเสริมรัสเซียในการลงนามในสนธิสัญญาเดิมทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ตลอดจนการที่รัสเซียประณญาณจะดึงจีนสู่พันธกรณีทางทหารตามสนธิสัญญาอย่างกติกาสัญญาอิหร์ซอ โดยอนุญาตให้รัสเซียตั้งฐานปืนใหญ่ในอาวุธนิวเคลียร์ในจีน ความต้องการนี้ประจวบเหมาะกับสหราชอาณาจักรได้แสดงเจตจำนงที่จะตั้งฐานปืนใหญ่ในอาวุธนิวเคลียร์ในเกาหลี รัสเซียต้องการทั้งฐานทพและกำลังทหารจีนภายในได้การบังคับบัญชาของรัสเซีย ซึ่งถ้าปฏิบัติตาม จีนก็มีสภาพไม่ต่างอะไรกับการเป็นรัฐบริหารของรัสเซีย จีนไม่อาจยินยอมได้ จีนยืนยันต้องการสร้างอาวุธนิวเคลียร์โดยความช่วยเหลือของรัสเซียมากกว่า

⁴⁸ Barnett, Communist China, p. 88.

ความมุ่งมั่นที่จะมีอิสระเป็นไทยแก่ตนเองโดยไม่ขึ้นต่อผู้ใดชาติใดนั้น ว่าไปแล้ว ทั้งฝรั่งเศสและจีนเห็นพ้องต้องกัน ทั้งสองฝ่ายไม่ปรารถนาที่จะให้สัมพันธภาพหัวโลโกอยู่ ในลักษณะระหว่างสองมหาอำนาจสองค่าย (Bipolar Relations) ก็อ สาธารณรัฐอเมริกาและรัสเซีย จีนและฝรั่งเศสต่างตั้งข้อสงสัยไม่แน่ใจในพันธกรณีที่มีต่อพันธมิตรของตน ต่างต้องการมี พลังอำนาจแสนyanุภาพและเป็นอิสระจากพันธะต่าง ๆ ที่มีต่อพันธมิตรของตน ทั้งนี้ค้ำพูด ของนายพลเดอโกลล์เองได้สะท้อนให้เห็นถึงทรรศนะดังกล่าวของจีนและฝรั่งเศสได้ดีว่า “ฝรั่งเศสไม่อาจที่จะปล่อยให้ชาติกรรมและชีวิตของตนอยู่ในกำมือของใครได้อย่างแน่นอน”⁴⁹

โลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์แทกร้าวภายในกันเองตั้งแต่ ค.ศ. 1958 โดยเหตุที่ ฝรั่งเศสและจีนต้องการความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ดำเนินนโยบายโดยอิสระเป็น เอกเทศ และไม่ต้องการพึ่งพาอาศัยมหาอำนาจที่ไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าถ้าภัยมาถึง มหา- อำนาจจะช่วยตนตามพันธกรณี ฝรั่งเศสและจีนตัดสินใจไปตามลำพัง (“Go it alone”) ในการสร้าง อาวุธนิวเคลียร์ สำหรับจีนได้มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อกิจการทหาร (The Military Affairs Committees) ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงกรกฎาคม ค.ศ. 1958 ตกลงสร้างอาวุธนิวเคลียร์ เป็นมติอย่างเป็นทางการ เมาองก์ได้กล่าวว่า “ในที่ประชุมอย่างตั้งความหวังเต็มที่ว่า ‘ข้าพเจ้า คิดว่า เป็นไปได้ที่เดียวที่จะผลิตระเบิดปรมาณูและระเบิดไฮโดรเจนได้ภายใน 10 ปี”⁵⁰

การที่จีนมุ่งสร้างอาวุธนิวเคลียร์และการที่รัสเซียมุ่งผูกขาดกรรมสิทธิ์อาวุธนั้น โดยจะลงนามในสนธิสัญญาเลิกทดลองนิวเคลียร์ เป็นเหตุให้สองฝ่ายนาดหมายใจกันอย่าง รุนแรงขึ้นตามกาลเวลา ตั้งแต่ ค.ศ. 1957 รัสเซียเริ่มประสบความกระอักกระอ่อนในการ ดำเนินสัมพันธภาพกับสาธารณรัฐอเมริกาและกับจีน การสามารถนั่นที่จะเจรจาลดอาวุธกับสาธารณรัฐ อเมริกาก่อเกิดความตึงเครียดในสัมพันธภาพระหว่างรัสเซียกับจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้ ผู้สรุปไว้ว่า “โซเวียตรัสเซียพบว่าตัวเองตกอยู่ภายใต้การผลักดันให้ดำเนินนโยบายอยู่ร่วม กันโดยสันติเพื่อหลีกเลี่ยงสังคมนิวเคลียร์ และในขณะเดียวกันก็ถูกบีบบังคับให้ดำเนิน นโยบายแห่งขยายอำนาจอิทธิพลเพื่อหลีกเลี่ยงการแตกหักกับจีนแดง”⁵¹ สถานการณ์โลก นั้นแต่ปี ค.ศ. 1956 เป็นคร่องพิสูจน์ได้เป็นอย่างดีว่า รัสเซียมีความยากลำบากใจเพียงใด ในการดำเนินนโยบายต่อโลกเสรี

⁴⁹ A.M. Halpern, Policies Toward China : Views from Six Continents (N.Y. : McGraw-Hill Book Co., 1965), p. 57.

⁵⁰ John Gittings, Survey of The Sino-Soviet Disputes, A Documentary and Extracts from The Recent Polemics, 1963-67 N.Y. : Oxford University Press, 1968). p. 105.

⁵¹ Ulam, p. 613

1. วิกฤติการณ์ในโลกตะวันออกกลาง

ตั้งแต่ปี ก.ศ. 1956 ไม่เพียงแต่โลกคอมมิวนิสต์สั่นสะเทือนด้วยเหตุการเปลี่ยนนโยบายของรัสเซียเท่านั้น โลกเสรีเองก็มีเหตุร้ายๆ นานั้น เช่น กัน ผู้นำโลกทั้งสองต่างระมัดระวังที่จะไม่แทรกแซงกิจการของอีกฝ่าย ต่างฝ่ายต่างเคร่งในสิทธิของแต่ละฝ่ายเหนือดินแดนภายใต้อำนาจอิทธิพลของตน และมักนิยมมองภาระหน้าที่ในการยุติวิกฤติการณ์ให้แก่องค์การสหประชาชาติ การสมานฉันท์เพื่อคลายความตึงเครียดของสองฝ่ายเช่นนั้น เห็นได้ชัดในกรณีวิกฤติการณ์ในยังการและโปแลนด์แห่งปี 1956 และวิกฤติการณ์ในตะวันออกกลาง โดยเฉพาะในอิรัก เลบานอนและจอร์แดนระหว่าง ก.ศ. 1956–58

อันที่จริงแล้ว รัสเซียอดใจไม่ได้ที่จะลองเสี่ยงดำเนินนโยบายแผ่ขยายอำนาจอิทธิพลเข้าไปในดินแดนที่มิใช่ตะวันตกทว่าเป็นเขตอิทธิพลตะวันตก ด้วยเหตุที่เคยเป็นอาณาจักรหรือกิ่งอาณาจักรของตะวันตกมาก่อน และเป็นภูมิภาคที่รัสเซียสามารถแปร่งอิทธิพลกับโลกเสรีได้โดยไม่เป็นการเสี่ยงเพลี่ยนหน้ากันเอง รัสเซียเริ่มสนใจตะวันออกกลางมากนับแต่ ก.ศ. 1956 เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ขึ้นในภูมิภาคนั้น อันสืบเนื่องมาจากการที่บรรดารัฐอาณาจักรของยูโรปตะวันออกกลาง ซึ่งได้รับเอกสารต่างพากันเป็นปฏิปักษ์ต่ออิสราเอล อีกปีต่อได้รับความช่วยเหลือจากสหราชอาณาจักร ต่อมาก็ได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซียด้วย สหราชอาณาจักร จึงตัดความช่วยเหลือในการสร้างเขื่อนอัสวาน (Aswan Dam) อีกปีต่อได้ใช้พฤติกรรมนั้นเป็นข้ออ้างตอบโต้ด้วยการยึดคลองสuez (Suez) วังกฤษและฝรั่งเศสเกรงผลประโยชน์ของตนได้รับความผลกระทบกระเทือน จึงใช้กำลังโจมตีอีกปีต่อ เป็นการแทรกแซงในสหภาพอีกปีต่อ อิสราเอล วิกฤติการณ์คลองสuez อุบัติขึ้นในวันที่ 29 ตุลาคม ก.ศ. 1956 แม้ว่าจะได้ชัยชนะโดยง่าย ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศษจำต้องถูกดูอยู่ระหว่างนั้นและของโลกไม่ได้

อังกฤษและฝรั่งเศสไม่สามารถทำความตกลงกับสหราชอาณาจักรให้เห็นพ้องถึงความจำเป็นในการรักษาจักรวรรดิของตน สหราชอาณาจักรไม่ประณามให้อังกฤษและฝรั่งเศสรักษาจักรวรรดิต่อไป เพราะขัดต่อหลักการประชาธิปไตยที่ส่งเสริมการปกครองโดยอิสระทั่วโลก แต่สหราชอาณาจักรจะขัดขวางก็ไม่ได้ เพราะจำเป็นต้องเอาไว้อังกฤษ และฝรั่งเศส เพื่อเป็นหัวอำนาจและพันธมิตรถ่วงดุลอำนาจรัสเซียทั่วทุกมุมโลก สองรวมในเวียดนามก็ได้ (ก.ศ. 1948–1954) ในแหล่งเรียนรู้ทางฝรั่งเศสกับแหล่งเรียนรู้ฝรั่งเศส (ก.ศ. 1954–1962) ล้วนเป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์จักรวรรดินิยมที่สหราชอาณาจักรไม่พึงพอใจแต่ขัดขวางมิได้

อย่างไรก็ตาม การที่อังกฤษและฝรั่งเศสมีฐานะทรุดลงมากในตะวันออกกลาง ย่อมเป็นข้อควรวิตกnak ฝ่ายโลกเสรี เพราะทำให้ภูมิภาคนั้นเกิดช่องว่างแห่งอำนาจและรัสเซียซึ่งมีบทบาทย้ำเตือนโลกถึงภัยจักรวรรดินิยมตะวันตกในภูมิภาคนั้น ย่อมเป็นที่นับหน้าถือตา

แก่ชาวโลกมาก ส่วนอังกฤษและฝรั่งเศสได้กล่าวเป็นมหาอำนาจชั้นสอง (Second-rate powers) โดยข้อเท็จจริงนี้เองที่สหราชูอเมริกาจำเป็นต้องก้าวเข้าไปในภูมิภาคนั้น โดยเริ่มด้วยการประกาศทฤษฎีไอเซน豪ว์ (Eisenhower Doctrine)

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1957 ทฤษฎีนี้ได้ใช้บังคับในรูปของมติของรัฐสภา สหราชูอเมริกา (Congressional resolution) ที่อนุมัติให้สหราชูอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และทหารแก่ภูมิภาคนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดก็ตามที่มีความประสงค์ ทฤษฎีนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ความช่วยเหลือทางทหารนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะพิทักษ์ดินแดนและเอกสารซึ่งอาจ อธิปไตยของภูมิภาคนั้นให้รอดพ้นจากการก้าวრ้าวกรุณาก่อย่างเปิดเผยหรือจากภัยคอมมิวนิสต์ คุกคาม แต่ทฤษฎีนี้ก็ເອີ້ນວ່າ “สหราชูอเมริกาจะเป็นเพื่อนบ้านให้รุสเซียสามารถโจมตณาชوانเชื้อได้ เช่นกัน ว่า “ย่อมเป็นที่อ้างได้อย่างดีว่าสหภาพโซเวียตซึ่งแตกต่างจากสหราชูอเมริกา ไม่ได้มีและไม่ได้ แสวงหาที่จะให้มีฐานที่พึ่งหรือขอสัมปทานสิ่งใดในตะวันออกกลาง ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะหมาย มุ่งหวังผลกำไรอันใด”⁵² ดังจะเห็นได้ว่า รุสเซียได้แจ้งแก่กลุ่มประเทศในโลกอื่นว่า “สห- ภาพโซเวียตไม่เคยแสวงหาที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งหลายกับสหราชูอเมริกา เลวร้ายลง... [รุสเซีย] ไม่เคยพยายามที่จะแสวงหาอภิสิทธิ์ในพื้นที่นี้ เพราะมันเป็นการขัดต่อ หลักการของนโยบายแห่งประเทศไทย”⁵³

เมื่อสหราชูอเมริกาเป็นมติร่วมกับสหราชูอเมริกา กลุ่มประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลาง ย่อมจะไม่เข้าสู่อ้อมอกสหราชูอเมริกา รุสเซียได้พยายามอโอกาสในความได้เปรียบนี้ โดยทุ่มให้ความช่วยเหลือแก่ชาวอาหรับโดยมิได้แยแสต่อความเคลื่อนไหวของพระคocomมิวนิสต์ในประเทศ เหล่านั้น พระคocomมิวนิสต์เหล่านี้เสนอให้ได้ดัง หรือส่วนเกินเสี่ยมากกว่าอื่นที่ไม่เป็นปัจจัย กำหนดนโยบายของรุสเซียที่ต่อตะวันออกกลางเลย การที่สหราชูอเมริกาไม่มีความสามารถ ในเวทีการเมืองโลก ก็ยิ่งทำให้รุสเซียครองที่จะแทรกแซงทางทหารในพื้นที่ต่าง ๆ ที่รุสเซียยังไม่ได้มีผลประโยชน์ แต่ในระยะยาวนานรุสเซียจะกล่าวเป็นผู้ที่ถูกลำปางเกี้ยวข่องในกิจการดินแดน เหล่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเรียกว่างการทหารนิยมโซเวียตมากจนเกิดข่าวลือมากว่า ซึ่เรียกรุกรานประเทศเพื่อนบ้านที่นิยมสหราชูอเมริกา โดยเฉพาะจอร์จ敦และเลบานอนที่ได้ รับอาชญากรรมจากสหราชูอเมริกา การเมืองนักการทูตขนาดใหญ่ของสหราชูอเมริกาใน ประเทศเหล่านั้น ยังทำให้เกิดความตึงเครียดในตะวันออกกลางยิ่งขึ้น รุสเซียมิอาจจะนั่งเฉย

⁵² Ibid., p. 614.

⁵³ Ibid.

ซึ่งเริ่มได้ทักษะทั่วทั้งชาติ ระหว่างเดือนกรกฎาคม-ตุลาคม ค.ศ. 1957 รัสเซียปล่อยให้เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นแต่ไม่ได้กระใจเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงเพียงแต่ “ ผู้กำกับอยู่ร้อนนอก ” เป็นการ “ หาเสียงนิยม ” จากโลกอារยัน โดยมีต้องเสียงหรือลงทุนอะไรมากมาย และรัสเซียเองเกือบจะไม่ได้รีบเริ่มอะไรหรือเสียงอันใดที่จะต้องเผชิญหน้ากับโลกตะวันตกโดยตรง ทั้ง ๆ ที่จังการดูนี้ให้รัสเซียพยายามแสดงพลังคอมมิวนิสต์⁵⁴

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1958 ประธานาธินบดี กามัล อับเดล นัสเซอร์ (Gamel Abdel Nasser) แห่งอียิปต์ ได้ไปเยือนมอสโกเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ให้แนแฟ้นยิ่งขึ้น แต่ในสายตาของโลกเสรี อียิปต์ ได้ก้าวเดินไปสู่ความเป็นคอมมิวนิสต์มากขึ้น ถือเป็นเรื่องสำคัญมากเมื่อต่อมาในเดือนกรกฎาคมเกิดรัฐประหารในอิรักเพื่อดำรงรัฐบาลนิยมตะวันตก สถานการณ์เช่นนี้นับย่อมทำให้โลกตะวันตกไม่สามารถจะนิ่งเฉยต่อไปได้ ด้วยเกรงว่าคอมมิวนิสต์จะครอบงำทั้งภูมิภาคและสถานการณ์จะเลวร้ายถูกตามไปทั่ว ทหารนาวิกโยธินของสหรัฐ-อเมริกาได้ยกพลขึ้นบกเดบานอนและอังกฤษส่งพลรุ่มเข้าไปในจอร์แดน รัสเซียได้เตือนให้อังกฤษและสหรัฐอเมริการะลึกไว้ว่า รัสเซียมีกำลังแสนขยันขุ่นข้าวและอาวุธนิวเคลียร์ที่มีประสิทธิภาพสูงพร้อมที่จะปักป้องตะวันออกกลาง แต่ในขณะเดียวกันรัสเซียก็เสนอให้เปิดการประชุมสุดยอด (Summit) สี่มหาอำนาจ รวมทั้งอินเดียด้วยที่เมืองเจนีวาหรือที่ไดก์ได้ตามประสงค์ ข้อเสนอให้หัวอ่อนเดียร่วมประชุมด้วยถือว่าเป็นข้อผิดพลาดของรัสเซียมาก เพราะทำให้เงินไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับเป็นมหាឌนาจงการโลก สหรัฐอเมริกาเองก็มีได้แยแสต่อข้อเสนอของรัสเซียเท่าไหร่นัก

ครุสเซฟพยายามเด่นเรกการเมืองกับจีนใหม่ โดยเดินทางไปปักกิ่ง เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม การเจรจาในครั้งนั้นมีส่วนทำให้ครุสเซฟเลิกถมความคิดที่จะเปิดการเจรจาณ เจนีวา⁵⁵ ครุสเซฟโถงอังกฤษและสหรัฐอเมริกาว่าเป็นฝ่ายทำให้การเจรจาไม่บังเกิดผล และเสนอให้นำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการตระหนักร่วมความมั่นคงให้พิจารณาแทน การเปลี่ยนท่าทีกลับไปกลับมาของครุสเซฟน่าความประหลาดใจมาสู่ฝ่ายโลกเสรีมากและยิ่งทวีความไม่เชื่อถือในคำพูดของฝ่ายรัสเซียนับแต่นั้นมาว่า พุดอะไรจากประสังค์แน่แน่มิได้ ส่วนจีนเองก็พร้อมส่งสอนรัสเซียให้สังภณว่า “ การอ่อนน้อมมิได้เป็นการรักษาสันติภาพ สันติภาพจะยังยืนต่อเมื่อมีการต่อสู้โดยใช้กำลัง ”⁵⁶

⁵⁴ Barnett, Communist China, p. 109.

⁵⁵ "Iam. p. 617.

⁵⁶ Vidy Prakash Dutt, China and the World. An Analysis of Communist China's Foreign Policy (N.Y.: Frederick A. Praeger, Publishers, 1967), p. 71.

ในขณะที่ท่าโอลกมุ่งความสนใจไปที่ตะวันออกกลาง และรุสเซียกำลังแสดงบทบาทรักสันติภาพอยู่นั้น มหามิตรของรุสเซียในตะวันออกไกลได้ดำเนินนโยบายไปอีกแนวทางนึง เป็นทรงกันข้าม ด้วยการจูโจมตีเกาะคิมอย (Quemoy) และมัตสุ (Matsu) การดำเนินนโยบายของโลกคอมมิวนิสต์ที่เริ่มไปคนละแนวนี้ ยังความประหาดใจมาสู่ชาวโลกเป็นที่ยิ่ง จึงได้แสดงตนเป็นอิสระไม่นำพาต่อนโยบายของรุสเซีย เปิดเผยให้โลกได้เริ่มนรับทราบถึงความแตกแยกภายในโลกคอมมิวนิสต์โดยพฤตินัย วิกฤติการณ์ได้หวนได้ทดสอบความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “พันธมิตร” และ “สมานฉันท์” (Détente) ว่า โดยเนื้อแท้แล้วรุสเซียจะช่วยเจนหรือจะเพิกเฉย สถานการณ์แสดงได้ชัดเจนว่า รุสเซียเลือกที่จะเตือนจีนและสหรัฐอเมริกาไปพร้อมๆ กันมิให้เผชิญหน้ากันโดยตรงเพื่อหลีกเลี่ยงการที่รุสเซียจะเข้าพัวพันในสงครามโดยตรง

2. ปัญหาเยอรมนี

ในขณะที่วิกฤติการณ์ได้หวนเพิ่งยุติลง รุสเซียได้หวานพิจารณาปัญหาเยอรมันนี อีกครั้งหนึ่ง จุดประสงค์ของการก่อวิกฤติการณ์ในครั้งนั้น คือ ต้องการให้เยอรมันทั้งสองรัฐเป็นกลาง ไม่มีพันธกรณีผูกมัดกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และห้ามสร้างกำลังแสนyanukanaph โดยเฉพาะอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากกำลังทหารที่พอร์กษาความสงบภายในและป้องกันประเทศ⁵⁷ ความวิตกว่าเยอรมันจะตั้งตระหง่านนี้จะต้องลดน้อยถอยลงก่อนที่โลกคอมมิวนิสต์ เองจะร้าวงานให้เป็นที่ประจักษ์ชัด รุสเซียจำเป็นที่จะต้องได้ชัยชนะ อย่างน้อยเป็นชัยชนะทางการทูตในเรื่องเยอรมัน ความสำเร็จนี้จะทำให้ครุสเซฟมีฐานะมั่นคงทั้งในประเทศและในโลกคอมมิวนิสต์ และจะทำให้เจนต้องยอมรับศรัทธาและความไม่พึงประมาทของชาติway รุสเซียจึงเรียกร้องตลอดมาที่จะมีให้มีการติดตั้งปืนนาโต้ ทั้งๆ ที่ข้อตกลงแห่งปารีสปี 1954 น่าจะทำให้รุสเซียคลายความกังวลได้ เพราะเยอรมันจะตั้งตระหง่านได้ให้คำมั่นว่าจะไม่พัฒนาหรือมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง กล่าวคือ เยอรมันจะตั้งตระหง่านให้คำมั่นที่จะไม่เป็นประเทศที่มีความสามารถในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ถึงกระนั้น รุสเซียก็ยังหาดวิตก วิกฤติการณ์ในโลกคอมมิวนิสต์ในปี 1956 มีส่วนทำให้รุสเซียต้องทุ่มเทให้ความสนใจกับรัฐบริหารจนหมดความสนใจที่จะแก้ปัญหาเยอรมันนี้ไปชั่วขณะ แต่รุสเซียก็ไม่ลืมที่จะหันกลับมาสู่ปัญหานี้อีก

การที่เยอรมันนีแบ่งเป็นสองประเทศที่มีระบบของการปกครองเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนั้น เป็นความเปรียบเทียบและเป็นทางเลือกแก่ประชาชนมาก ชาวเยอรมันตะวันออก

⁵⁷ Ulam., p 620.

ได้หลังไหลดอกไปสู่เยอรมันตะวันตก เป็นข้อควรวิตากแก่โลกคอมมิวนิสต์มาก สถานภาพเยอรมันตะวันออกก็ยังมีได้เป็นที่ยอมรับในสายตาโลก จึงขาดความถูกต้องของชื่อรัฐมากอนาคตของเยอรมันตะวันออกและสถานภาพของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์ล้วนขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพของกรุงเบอร์ลิน เมื่อการรวมประเทศเป็นไปได้ รัสเซียก็ประกาศว่าจะให้การแบ่งประเทศเป็นที่ยอมรับในรูปของข้อตกลงเป็นสนธิสัญญา เยอรมันตะวันตกไม่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์และไม่เป็นสมาชิกขององค์การนาโต้ ถ้ามอสโกไม่สามารถจะดำเนินนโยบายให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวไว้ได้ รัสเซียก็ต้องพยายามที่จะทำลายราชธานแห่งความมั่นใจของโลกเสรี โดยเฉพาะความมั่นใจของชาวเยอรมันตะวันตกที่มีต่องค์การนาโต้ ดังนั้น ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 1958 รัสเซียได้ยื่นบันทึกแก่องค์กร ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา โดยเสนอเงื่อนไขสำหรับการทำสนธิสัญญาว่าดังนี้.-

1. เยอรมันทั้งสองประเทศจะตกลงกันเองเรื่องการรวมประเทศ
2. เยอรมันทั้งสองประเทศจะดำเนินตนเป็นกลาง
3. เยอรมันทั้งสองประเทศจะมีกำลังรบที่มีขนาดเพียงพอที่จะปกป้องตนเอง และรักษาความสงบสุขภายในประเทศ
4. ให้มีการกำหนดเงื่อนไขในการมีอาวุธนิวเคลียร์ ปีปานาธ ระเบิด หรือเรือพิฆาต
5. มหาอำนาจทั้งสี่จะรักษาให้เยอรมันทั้งสองมีกิจกรรมการเมืองโดยเสรี ปราศจาก การขัดขวาง ยกเว้นกิจกรรมเยอรมันสองของประเทศที่เข้ามายอยู่ในลักษณะของการ “ล้างแค้น” (Ravanchists—ผู้ที่หมายจะล้างแค้นเพื่อส่งความโลภ) และการ “ร้องขอดินแดนที่เสียไป คืน” (Revisionists—ผู้ที่ต้องการให้แก้ไขสนธิสัญญาเพื่อขอดินแดนคืน)⁵⁸ เยอรมันไม่ว่าจะเป็น รัฐบาลประชาธิปไตย หรือรัฐคอมมิวนิสต์ เมื่อรวมประเทศกันแล้ว อาจจะมีปฏิกริยาต่อ กิจกรรมทางการเมืองในลักษณะล้างแค้น เช่น ทำศึกสงคราม หรือก่อวิกฤติการณ์ให้ความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันกับมหาอำนาจผู้ชนะต้องเสื่อมทรามลง หรือเมื่อรวมประเทศแล้ว เยอรมัน อาจจะเกิดความรักชาติเสียดายดินแดนที่สูญเสียไปด้วยผลของสงครามโลก เป็นต้น เยอรมัน จึงอาจจะดำเนินการทางการเมืองโดยใช้การทุตเจรา กับผู้ที่ได้ดินแดนของตนไป กิจกรรมทางการเมือง ส่องลักษณะดังกล่าวคือ การล้างแค้นและการขอดินแดนคืน จึงเป็นกิจกรรมอันไม่พึงประสงค์ และมหาอำนาจทั้งสี่ต้องขัดขวางเพื่อห้ามไว้ซึ่งสันติภาพในยุโรปต่อไป

⁵⁸ Nogee, p. 112

ตามกติกาเหล่านี้ โลกเสรียอมทราบกาว่า รุสเซียยอมรับการแบ่งประเทศเยอรมนี และต้องการให้โลกเสรียอมรับความจริงนั้น นอกจากนั้น รุสเซียยังต้องการที่จะแก้ปัญหาเบอร์ลินเมืองอกแตกที่ถูกยึดครองด้วย รุสเซียเห็นว่า สถานการณ์ในเบอร์ลินเป็นสิ่ง “ผิดปกติ” และสถานะเดิมในการดำรงอยู่สืบต่อไปของ การแบ่งเมืองก็ไม่เป็นที่ยอมรับอีกต่อไปแล้ว รุสเซียเรียกร้องให้ยกเลิกการขึ้นเบอร์ลินตะวันตกและให้โอนเป็นนครรัสเซียที่ปลอดทหารอยู่ภายใต้การปกครองของเยอรมนีตะวันออก การติดต่อเบอร์ลินให้ผ่านการควบคุมของเยอรมนีตะวันออก ข้อเรียกร้องเช่นนั้นโดยเนื้อแท้แล้วคือ การยินยอมว่า ถ้าฝ่ายตะวันตกไม่สามารถจะตกลงทำสนธิสัญญากับรุสเซียที่มีเงื่อนไขข้างต้นภายใน 6 เดือน รุสเซียจะโอนเบอร์ลินตะวันออกให้แก่เยอรมนีตะวันออก ถ้ามหานาจทั้งสามต้องการหาทางเข้าไปในเบอร์ลินตะวันตก มหาอำนาจทั้งสามต้องเจรจา กับเยอรมนีตะวันออก ซึ่งมีสิทธิ์เต็มที่ในการที่จะยกเลิกหรือห้ามการติดต่อทุกรูปแบบได้ ทั้งนี้ รุสเซียได้ชี้มุ่งมา妄หานาจทั้งสามด้วยว่า ถ้าคิดจะบีบเยอรมนีตะวันออกโดยพลกำลัง รุสเซียจะถือว่า การคุกคามหรือรุกรานเยอรมนีตะวันออกเป็นการคุกคามหรือรุกรานโลกคอมมิวนิสต์ด้วย กำหนดของรุสเซียที่กำหนดให้เวลาถึง 6 เดือน ระบุโดยนัยอยู่แล้วว่า ให้โลกเสรีรับรองเยอรมนีตะวันออกหรือมิฉะนั้น ก็จะมีการปิดล้อมเบอร์ลิน ความพยายามที่จะพยายามปิดล้อม ย่อมหมายถึงการเผชิญหน้ากับโลกคอมมิวนิสต์โดยตรง

ถ้าวิเคราะห์ข้อความของบันทึกจะเห็นได้ว่า รุสเซียต้องการข้อตกลงที่จะทำให้เยอรมนีตะวันตกไม่สามารถมีอาวุธนิวเคลียร์ได้ ดังที่บันทึกระบุข้อเรียกร้องให้เยอรมนีทิ้งสองต่างฝ่ายต่างถอนตัวจากองค์การนาโตและกติกาสัญญาوار์ซอ แล้วลดอาวุธ และให้ตั้งตนเป็นกลาง การกำหนดเวลา 6 เดือนมาจากการความรู้สึกตัวของฝ่ายรุสเซียเองในเรื่องความแตกแยกระหว่างรุสเซียกับจีนที่ได้ขยายขอบเขตออกไปกว่า 2 ปีมาแล้ว อาจเป็นที่รู้เห็นกันทั่วไปและจะลดอำนาจการต่อรองของฝ่ายรุสเซียได้⁵⁹ อย่างไรก็ตาม ข้อเรียกรองนั้นไม่ได้รับความสนใจเท่าที่มาจากโลกเสรี เพราะฝ่ายตะวันตกไม่แน่ใจในเจตนาของรุสเซีย ในอดีตที่ผ่านมา รุสเซียได้ชี้มุ่งมา妄หานาจครั้งก่อน ครั้งวิกฤติการณ์ในเรื่องคลองสuez และตะวันออกกลางโลกเสรีจึงตอบปฏิเสธข้อเสนอและเสนอให้เปิดการเจรจาปัญหาความมั่นคงของเยอรมนีและยุโรป โดยตกลงกันได้ว่าจะมีการเจรจาระดับรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศที่เจนีวา ในเดือนพฤษภาคม ก.ศ. 1959

⁵⁹ Ulam., p. 621.

ณ ที่ประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศนั้น รัสเซียเรียกร้องให้เยอรมันทึ่งสองประเทศ ดำเนินการเป็นกลาง และค้ำประกันว่า จึงจะไม่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ถ้าสหรัฐอเมริกาจะให้คำมั่นว่า เยอรมันจะตัดขาดจากนิวเคลียร์ เช่นกัน ข้อต่อรองของรัสเซียขาดน้ำหนักกว่า เช่นถือ ซึ่งรัสเซียตระหนักดี นับแต่ ก.ศ. 1959 รัสเซียไม่มีความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแล้ว เพราะรัสเซียมีความนาดหมายกับจีนด้วยเหตุรัสเซียตั้งตนเป็นกลางในวิกฤติการณ์ได้หัวนว (ก.ศ. 1958)

ปัญหาเยอรมันมีได้มีหนทางบุติดตามความปรารถนาของครุสเชฟ เเยอรมันตัดสินใจยังคงเป็นภัยอันตรายคุกคามรัสเซียทางพร้อมแคนตะวันตก ในขณะที่จีนเริ่มเป็นภัยอันตรายในพรอมแคนรัสเซียตะวันออกดู เพราะจีนได้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ เป็นความผิดพลาดอย่างยิ่ง สำหรับรัสเซียที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่จีนในการคิดกันผลิตอาวุธนิวเคลียร์⁶⁰

ความไม่มั่นคงของรัสเซียที่จะมีประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาวุธนิวเคลียร์ยื่มเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับรัสเซีย รัสเซียได้เพียรพยายามก่อการมีอาวุธนิวเคลียร์แพร่หลายและได้ประกาศจุดยืนของตนหลายครั้ง เช่น “...จักต้องมีการกำหนดเขตสันติภาพและในอันดับแรก เป็นเขตปลอดนิวเคลียร์ภายในตะวันออกไกลและน่านน้ำแปซิฟิกทั่งหมด”⁶¹ แต่โลกเสรีมีได้ใส่ใจในความสำคัญของเรื่องเช่นนี้ การหวังเช่นนั้นก็ยากที่จะเป็นไปได้ เพราะความนาดหมายกับจีนยื่มทำให้รัสเซียมีสามารถจะกำหนดเขตปลอดนิวเคลียร์ในตะวันออกได้ดังที่จะกำหนดให้มีในยุโรปภาคกลาง อีกทั้ง มีปัจจัยหนึ่งพิจารณา คือ มีแนวโน้มหลักหลายภายในรัสเซียเองที่ไม่ยินยอมให้ครุสเชฟเป็นอิสระเต็มที่ในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จากเหตุการณ์โอลิมปิกทั่วโลกระหว่าง ก.ศ. 1956–1958 นี้ จะเห็นได้ว่า ภาวะสังคมรัฐนี้ได้ก่ออย่างสลายตัวไป อันเนื่องมาจากการสร้างอาวุธที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง ได้เจริญรุदหน้าไปอย่างทัดเทียมกันทั่งสองฝ่าย อาวุธนิวเคลียร์ที่มีไว้ในกรอบการเป็นเพียงเครื่องมือใช้ดำเนินการทุตสำหรับทั่งสองฝ่ายและเสริมสร้างฐานะของผู้มีนิวเคลียร์ให้เป็นมหาอำนาจฯ เมื่อโอกาสทำสัมภารต์ต่อกันโดยตรงมีอยู่จริง เพราะต่างกันเห็นภัยมหันต์ของสงครามนิวเคลียร์ และต่างกันได้รับความลำบากใจที่ต้องเผชิญปัญหาว่า ควรถ่ายทอดวิชาสร้างอาวุธนิวเคลียร์แก่พันธมิตรของตนหรือไม่ ทำให้รัสเซียและสหรัฐอเมริกาถูกกีழความเชื่อใจสภาพฐานะของกันและกันดีขึ้น ต่างกับการณ์จะลดกำลังรบและสมานฉันท์เป็นมิตรไม่รุ่มรื่นต่อ กัน

⁶⁰ Ibid., p. 623.

⁶¹ Ibid., p. 621.

เพื่อร่วมมือกันรักษาสันติภาพและการเมืองโลกตามที่เคยปฏิบัติก่อนสหภาพโลกครั้งที่ 2 ยุติ แต่ในขณะเดียวกันรัสเซียก็ต้องหนักใจในพฤติกรรมของจีนที่ได้ประทับกับอินเดียด้วยกรณีพิพาทดินแดนในเดือนสิงหาคม ก.ศ. 1959

วิกฤติการณ์อินเดียครั้งนี้ ได้สร้างความหนักใจแก่รัสเซียมาก รัสเซียมีนโยบายสماโนฉันท์กับโลกเสรี และเป็นมิตรไม่ตรีเต็มที่กับโลกที่สาม รัสเซียได้ให้ความช่วยเหลือแก่อินเดียมาต่อเนื่องความเป็นกลางโดยตลอดครอตสีฟ์ จีนเป็นพันธมิตร ส่วนอินเดียเป็นมหาอำนาจ รัสเซียประสบความยุ่งยากใจที่จะวางตัวในวิกฤติการณ์แห่งปี ก.ศ. 1959 บทบาทของรัสเซียในวิกฤติการณ์นี้คือใกล้เกลี่ยให้สองฝ่ายเจรจาโดยสันติวิธี ในเดือนมีนาคม ก.ศ. 1960 กรุสเซฟ์ไปเยือนอินเดีย จีนตระหนักดีว่า รัสเซียมีผู้นำคนแน่และยังเกรงขนาดมาก กับรัสเซีย จึงยอมตกลงเจรจากับอินเดีย แต่ตกลงในหลักการโดยมิได้แน่นชัด แต่ต่างตกลงพยายามหลีกเลี่ยงการประทับกันทางพรหมแดน และต่างฝ่ายต่างศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติดินแดนที่เป็นกรณีพิพาทให้ละเอียดเพื่อเป็นเบื้องต้นของการเจรจาร่วมกัน

วิกฤติการณ์ระหว่างจีนกับอินเดียในปี 1959 นั้น ทำให้รัสเซียเริ่มวิตกกับผลลัพธ์ของการของทหารของจีน และการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยอิสระของจีน สนธิสัญญาแห่งปี 1950 ผูกมัดรัสเซียเหลือเกิน ในฐานะพันธมิตร รัสเซียต้องช่วยปกป้องจีน แต่จีนได้แสดงตนให้รัสเซียประจักษ์ว่า จีนยืนหยัดได้ด้วยตนเอง สามารถรุกรานหรือใช้กำลังรักษาอำนาจผลประโยชน์ของตนได้ รัสเซียมีต้องการผูกมัดตนเองให้ต้องพึ่งกันจึงจีนในการแสวงหาอำนาจผลประโยชน์ทั่วทุกมุมโลก พันธกรณีได้สร้างความเดือดร้อนแก่รัสเซียยิ่ง ในฐานะพันธมิตร รัสเซียควรแสดงตนช่วยจีน แต่รัสเซียก็เกรงผลกระทบกระเทือนสัมพันธภาพระหว่างตนกับอินเดีย การกลืนไม่เข้าคายไม่ออก และความต้องการที่จะให้จีนได้เรียนรู้บทเรียนของ การเอาเปรียบพันธกรณี ทำให้รัสเซียประกาศว่างตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ยังความตึงเครียดยิ่งมาสู่สัมพันธภาพระหว่างจีนกับรัสเซีย

ความบาดหมางระหว่างจีนกับรัสเซียในปลายปี 1958 นี้ ทำให้รัสเซียเพิ่มความมั่นใจว่า จีนเป็นชาติที่ก้าวร้าวรุกราน ถ้ามีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง สันติภาพโลกจะบังเกิดมิได้เลย ทั้งนี้ ย่อมมีผลต่อรัสเซียผู้ต้องการหลีกสูบภัยนิวเคลียร์ ไม่ต้องการให้จีนเป็นมหาอำนาจ แข่งอำนาจระหว่างสถาบันตน ในเดือนมกราคม ก.ศ. 1959 ณ ที่ประชุมสภาคองประคัรครั้งที่ 21 สมัยวิสาમัญ ครุสเซฟ์ได้แสดงความตอนหนึ่งว่า “กรุกีตามย่อมาจะจะและต้องสร้างภูมิภาคตะวันออกไกลและนำน้ำแม่น้ำแปซิฟิกเป็นภูมิภาคแห่งสันติสุขเป็นเบื้องต้น และเป็นเขตเสรีปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์” ในที่นี้ รัสเซียตัดสินใจว่า ต้องขัดขวางมิให้จีนสร้างอาวุธนิวเคลียร์

ทุกกรณี⁶² ความบาดหมางใจกันทวีขึ้นเมื่อสหรัฐอเมริกากับรัสเซียปะรองดองกันอย่างดี

3. การสมานฉันท์ : “สามเพลงตกลม้าตาย”

รัสเซียได้ก้าวสู่หน้าอ่าย่างไม่หยุดยั้งในการสมานฉันท์กับโลกเสรี ในเดือน มกราคม นายアナสตัส มิโคยัน (Anastas Mikoyan) รองนายกรัฐมนตรีอันดับที่ 1 ของรัสเซีย เดินทางไปป่าวชิงตัน ได้มีการทำความตกลงแลกเปลี่ยนการเยือนประเทศของทั้งสองฝ่าย โดย รัสเซียจะเป็นฝ่ายไปเยือนสหรัฐอเมริกา ก่อนในเดือนกันยายน รัสเซียได้ประชาสัมพันธ์เรื่อง การเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างใหญ่โตมาก ระหว่างการเยือนวันที่ 15 กันยายน ถึงวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1959 นั้น ครุสเชฟได้เผยแพร่ความคิดของเขาว่า ก็ต้องยกย่องภารกิจของอาวุชนิวเคลียร์และได้เผยแพร่ ภารกิจของการอยู่ร่วมกันโดยสันติและการลัดกำลังรบ ในช่วงระยะเวลาเพียงไม่กี่วันนั้น ครุสเชฟ ได้มีการเจรจาเป็นการส่วนตัวกับไอเซนഹาร์ติ้ง 3 วันที่ค่ายเดวิด (Camp David) ก่อเกิดความรู้สึก แก่ชาวโลกที่จะหวังให้มีสันติภาพโลกขึ้น ครุสเชฟมีความหวังมากกว่า สหรัฐอเมริกาจะตกลง เห็นชอบให้มีการประชุมสุดยอดขึ้น และคงจะผ่อนปรนแก่รัสเซียในเรื่องเยอรมนี จากการ เยือนครั้งนั้น สหรัฐอเมริกาตกลงเห็นชอบที่จะให้มีการประชุมสุดยอดในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1960 และประธานาธิบดีไอเซนഹาร์ตจึงไปเยือนมอสโกภายในปีนั้นด้วย สปิริตแห่งค่าย เดวิด (Spirit of Camp David) ดูจะมีที่มาให้คำนับถือรูปแบบบางประการของการที่จะตกลงปัญหา เยอรมนี และให้คำนับถือความเป็นไปได้ที่จะมีการสมานฉันท์กัน ทั่วโลกพึงพอใจที่อภิมหา อำนาจสามารถเจรจา กันได้ด้วยอัชญาศัยไมตรีอันดีงามต่อกัน และสันติภาพโลกดูเสมือนจะ อยู่ใกล้แก่เอื้อม แต่มีสองประเทศที่จับตาดูด้วยความรู้สึกไม่ฟังพอใจและเต็มไปด้วยความ หวาดระแวงเป็นอย่างยิ่ง คือ จีนและฝรั่งเศส ซึ่งต่างก็ติ่งกว่า การประชุมสุดยอดอาจก่อเกิด ผลไปในด้านที่โลกเสรีอาจจะต้องยอมจำนนในเรื่องปัญหาการรับรองเยอรมันตะวันออก และ ส่องอภิมหาอำนาจอาจต้องตั้งตนเป็นใหญ่ในโลก ฝรั่งเศสแสดงท่าที่ไม่พอใจมากจนทำให้การประชุม สุดยอดต้องเลื่อนไปเป็นพฤษภาคม ค.ศ. 1960 ซึ่งเมื่อถึงเวลาหนึ่น การเดือดตั้งประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาจะสามารถข้ามความสามารถของไอเซนഹาร์ตในการทำข้อตกลงได ๆ กับรัสเซีย ได้ ท่าทีของฝรั่งเศสผลักดันให้รัสเซียต้องไปเยือนปารีสเป็นการทดสอบไมตรีต่อฝรั่งเศส และ ต้องเดินทางไปเยือนจีน

เมื่อครุสเชฟไปเยือนปักกิ่ง ทันทีหลังจากออกจากสหรัฐอเมริกา จีนต้อนรับอย่าง เย็นชา การที่รัสเซียดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยมิได้หารือจีน และห่วงกลับมารายงาน หารือจีนภายหลังนั้น แม้จะแสดงให้เห็นว่ารัสเซียมีจามมองข้ามความสำคัญของจีนในโลก

⁶²Ibid.

คอมมิวนิสต์ รัสเซียได้กระทำสิ่งซึ่งนี่ไม่อาจให้อภัยได้คือ การที่รัสเซียดำเนินนโยบายใช้กลยุทธ์ แทรกซ้อน (Double Game) เป็นกลยุทธ์ในการตอบตาจีนและดำเนินกลยุทธ์ “ตนหัวแล้วลูบหลัง” ความพยายามของรัสเซียที่จะกล่อมจีนให้คื้อยตามนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติจงดีมีผล

ณ ปักกิ่ง รัสเซีย “รายงาน” ต่อจีน ตามด้วยสุนทรพจน์ว่า การสมานฉันท์เป็นการดำเนินตามนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติเพื่อบรรเทาความตึงเครียดทางการเมืองโลก และรัสเซียได้ตกลงกับสหรัฐอเมริกาที่จะเจรจาลดกำลังระบอย่างจริงจังเพื่อรักษาสันติภาพโลก ความสำเร็จของการทุตครั้งนี้โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาเยอรมนีจะช่วยทำให้ฐานะโลกคอมมิวนิสต์ เจ้มแข็งยิ่งขึ้น และจะทำให้รัสเซียสามารถส่งเสริมจีนให้รวมตัวได้ด้วย ด้วยแต่ละของ รัสเซียได้รับคำตอบที่ปราศจากคำตอบเป็นล้อแคลงสุนทรพจน์ได ๆ จากฝ่ายจีนผู้เป็นเจ้าบ้าน จีนเมียนเหมยเป็นการประท้วงเงียบต่อการกระทำของรัสเซีย ในที่สุดของจีน จีนถือว่า ทุกอย่างก้าวที่รัสเซียมุ่งสู่สหรัฐอเมริกา คือ ทุกอย่างก้าวไปสู่อันตรายสำหรับจีน ไปสู่สภาวะของ การอยู่โดดเดี่ยวไร้พันธมิตร และไปสู่ความสั่นสะเทือนของเสถียรภาพความมั่นคงของจีน ในการเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกา จีนมีเหตุผลอย่างดีที่จะคัดค้านและโจมตีรัสเซียว่า ทรัพย์สินที่อุดมการณ์ และระบอบมิตรต่อจีน เมื่อไม่สามารถจะผูกมัดใจให้จีนเห็นดีเห็นงามกับนโยบายของตนได ครุสเซฟได้ตัดสินใจยกเลิกข้อตกลงช่วยเหลือสร้างอาวุธนิวเคลียร์และดับสัญญาให้แบบอย่างอาวุธนิวเคลียร์ เป็นการนึกข้อตกลงทางทหารที่รัสเซียไดทำกับจีนเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1957

อนุสันธิจากการกระทำของรัสเซีย กือ โครงการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ของจีนต้องชะงักล้าช้าลง เป็นการจิงใจของรัสเซียที่จะตัดทางปล่อยวัดจีนไว้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ มีนิวเคลียร์ (Nuclear Power) เพราะเกรงว่า อาวุธนี้ในครอบครองของจีนอาจทำให้จีนเป็นภัยต่อชาติ คุกคามรัสเซียได้และก่อเกิดสงครามได้ง่าย

อันที่จริง รัสเซียเองได้ดำเนินการเล่นเกมการเมืองกับจีนอย่างค่อนข้างจะเสี่ยง โดยผลลัพธ์จากการได้ยังไม่ประจักษ์แน่ชัด มีข้ออ้างสันนิษฐานประการหนึ่งว่า รัสเซียไดเพียรพยายามที่จะให้จีนดำเนินนโยบายเจริญรอยตามรัสเซีย โดยหนุนหลังบุคคลหันนำของจีน กลุ่มหนึ่งให้มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายแทนกลุ่มของแมเชตุง-วิกฤติการณ์ภายในของจีนจึงอาจจะเป็นความยินยอมพร้อมใจสนับสนุนจากรัสเซียเอง การที่รัสเซียงดให้แบบอย่างอาวุธนิวเคลียร์แก่จีน อาจเป็นการกระทำเพื่อสอดคล้องกับนโยบายของรัสเซียเองที่จะให้จีนอยู่ภายใต้รัมนานิวเคลียร์ สยบอยู่ใต้คำงการของรัสเซีย ทั้งนี้ บุคคลกลุ่มหนึ่งในจีนเองเห็นชอบกับนโยบายนี้เต็มที่⁶³

⁶³ Hinton, China's Turbulent Quest, p. 99.

วิกฤติการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและการที่รัสเซียมีอิทธิพลหนุนหลังอยู่โดยพฤตินัย ทำให้จีนเพิ่มความไม่พอใจรัสเซียมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะนโยบายใหม่ของรัสเซียที่มีต่อกรณีไต้หวัน รัสเซียตั้งแต่ ก.ศ. 1959 ได้กล้อด้วยตามสหราชูอเมริกาโดยพฤตินัยว่า นโยบายสองจีนหมายความที่สุด กล่าวคือ ยอมรับมีจีนอยู่ที่แผ่นดินใหญ่และที่ไต้หวัน โดยนายดึงกล่าวแสดงว่า ถ้าจีนจะพิชิตไต้หวัน รัสเซียย่อมไม่ช่วยเหลืออย่างแน่นอน ครุสเชฟ์ได้ขี้หาดักการดึงกล่าว เมื่อไปเยือนเบกุก (หลังจากเยือนสหราชูอเมริกา ไม่นานนัก) ครุสเชฟ์ได้คาดการณ์ผิดแต่อย่างใด โดยพันธกรณีต่อจีน รัสเซียจะต้องพลอยเดือดร้อนกับพฤษกรรมของจีน เพราะสหราชูอเมริกาได้ประกาศเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม เตือนสหภาพโซเวียตให้มีส่วนรับผิดชอบต่อพฤษกรรมของจีนในวงการเมืองต่างประเทศ เป็นการบีบบังคับรัสเซียให้พยายามดึงรัฐบาลให้อยู่ในแนวทางของรัสเซียพอกครา จีนก็บีบบังคับให้รัสเซียทำหน้าที่เป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์เผชิญหน้าโลกเสรี เพื่อรักษาอำนาจผลประโยชน์ของโลกคอมมิวนิสต์และโดยเฉพาะของจีน รัสเซียถูกกระหนนาบให้ทำตนให้เป็นที่พอดีของทั้งสองฝ่าย รัสเซียได้ตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายเอาใจสหราชูอเมริกาและค่ายๆ คล้ายพันธกรณีต่อจีน การเจรจาลดกำลังรบ "ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นท่ามกลางการประท้วงจากจีนตลอดมา ความรู้สึกร้อนแรงดังกล่าวได้ปรากฏในบทความของมาสดุดีเกียรติคุณเลนิน ในวาระครบรอบปีที่ 90 ของเดนิเมื่อวันที่ 22 เมษายน ก.ศ. 1960 กล่าวโดยรัสเซียโดยพฤตินัย บทความนี้ชื่อว่า "ลัทธิเลนินจนเจริญ" ("Long Live Leninism") ข้าหลักการต่อสู้ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสม์กับลัทธินาฏทุนจักรวรรดินิยม สองลัทธิจะอยู่ร่วมกันโดยสันติมีได้ เพราะหลักการและอำนาจผลประโยชน์ขัดกัน ลัทธิคอมมิวนิสม์ยึดหลักการต่อสู้โดยปราศจากเงื่อนไขและปราศจากการประนีประนอมด้วยประการใดๆ ทั้งสิ้น

บทความนี้ และการที่มายาอ่านจากยืนหยัดมั่นคงในหลักการรวมເບ່ອມນີ້ได้ทำให้รัสเซียกับแก่กันใจ หนทางปrongดองกับสหราชูอเมริกาก้าวไกลสุดสายป่านแล้ว สหราชูอเมริกาไม่อาจจะยินยอมประนีประนอมกับรัสเซียในหลักการอื่นใดที่จะขัดกับอำนาจผลประโยชน์ของโลกเสรีได้ และการเลื่อนประชุมสุดยอดจะไม่สามารถปักปิดได้ว่า จีนกับรัสเซียมีความบาดหมางกันอย่างลึกซึ้งจนทำให้รัสเซียอยู่ในฐานะอ่อนมากที่จะต่อรองกับโลกเสรีในที่ประชุมสุดยอด ฝรั่งเศสและจีนต่างหวังที่จะให้เกิดเหตุอัคจรรย์ที่สามารถจะดึงการประชุมสุดยอด เพื่อมีให้รัสเซียและสหราชูอเมริกามีความไม่ชัดกัน จีนประกาศไม่รับรู้ข้อตกลงใดๆ ที่รัสเซียจะมีกับโลกเสรีในเรื่องการตัดสินใจทางการเมือง รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง ที่จีนมีได้มีส่วนเข้าร่วมด้วย รัสเซียจึงสุดสัมภានวันอันได้ที่จะให้ตะวันตกผ่อนปรนแก่ตน เพราะจีนไม่ยินยอมที่จะร่วมมือด้วย

อย่างไรก็ตาม ครุสเซฟได้เตรียมพร้อมเพื่อการสมานฉันท์เป็นอย่างดียิ่ง ในเดือนมกราคม ก.ศ. 1960 ครุสเซฟได้เสนอหลักการ ณ ที่ประชุมสภาราษฎร์สูงสุดว่า รัสเซียจะลดกำลังพลประมาณ $\frac{1}{3}$ หรือ 1.2 ล้านคน และลดนายทหารลง $\frac{1}{4}$ ของ 1 ล้านคน การเสนอลดกำลังพลนั้นสืบเนื่องมาจากความเชื่อของครุสเซฟเองว่า โลกคอมมิวนิสต์มีพลกำลังมาก และรัสเซียมีคลังแสงอาวุธยุทธศาสตร์พร้อม ข้อเสนอ่นนี้เป็นการยอมรับเป็นครั้งแรกอย่างเป็นทางการว่า สองรัฐนี้จะเป็นสหภาพลั่นผาญทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์ หรือนายนิวเคลียร์ จึงจำเป็นต้องลดกำลังรบ ด้วยการทำลายกลไกประกายที่มีอันุภาพในการทำลายล้างสูง อีกประการหนึ่ง การลดกำลังพลสืบเนื่องมาจากการดำเนินทางเศรษฐกิจคือ การสั่นเปลี่ยนงบประมาณสูงมากในการทะนุบำรุงกำลังพลมหาศาล การเสนอลดกำลังพลและลดกำลังรบจึงเป็นความจำเป็นและเกิดจากความเชื่อว่า รัสเซียสามารถจะเสี่ยงใช้มาตรการป้อง-ปารามที่ต่ำสุดได้ (Minimum deterrence) สำหรับการทำสหภาพแบบใหม่ที่แตกต่างจากสหภาพแบบเก่าที่อาศัยกำลังพลมหาศาลและเป็นกำลังพลหลากหลายประกาย สหภาพเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้อีก ครุสเซฟจึงกำหนดแผนป้องปารามเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Deterrence) โดยให้ความสำคัญอันดับแรกคือ อาวุธประกายที่ปานกลางและอันุภาพของอาวุธนิวเคลียร์ แทนอันุภาพของกำลังพล ยุทธภูมิแบบเดิมจะไร้ความหมายแล้ว เพราะจะเป็นการวนที่อาศัยความว่องไวฉับไวในการใช้อาวุธนิวเคลียร์

อาจจะกล่าวได้ว่า ระหว่าง ก.ศ. 1956–59 รัสเซียดำเนินนโยบายควบคุมดูแลห้ามทดลองห้ามเรือสองแคม รัสเซียดำเนินนโยบายในด้านหนึ่งเป็นการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปล่ามหาอำนาจตะวันตกไปจากโลกที่สามและจากยุโรปด้วย อีกด้านหนึ่ง รัสเซียดำเนินนโยบายป้องคงกับสหรัฐอเมริกา⁶⁴ การใช้ทั้งกำลังและเจรจาด้วยนั้น ว่าไปแล้ว จึงไม่อาจจะเข้าใจได้ว่า โดยเนื้อแท้รัสเซียดำเนินนโยบายมุ่งไปด้านใดและนัยนโยบายในลักษณะแท้ๆ นั้นคืออะไร จึงมีใจเออนเอียงที่จะคิดว่า รัสเซียมุ่งนโยบายสมานฉันท์มากกว่า จึงไม่พอใจ รัสเซียเองก็มิได้มีความคิดเป็นข้อยุติว่าควรดำเนินนโยบายแทรกซ้อนเข่นนี้ หรือไม่ เพราะการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เสี่ยงต่อการเผชิญหน้าทำสหภาพนิวเคลียร์กับสหรัฐอเมริกา

บทบาทของรัสเซียค่อนข้างจะเด่นชัดเหลือเกินว่า ดำเนินนโยบายต่างประเทศชนิดเข้มข้น ทั้งรุนแรงข่มขู่คุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์ เป็นการทูตโดยใช้อาวุธนิวเคลียร์เป็นเครื่องมือ (Nuclear Diplomacy) ทั้งเป็นมิตรไมตรีค้าขายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้วยและทั้ง

⁶⁴ Ulam, p. 606

กระตือรือร้นที่จะไฟสันติภาพ โดยประชุมกับโลกเสรีมาตราการลดอาวุธโดยเฉพาะอาวุธนิวเคลียร์ การดำเนินการหุตเพื่อเจรจาลดกำลังรบ (Disarmament Diplomacy) เป็นประเด็นที่ก่อเกิดความไม่พอใจแก่จีนมากที่สุด นับแต่ปลายปี ก.ศ. 1958 รัสเซียไม่สามารถจะบีบบังคับจีนให้เลิกสร้างอาวุธนิวเคลียร์ได้ ดังเช่นที่สหรัฐอเมริกาเองก็บีบบังคับฝรั่งเศสมิได้ในเรื่องสร้างอาวุธนิวเคลียร์ ในกรณีของจีน จีนถือว่ารัสเซียมีเจตนาบีบบังคับจีนโดยประการศดทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ในวันที่ 31 มีนาคม ก.ศ. 1958 โดยนายของรัสเซียที่มุ่งประสงค์อย่างหนักในการขององค์การสหประชาชาติที่ให้ยุติข้อพิพาทด้วยสันติวิธี ตลอดจนการที่รัสเซียดำเนินการเจรจาลดกำลังรบกับโลกเสรี โดยไม่สำพาดต่อคำทักษะของจีน เหล่านี้ล้วนทำให้จีนและรัสเซียเริ่มบาดหมางกัน จีนในระหว่าง ก.ศ. 1957–1958 ดำเนินนโยบายรุนแรงก้าวร้าวมาก เพราะมั่นใจในความเห็นอกว่าของรัสเซียต่อสหรัฐอเมริกา ในขณะที่รัสเซียไม่พอใจ และวิตกนโยบายเช่นนั้นของจีน จึงได้พยายามรั่วดึงจีนไว้ นโยบายของสองประเทศจึงสวนทางกันเพราจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์แตกต่างกัน จีนและรัสเซียร่วมแกล้งใจในเจตนาณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งโลกคอมมิวนิสต์เริ่มแทรกร้าวปราภรอย่าง ๆ ขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ตั้งแต่ ก.ศ. 1958 กรุสเซฟได้พยายามดำเนินการหุตเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ให้ถูกต้อง ความหวังที่จะให้การหุตมีผลต่อการแก้ปัญหาเยอรมันตะวันออกต่อการที่จีนจะผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้ล่าช้าลงหรือมีผลต่อการทำให้จีนไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการหุตย่อมจะต้องทำให้กรุสเซฟต้องร่วมหัวใจท้ายด้วย โดยเฉพาะการประชุมสุดยอดและการที่จะต้อนรับไอเซนไฮร์ท์มอสโก เมื่อการหุตจะบังคับด้วย “อุบัติเหตุ” ย่อมจะไม่เป็นการประหลาดที่กรุสเซฟจะต้องกรีดร้องเส้นสาหัส

ในวันที่ 1 พฤษภาคม ก.ศ. 1960 กรุสเซฟได้รับทราบข้อมูลว่า เครื่องบิน บี-77 (B-2) ของสหรัฐอเมริกาได้มีน้ำหนักน้ำหนักของรัสเซียเพื่อสืบราชการมุน วงการหุตกระทำการต่างประเทศได้แนะนำให้ดำเนินการหุตด้วยการประท้วง แต่กรุสเซฟกลับตัดสินใจส่งให้ยิงตกและจับตัวนักบินไว้ การตัดสินใจกระทำการเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อสัมพันธภาพระหว่างกรุสเซฟกับไอเซนไฮร์มายาก และทำให้การหวังความผ่อนปรนจากโลกเสรีจากที่ประชุมสุดยอดต้องงลายไป ในวันที่ 7 พฤษภาคม สหรัฐอเมริกายอมรับการล่วงล้านน้ำหนักของรัสเซียอย่างไรก็ตาม การสืบราชการมุนทำให้กล่าวหาสถาบันเรื่องขีดความสามารถของขีปนาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Deception) ไว้ผลด้วย ในกลางเดือนนั้นเองที่กรุสเซฟเดินทางไปปารีสเพื่อเตรียมการประชุมสุดยอด แต่เขาภัยมีจุดมุ่งหมายที่จะล้มการประชุม ด้วยการปฏิเสธที่จะเข้าประชุมจนกว่าไอเซนไฮร์จะแสดงพิธีการขอโทษขอมา และตั้งเงื่อนไขว่า สหรัฐอเมริกา

ต้องขุดการบินและลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้อง การเด่นแง่เช่นนี้สืบเนื่องมาจากการที่ครุสเซฟ ประธานาธิบดีว่า การประชุมจะไม่บรรลุผลตามที่ตั้งต้องการ เพราะโลกเสรีจะไม่ผ่อนปรนแก่ รุสเซียในเรื่องเยอรมนี

ณ ที่ประชุมที่ปารีส ครุสเซฟกล่าวสุนทรพจน์ประกาศล้มเหลิกการเชิงไฮโซนาร์ ไปเยือนมอสโกและระบุว่า รุสเซียจะไม่เป็นฝ่ายทำการใดต่อเบอร์ลิน จากปารีสครุสเซฟเดินทางไปเบอร์ลิน ทั่วโลกตั้งแต่ประธานาธิบดีด้วยความหมายว่า รุสเซียจะลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับเยอรมันตะวันออก และจะท้าทายตะวันตกเรื่องสิทธิหนีเบอร์ลิน แต่อันที่จริงแล้ว รุสเซียจะเน้นการซึ่งแน่ให้มีการประชุมสุดยอดในเวลาต่อมา และไม่ต้องการให้ฝ่ายได้รีเ岷 กระทำการเกี่ยวกับเยอรมัน จุดประสารศัพท์ไม่เป็นที่เข้าใจกันในโลกตะวันตก หารือเมริคาก เกรงว่าจะเกิดการปะทะกันขึ้นลูกค้าเป็นสังคม จึงได้สั่งกำลังแสนยานุภาพของตนทุกมุ่นโลกรอเตรียมพร้อม เมื่อเห็นหารือเมริคากเจาะริง รุสเซียก็ต้องยอมผ่อนปรน การทดสอบ พลังด้วยเรื่องเบอร์ลินนับว่าอันตราย รุสเซียต้องหาเวทีอื่นที่ไกลตัว เส้นทางจากเบอร์ลินต้องไปสู่กรุงฮาวานา (Havana) ของคิวบา แต่กว่าจะถึงฮาวานานั้น รุสเซียสะดุดหยุดกลางทางที่ แอฟริกา

ใน ก.ศ. 1960 นาย约瑟夫·麥米倫 (Harold Macmillan) นายกรัฐมนตรีแห่งอังกฤษ ได้กล่าวไว้ว่า ลมแห่งความเปลี่ยนแปลงในแอฟริกาเริ่มพัดโนกโนยแล้วในปี 1960 ภัยมหาม่านอาจมีนโยบายอย่างไรต่อแอฟริกา? หารือเมริคามีนโยบายสนับสนุนการกู้เอกราช ส่วน รุสเซียมีนโยบายใช้ขั้นติธรรม (Tolerance) และไม่แทรกแซงกิจกรรมภายในแอฟริกา แต่ วิกฤติการณ์ในแอฟริกายังคงรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ด้วยอาณุภาพของลัทธิชาตินิยมและ ลัทธิต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ใน ก.ศ. 1961 เบลเยียมต้องยินยอมให้กองโก (Congo) เป็น สาธารณรัฐ แต่ประเทศที่เกิดใหม่นี้ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ ภายใต้ภัยในประเทศเต็มไปด้วยความเดือดร้อนวุ่นวายสับสน จนองค์การสหประชาชาติต้องเข้าไปประจำเหตุ รุสเซียเองในชั้นต้น มีได้สนใจกองโ果นัก เพราะไม่เลือกเห็นผลประโยชน์นี้ ก็คงผลอันใดที่จะได้รับจากประเทศนั้น แต่รุสเซียก็แสดงบทบาทอภิมหาอำนาจ โดยการสนับสนุนกลุ่มที่ต่อต้านตะวันตกในกองโ果 และหวังที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์นี้หนีหารือเมริคาก อย่างน้อยโดยประวัติศาสตร์ ชนชั้นปัจญานชนของกองโ果ก็มีรุสเซีย เพราจะรุสเซียพัฒนาประเทศจากเดิมที่เป็นประเทศกลั่นกรองที่ด้อยพัฒนา รุสเซียไม่มีประวัติศาสตร์แบบตะวันตกที่เคยเป็นเสมือนครูนาอาจารย์สอนสั่ง ซึ่งแนะนำฟรีกามาก่อน ไม่เคยปกป้องดินแดนในแอฟริกา และไม่เคยมีบทบาทแสวงหาผลประโยชน์ในแอฟริกา ผู้นำแอฟริกาส่วนใหญ่จึงมีแนวโน้มที่จะหันไปผูกมิตรกับรุสเซีย มากกว่าตัววันตกที่เป็นเมืองแม่ของตนในอดีต แม้จะได้เปรียบถึงปานนั้น รุสเซียก็ยังมีได้ด้วย

โอกาส จุดประสังค์ของรัสเซียต่อแօฟริการ่อนจ้างจะไม่หนักแน่นจริงจัง และวิธีการให้บรรลุเป้าหมายก็มีได้มีประสิทธิภาพ แม้จะทุ่มเทให้ความช่วยเหลือแก่แօฟริกา ก็ปรากฏว่า รัสเซียต้องประสบความล้มเหลวในหลายกรณีด้วยเรื่องแօฟริกา ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นที่น่าประหาดมากว่า รัสเซียมีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิวัติแօฟริกาเป็นคอมมิวนิสต์ รัสเซียเพียงแต่ต้องการที่จะปลูกปืนให้แօฟริกาเป็นปฏิปักษ์ต่อโลกตะวันตกและให้หันเห ออกจากโลกเสรี อีกทั้งต้องการที่จะให้แօฟริกาตอกย้ำในภาวะแตกแยก เต็มไปด้วยความ ขัดแย้งและเป็นอันตรายสำหรับโลกตะวันตกตลอดไป รัสเซียจึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง กลุ่มแօฟโร-เอเชีย (Afro-Asian Bloc) และต้องการให้เป็นกลุ่มสนับสนุนรัสเซียในองค์การ สหประชาชาติเพิ่งขันกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต่อในองค์การนั้น

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ในกองโ果 รัสเซียจึงแสดงบทบาทให้สันติภาพโดยเรียกร้อง ให่องค์การสหประชาชาติเปิดประชุมพิจารณาโดยตรง ทั้งนี้น่าจะมีเหตุผลอื่นด้วยคือ ครุสเซฟ รู้ด้วยว่า นโยบายจีนและเยรมันนีของตนนั้นได้ไปถึงจุดหยุดชะงักเป็นทางตันไปเสียแล้ว การที่ครุสเซฟไปประชุมที่องค์การสหประชาชาติจะเป็นการอ่ำพรางความจริงนั้นได้ และใน การประชุม ครุสเซฟหวังที่จะแสดงบทบาท “หาเสียง” กับกลุ่มที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดโดยเฉพาะ การประเมินท่าทีของคิวบา⁶⁵

ณ ที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติ ในเดือนกันยายน ซึ่งมีประมุขของนานาชาติ marrow ประชุมมากอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน รัสเซียได้เสนอให้เปลี่ยนสำนักเลขานุการ เป็นคณะกรรมการประจำการประกอบด้วยเลขานุการ 3 คน เป็นตัวแทนจากสามฝ่ายของโลก และ เสนอให้ข้าราชการสำนักงานกลางขององค์การสหประชาชาติไปตั้งที่อินหรือประเทศรัสเซีย แต่ที่ ประชุมไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของครุสเซฟ แม้แต่กลุ่มแօฟโร-เอเชียเองก็ไม่เห็นด้วย เพราะกลุ่มนี้เห็นว่า องค์การสหประชาชาติเปรียบเสมือนกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ที่เป็น ประโยชน์แก่ตน และเป็นเสมือนเวทีให้ตนได้แสดงตนประจานและประณามเมืองแม่ได้ เมื่อครุสเซฟไม่สมประสงค์ ครุสเซฟได้แสดงกริยาหายน้ำถึงขนาดพูดและตะโกนหายน หยันด้วยอารมณ์ร้อนแรงและหงิบรองเท้าขึ้นมาตามเตี๊ยะ ในระหว่างที่นายแมกนีลีน นายก รัฐมนตรีอังกฤษ กำลังแสดงสุนทรพจน์ การเดินทางไปนิวยอร์ก (New York Expedition) ของ ครุสเซฟจึงมีได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ครุสเซฟ เขาไม่มีโอกาสได้พบปะเจรจากับไอเซนไฮม์ซึ่งขณะ นั้นใกล้จะหมดเวลาในคำแนะนำ พฤติกรรมของครุสเซฟได้ทำให้การเจรจาที่โลกเสรีตาม สปริตรเดวิดส์นสุดลงพร้อมกับความหวังของการสามารถผันท์ต้องสถาบายนี้ไปด้วย ภายในประเทศ

⁶⁵ Ibid., p. 643.

รุสเซียเอง ครุสเซฟลูกเพ่งเล็งว่าเป็นผู้ที่มีอายุมากเกินไปแล้วและน่าจะถึงเวลาพักผ่อน

นับแต่กลางปี ก.ศ. 1960 รุสเซียได้ตัดไม้ตรีกับโลกเสรี แต่ก็มิได้หมายความว่า รุสเซียเป็นมิตรไม้ตรีกับจันซึ่งเป็นคู่แข่งของตนในโลกคอมมิวนิสต์ จันได้กล่าวเป็นอุปสรรค แก่การสมานฉันท์กับโลกเสรีมาก ความบาดหมางจนถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์ได้ทำให้นโยบายของ รุสเซียต้องได้รับความกระหายน้ำมาก นโยบายต่างประเทศรุสเซียจึงเรวน บางครั้ง ก้าวร้าวรุกราน บางครั้งอ่อนข้อไฟสมานฉันท์ ทั้งนี้ การต่างประเทศระหว่าง ก.ศ. 1961–64 ย่อมเป็นข้อพิสูจน์ที่ดีถึงความเป็นจริงนั้น